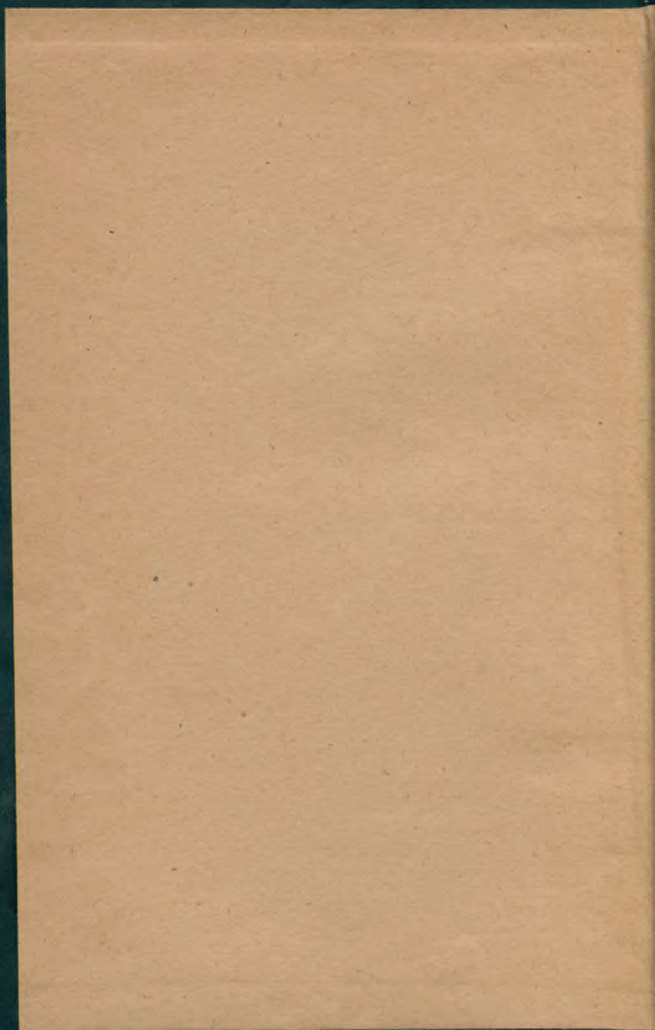

16430

5

25.865/5

**A
MAGYARSÁG
=KÖNYVTÁR**

ROZVÁNYI VILMOS:
A TILALMASON:

A
MAGYARSÁG
KÖNYVTÁRA
V.

ROZVÁNYI VILMOS:

A
TILALMASON

REGÉNY

BUDAPEST, 1921

KIÁDJA A »MAGYARSÁG« SZERKESZTŐSÉGE

2. elv. 9. sz.

16.430/5

Király Péter nyolc kemény, döngető lépéssel végigmérte az ámbitusa hosszabbját, a fordulónál peckesen, mint bakáóknál a »lépést váltás« kommandóra felet fordult, még négyet lépett a rövid ámbituson, aztán »hátra arc!« és megcsinálta ugyanezt a gyakorlatot visszafelé is. Ha nyakán nem dagadnának az erek s a szeme vérben nem forogna, azt hinné az ember, hogy az öreg privátstudiumként önkéntes fegyvergyakorlatra vonultatta be magát, vagy valami fene nagy öröme lehet, hogy a legdaliásabb korát álmodozza vissza. Azonban, amint illik, »kövessük azt az irányt«, amelybe az öreg dühös villámokat szór a szeme sarkából, — időnként megfűszerezve ezt a félelmes tekintetet egy-egy mordulással, hogy »ne bándd, flam, csak a taktusba segitlek« — és akkor a kert gyepén egy vonagló, kinlódó arcu

flatalembert veszünk észre. A viola-ágy partján fekszik, előtte fehérpapiros, kezében ceruza: pernyős-zugi Király András; szelid fla a mérges gazdának. Huszonhét év körüli erős, szép leány, akinek már jelentek meg írásai a fővárosi lapokban is. Ezekért apja legnagyobb ámulatára pénzt is kapott Pestről, de keveset, roppant keveset, úgy hogy az öreg minden ámulata mellett is ott bazzsalyogtatta kárörömét a bajusza alatt:

— No, látom mán, hogy nemesak a szoborér' csinálod, de még meg is élsz a vigin. — És ilyenkor laposokat, gunyor-kásakat pislantgatott. — Száz esztendőbe se telik, oszt' az ideit rittig megkeresed... Gunyát, ne fíjj, adok én.

A mai ütközet már egy órája folyik. András néha idegeset rándit a vállán, olyankor az öreg megtorpan, rááll, mint kopó a vadra, ugrásra készen.

De semmi. A gyerek nem felel...

Az öreg számtalan ötlettel váltogatja hadimozdulatait. Egyszer a bejáró aszszonynak, aki a husvéti meszelést végzi, kárörömmel négysegletes helyet rajzol ki a ház végén:

— Ezt be ne meszeld, Boris, ide emléktábla jön . . .

— Ugyan má', nemzetes uram!

— A' hát, te bolond . . . Kunzsongáron még u'sse vót ojjan. A' lesz ráírva, hogy »itt született P. Király András, aki hasonfekve mindent leírt, ami hátán fekvé eszibe jutott« . . . A' lesz a csuda, meg-lásd!

Majd kajánul odébbállva, a sütőház felé kezdett kiabálni.

— A dicsősíget is süssétek bele a fonatosba, hé, mer' a'nékül éhen veszünk.

András a halántékára nyomta öklét és hallgatott. Behunya szemét. Felzuduló vére zakatolt és vonatok kattogását idézte benne. Ifjabbkori utazásainak emlékéből különös mérget gyűjtött, amit apja ilyen rárohanásakor mindig beadott magának — ellenszerül. Páris »tüzes cédasága«, London »buta hidegsége«, Berlin »mafla öntudatoskodása«, így összegezte uti emlékeit és óh, hogy utálta mindezt alapján, de elszédült a kintől, ha arra gondolt, hogy az a tüzes cédaság mégis a világ szerelmes szive, az a buta hidegség mégis a világ mozzgató esze s az a mafla öntudatoskodás mégis a világ

véghezvivő elszántsága. Nincs az a zúgi, bushman szerelem, amely már egyszer szerelem ne lett volna abban a roppant perditában: Párisban; nincs okosság, amely lelket ne lelne abban a piszkoszöldes agyvelőben: Londonban s nincs tett, amely izmot ne kapna abban a maflán kéroldzó testvárosban: Berlinben. Hányszor — itt a zsongári kertben, heverészés közben — könnyig fojtogatta a keserűség: »Óh, undok, undok háromság! Senki sem épít, mégis épülsz, mint minden különálló fenség!...« Maga lenni tanult bennük, külön lenni, egyedül lenni önmagáért valón. Méreg volt ez, de tudta: nem halálos. Még ha az apja ellen védekezett vele, akkor sem. Különben nem volt parvenü. Ha tusakodott is lelkön némi kettősség, valami ősi virtus mindig meglökte és András bizony leütötte »lelke kulturlegényét«, mint a kuglibábut.

De most ezzel védekezett. Őt a fölény erti meg.

Péter bátya újra frontot változtatott. Hirtelenül elállt a széles hangossága. Lábujjhegyen került a kertajtóra és András háta mögé lopózkodott. Bele-

kukueskált az írásba. Meglátta, hogy az utolsó sor végén ez áll: »ház«.

— Máz! — dördült el nevetése a fiu feje fölött. — A' jó lesz fiam, a másik sor vigire. Aszt irdd oda. Ház=máz: jó kádencia!...

András, mint a meglepett vad, hanyattgurult, karja feszületformán szétesapódott, úgy kapaszkodott meg maga ellen:

— Hát nem hagy dolgozni, édesapám?

— Do ólgoz-ni í?! E' neked dolog... Menj, mer' szemenköplek, az istenedet!... E' dolog? Tán a' is dolog, hogy a komédiás frajlával bolondúsz, mán amióta csak a komédiások itt vannak, hogy azokat is tavaszi munkán hozza a fene Zsongárra... Tán az is dolog?... Kultura, mi?...

Ezt a szót mostanában naponta ötször vágták András fejéhez. Kár volt vele védekezni.

— Eszt itt! az ijjen nyavalygást még a kántor is érti...

András oda sem hederített.

Oldalogva, mint az automobiltól ijedt parasztló, kerülközött az öreg. Félt a saját dühétől, hogy el ne hibáztassa vele az igazságot.

— Hát jó... Hát kántor nem érti a te

dógodat... Nem bánom... Hát nem érti a'sse... De hogy te mir' nem mégysz ki a Tilalmasra, aszt, flam, aszt meg az Isten nem érti, mer' én mán nem is akarom... Csak legalább az Isten... Ez itt, flam, — és csak úgy esizmaorral bőkött a földre simitott papiros felé — e' flam, nem dolog!... E' nem! A dolog flam, ott van...

Ugy állt ott, kinyújtott karral, ahogy' csak a legrosszabb Kossuth szobrok tudnak az országban s mutatta, amerre tanyái vannak, az eget...

— Ne neved, flam, mer' e' nem nevetség. Ahogy' én kimutatom a magam életét itt, úgy te a magadét még nem tudod kimutatni sehun a világon.

Leeresztette karját... Dűhe meglapult nagy aggodalma mögött... A dédelgetett tilalmasi televény, mint egy beteg gyermek, ráandalodott szívére és szorongva könyörgösödött ki tekintetén.

— Nem lehet, flam, hogy a legszebb földemet így verje fel a' gaz, csak amér' a csontom mán nem bír egy nap két szerutat, hogy átvergődhetnék a bócsai dűlőből a Tilalmasra is egy nap...

András felfigyelt... Ilyenkor már győ-

nyörködött az apjában... Hogy tudott az a földről beszélni! A homlokán széles gabonatóblák aranyhőmpölygése áradt el szinte; tenyerén zsályás, kankalinos mezők az illatukkal együtt hasadoztak táblákba; arca boldog piros napsütéssel ölelte körül szemét, a két, kék, álmos, mámoros szőlőskertet. »Mint a kivirágzott thyrsuság a pogány isten kezében, olyan az öreg ilyenkor,« — gondolta András — »csak ne pózolna ilyen romantikusan«.

Már csendben voltak, villámmal terhes csendben, amikor egyszerre felhördült az öreg.

— Hát e' mi?

A kapu felől vállravezetett kaszával tétován, mind más-más csoportba gomolyodva, egymást bökődve biztató napszámosok jöttek. Szorongva unszolták egymást: »Te mondd meg! Te már régi cseléggye vagy, te mondd meg!... Te vagy az öregebb, én nem mondom, mer' agyonüt.«

Hosszu időbe telt, mire az ámbitusig értek.

A gazda keményen lép feléjük, szigorú szeme alig rebben, amint fojtott haraggal megkérdi:

— Ijjen hamar elkészültetek, flaim?
Füledt, néma perc mulott, végre a leg-
öregebb paraszt homloka megrebben:

— Nem készültünk el, nemzetes uram...
— szólt csendesen.

— Ne-e-em? No, flaim, akkó' bizonynyal
megbolondútatok, mer' aki fél munkátul
jön el, a' bolond...

Tudta, miről van szó. A bérüket akar-
ják felemeltetni. A szomszéd nagybérlo
felényivel több bért ad, mint ő. Mindjárt
sejtette, ha az övéi megtudják, ők is
rögtön előállnak. De arra még álmában
sem gondolt, hogy ott hagyják a rétet
félig lekaszáltan...

— Vagy a szénám bolondút meg —
gúnyolódott tovább keserű haraggal —
oszt' aszonta néktek, hogy most mán ne
bántsatok, maj' mán magátul is betakaro-
dik a csürbe.

— Nem bolondút meg a széna, nem-
zetes uram, — csendült fel egy éles,
fiatal hang a hátulsó sorból, — de
mink se'...

— Nem?!... Hát mi kell, mi? Mi kell,
nyavalyások? Több bér, mi? — zuhant
ki az eláradt keserűség fogai közül. —
Három forint napszám, ugy-i? Tavaly a

fele is elég vót, oszt' nigy nap alatt lekaszáltatok...

Csak jó pere mulva mert megszólalni az öreg kaszás:

— Tavaly a szalonna is ötven píz vót, nemzetes uram, az idén meg hetven, — magyarázkodott, hátrébb tolva a hetyke fiatal, hogy ütésre ne vadítsák a gazdát.

— De nigy nap alatt lekaszáltatok; az idén meg az Istennek se vállaltatok, csak hat napra...

— Mer' két nap vóna közbe, mig átmenünk a Csöreg-tanyára — feszegette mellét az öreg könyöke mögül az elnyomott ifjuság...

— Oszt' aszt is én fizessem, ugy-i?

Erre kin volt felelni. Jóideig hallgattak.

— Nehéz az élet — nyögött őszintén a legöregebb kaszás.

— Nehéz?... Hát ha még ojjan nehéz is, a földet ott kell hanni, úgyi?

Itt az elevenbe ért a szó. Bűn a földet otthagyni ilyen veszedelmesen esőre álló időben... De nagyobb bűn képe ötlött a vén napszámos szemébe... El is mondta. A fiatal meg úgy igenelt, mintha neki is az jutott vón' eszébe. Pedig előbb kellett volna születnie fél

emberöltővel, hogy megértse, hol fáj az, amit most mondanak.

— Két napja kaszálunk, nemzeti uram, oszt' a kutya se' nízett felénk. Ide kellett jönni, mer' ott senkivel se' tudtuk elrendezni ezt a kis dógot... Senkivel...

Csendesen beszélt az öreg, mert tudta, hogy most kötelésségeket kért számon, de nagyon csendesen beszélt, mert mégis pulya mentegetődzés ez: hibával hiba ellen...

Csak az elnyomott ifjuság pattogott peckesen:

— Ott tárgyalunk, ahun tudunk.

A gazda torpanva némult, csak a sihederre vetett megvető pillantást. Halkan kérdezte aztán:

— Három forint kéne?...

— Annyi!

— Menjetek hát!...

Nagyon csendes szó volt a végén mind. Hirtelen engesztelődés. De büntudat ült a békülők ösztönében... A föld, a föld! Ki hagyja azt ott, mint a döglődő kutyát?... Senki!... Gazda és napszámos kezefogtak, de lesütötték szemüket. Nem mertek egymásra nézni. Csak a fiatal be-

gyeskedett, mint egy kakas, ha szépet talált kukorítani . . . Ennek aztán Király Péter nem adott kezet . . . A többiek káröröme közé szorulva úgy süntörgött ki felé, mint a megesapott eb.

Amikor a napszámosok kívül voltak a kapun, Király Péter Andrásra sandítva csak úgy hüvelykkel bökdösött maga mögé, úgy szidta a begyeskedő sihedert:

— A taknyos . . . Tegnap még szophatnék, máma már parancsolgat . . . Ujforma, büdös nipség ez . . . E' toldta be a két napot is biztosan! . . .

András hallgatott s ez végképp felizgatta Király Pétert:

— Írted eszt! Itt csap a ménkü mindenbe . . . Temiattad. Mer' még mind nekem kell velük verekednem, te világot járt! . . . Uj formáju, büdös nipség . . . Te is! . . .

S az öreg már fulladozott dühében.

András huszadszor próbálta meg: győzni, győzni végre ebben a végeszakadatlan ütközetben, győzni!

— Édesapám — szólt fel komolyan — ugy-e sok szót tud Birizló Mari? . . .

Az öreg meghökkent. Minden egyebet, csak ezt a kérdést nem várta.

— Sokat. — Buggyant ki ajkán önkéntelenül.

— És épp úgy haragszik a polgármesterre, mint a tiszteletes ur, ugy-e?

— Ugy!

— Hát, ha ő predikálná ki vasárnap a polgármestert, prédikáció volna az?

— Nem.

— Na hát én is tudok mindent a földről. Hogy fáradni tud, mint az ember és nem ad négyyszernél többet acélos szemeket; hogy bolonddá kell tartani, mint a gyereket, cukrot, cukorrépát kell neki adni negyedszerre vagy ötödszörre . . . És itt a baj, én ki nem találom hanyadszorra . . . Mondja édesapám, volt-e már szerelmes olyan asszonyba, akiért értehalt volna, csak bánni nem tudott volna vele, míg él?

— Lehet — billentette fejét figyelőre Király Péter.

— Hát így vagyok én a földdel!

A példálózástól elakadva kissé, bizonytalankodott az öreg.

— Kinlódj vele, oszt' maj' kitanulod . . .

— Kinlódják a rossz nyavalya. Semmi gondom a földdel.

— Semmi gondod? Hiszen a te földed!

— Az én földem itt van! — András most már elkeseredetten ütött a homlokára.

Király Péter odakacsintott a nagy önérzettel megbökött homlokra.

— Rossz föld!... Nagyon rossz föld, flam. Sok rá a köccsig, mégis keveset hoz... Add el flam!...

András arca derüset villant. Tekintete álmatagon eluszott az ujjongó tavaszi kerten. Lassan, szomoruan megvonta vállát.

Ez még fájóbban esett Király Péternek. Nemcsak neki szólt ez a vállvonítás. Fia beszédesen nézett körül a kertben, *mindent megszólító tekintettel*, hát ezt a bánomisént, ezt a vihet az ördögöt, ezt a visszalökő választ mindennek s mindenkinek megadta itt. Apjának, anyjának, a kertnek, a háznak, a földnek, mindennek. Pedig András nézése szerelmes tanácsalanságban uszott oda bokorhoz, gyephez, virághoz »Mit csináljak az apámmal?« s meghatottan mosolygott... Az öregből azonban kitört az elkeseredés:

— Kutyakölyök vagy te P. Király András! Szemérmetlen, lusta kutya... A' vagy —

— Hagyjon! Most már hagyjon! Hagy-

jon, mert megőrülök — toporzékolt Andráshoz sirásig keseredve.

— Hagylak mán, fiám, hagylak. Nem szólok én mán erről egy szót se' esztán. Nagyon odamondtad, fiám, minnyájunknak.

Ebbe a Tilalmas is bele volt értve: a *Mindnyájunkba!*...

Király Péter elhúzódott a ház felé és csak úgy a kalapja alól kandikált föl az égre... Meg fog itt döglenni minden. Még az is, amit az Isten sem arra szánt, még a föld is. Megölli a béres lelkiismeretlenség. Mert nem a tudatlanság. Nem az. Itt az egész hetvenezer holdas határban csak egy tudatlan ember van, az ő fia. Ez a félkegyelmű. Mert az. Minden bolondnak okos beszédje van. Ennek is. Csakhogy nem embernek való. Arról tudni meg, hogy bolond, mert nem embernek való s nem arról, hogy az ember nem érti. Fenét nem érti!... Mi van a szón nem érteni való? Csakhogy aki bolond, az bolond. Mert mind magának beszél az ilyen, még ha az egész világnak odaordít akkor is.

— A különbség az egyé—éé—ni különbség!

Az öreg majd elharapta a nyelvét, míg

mosolyogva továbbfűzött gondolataiban
 fiának ehhez a szavajárásához ért. — Jaj,
 te lelki kórság, te szegény gyereke,
 hiszen a tanító ur is mind ijjekeket szól,
 ha riszeg . . . Egyé—éé—ni különbség —
 próbálta meg újra nyaktekergetve. —
 Hogy ettől van, amir' nekem nem jó az,
 ami neki. Meg, hogy a kutyának is bo-
 londság, amit a lu csinál, mer' egyéni
 különbség van közte . . . De hát az em-
 ber csak ember! Ha számaember, ha
 kutyaember; de ember! Csizma meg
 pantalló: hát ojjan nagy különbség az?
 Mint kutya meg lú? Jaj te lelki kórság,
 te szegény gyereke! Ami beszéd nem
 okos nekem, nem okos a' másnak se' . . .
 Nem!

Pipáját kiverte a csizma sarkán, ki-
 huzta dohányzacskóját s rögtön újra rá-
 töltött. Nagyon izgatott volt: még a keze
 is remegett. Ez a fájdalom zavaros volt
 még, mint az új bor . . .

2.

Ebéd után András rögtön elment hazul-
 ról s a kertek alatt csavargott. Egy hős,
 elhagyott helyen hasra feküdt és maga
 elé tette noteszét, ceruzáját.

— A komédiás frajla . . .

Még csak két napja ismeri, még mind-össze háromszor beszélt vele s már jó-néhányszor megvezekeltették örte. Háta mögött a cseléd susogta, apja egyenesen a szemébe mondta; senki sem ismerte, senki sem tudta, ki ez a nő, de megtámadták, mert ő: a család és a Pernyészugi Királyház büszkesége szóba-állott vele.

Unott, fojtott harag lopódzott a szívébe ugyszólván mindenki ellen, aki körülötte élt. Csupa daczból is odaadta egész délutánját az idegen asszonynak . . . Képeket, hasonlatokat talált ki rá, esakhogy megrögzitse, esakhogy szívére fogja görcsösen, mert el akarják onnan marni!

Verseket irt róla! Ezekben az asszonyt odakapcsolta az ősi kedves áhitatok fészkeihez: az anyja kertjéhez, apja »büszke országához«, ahogy birtokukat nevezték és mindenhez, aminek itt Zsongáron valami különb jelentése volt:

Anyám asztalán telt pohár bor
Ómlőre áll, mint szívem vére.
Fejem fölött a csillagtábor
Figyel vén falum életére . . .

Ragyogó tavaszi délután volt s kicsit kényelmetlenül esett »csillagtábort« irnia, de viszont a vers egységét az adta meg, ha valami estébe képzei magát...

Oh kedves, aki idejöttél,
Be' idegen vagy itt, be' szép vagy.
Nekem lelkes, pünkösdre jött szél,
Megváltó, tiszta oltárkép vagy.

Protestáns szíve egy kicsit megvonaglott erre az »oltárképre« s gondolt rá, hogy oltárkép helyett valami másféle finom jelzõt használ, például ezt: »zsoltárszép«; de félt, hogy modernnek fogják érte csufolni idehaza, hát hagyta... Különben is a költő hagyja meg mindig az »ihlet első virágait«.

Öreg falumnak óh, be' fájsz Te...
Agg szárnyait kinlódva rázza,
Mint kagyló teste megvonaglik,
Ha kavics hullt a kagylóházba.

Érezte, hogy ez a leggyengébb strófa. De attól van, — gondolta — hogy az első és harmadik sor nem rimel. Óh! pedig a hasonlat! Mostanában ilyen szép hasonlatot nem igen olvasott, az bizonyos. (Két hét múlva azonban, mikor a vers a Zsongári Hírekben megjelent, azért szidták

városszerte, hogy Zsongárt faluvá degra-
dálta. *Ez fájt.*)

Falum haragja meg ne bántson,
Mert Téged az én szívem szépít,
S izgatott lelkem, mint a kagyló,
Örökfényű szent gyönggyé épít.

Mégegyszer átolvasta az egészszet, aztán idegesen zsebregyűrte a papirost. Fejébe nyomta a kalapját s besietett a városba.

— Elviszem neki! — gondolta lelkesen. Ennél szebbet, azt hiszem, még nem irtam . . . »Örökfényű, szent gyönggyé épít« . . . Gyönyörű!! . . . Neki adom . . . Nem fogom megjelentetni sem; pedig az Új Idők biztosan leadná . . .

Alkonyodott, mire a városba ért. Magas, széles vállu ember volt s kissé rövid a karjai, úgy hogy mozgásában volt valami medveszerű esetlenség. . .

. . . »Hihíhi, hihíhi.« — Apró fojtott kacajok pengtek elébe a korzó akácsorán, ahol az egyre mélyülő homályban parfümös suhogó selyemszoknyák libegték előkelő idegenséggel. . . A szintársulat kórusleányai tartózkodtak a szoknyákban, többnyire egy-egy helybeli aranyifjuval az oldalukon.

A »kimustrált polgármester« jött éppen szembe vele... Azért mondom, hogy a »kimustrált«, mert Kunzsongáron egyszerre két polgármester szokott lenni: az egyik a kimustrált, a másik pedig utódja, a jelenleg uralmon levő... Mindkettő valódi. Az utóbbi attól valódi, hogy meg van választva, az előbbi meg attól, hogy meg van bukztatva, t. i. így az ő intézkedéseit követi a város polgársága. Ez részint a hagyományok tiszteletét, részint pedig kuruc oppozíciót jelent. A világért se' csinálni másként, mint ahogy' megszokták! s mindenáron ellentállni a legfőbb közigazgatási tényezőnek!... András szeretett volna kitérni a kimustrált elől, de ez volt a legnehezebb dolog a világon: — kitérni bukott hatalom elől...

— Mi? Ezek a pillanatnyi oldalbordák, hehehe!... — kacintott az öreg Andrásra s fejével odamutatott a kóristalányok felé. Pompás falatok! Emlékszem, kedves öcsém, ilyen koromban, mint maga...

— Kezét csókolom, sietek Géza bátyám...

... András jött és se nem látott, se

nem hallott, ellenben bucsuzva távozott, mert Zsongáron csak az uralmon levő polgármester adomáit érdmes meghallgatni. Azok között véletlenül akadhat uj is . . . Az adoma, ez a félelmes életeszköz, amivel hirt és pozíciót szoktak alapítani, a kacajon szerzett rokonszenvnek ez a borzalmas biztosítótüje, Zsongáron érte el kultusza tetőpontját . . .

Minden polgármester megbukott, ha adomáinak előadása elévült, viszont senkise' lehetett azzá, a helyiérdekű ezer adoma pontos ismerete nélkül. Ugy, hogy ha Zsongáron akár a kimustrált, akár a beiktatott polgármester így szól hozzád: »Emlékszem, kedves öcsém, hogy«, akkor a *hogynál* eredj futásnak, mert a következő tiz perenek minden szavát tudod . . .

. . . András is ugyanazzal a svunggal repült tova, amellyel jött. Ő még a »hogy« előtt szokott megugrani az adomák elől.

Izgatott fejét hűsítve ingatta az esti szélben s szemét összevont szemöldök alatt meresztette a homályba.

— Hol lehet, vajjon ?

Az emberek már tünedeztek a korzóról. Ki haza, ki a színházba: fel a

Bárány-szálló nagytermébe. András tudta, hogy Török Ella ma nem játszik. Itt van közel valahol az egyre halkulóbb estében, de biztosan nem a korzón. Elhuzódó, félénk, magános természetű asszony . . . Aki nem a színpadról ismeri, nem is hinné, hogy ő a kassai színtársulat primadonnája . . .

András önkénytelenül is a Kossuth-kertbe indult . . . Ott kezdett ödöngeni a hengereletlen, buckás utakon s minden padra odasandított . . . A lányok parfümje még bódulatban tartotta idegeit. »Óh városok, városok, megjárt bolond, szép nagyvárosok s a bennük való sűrű részeg élet! . . .« Ez járt eszében és ő, ő: a »komédiásfrajla«, aki olyan más tud lenni mindig . . . Aki mindig olyan tu lenni, amilyennek kívánják.

Már minden nesz elcsitult s ezüstvetű levelek között alig-alig zizzent a a szél könnyű, táncos lába; csak egy-egy lépte hangzott még, mint amikor az álmos vad nyugvóhelyén mélázva megáll s az avart zörrentve egyet-egyet toppan, míg pillái lassan lecsukódnak . . . Nem messze Andrástól, fehér harisnyás, finomivű láb nyulik ki az olajfa lombjai alól a hold

ezüstjébe, mintha a holdnak tartaná oda az, akit idehozott s a hold — engedelmes szolgálóleány — puha sugarakkal tisztogatná a kacérul elébe tett pici, poros cipőket...

— Semmiesetre sem helybéli lábak — gondolta András s lassu áhitattal megindult az olajfa felé.

S amint az asszony néma merengéssel ott ült a csendben, András érezte, hallotta, hitte: az a délutáni vers és az az asszony összecsendülnek az ő szíve fölött.

— Kezit csókolom...

Alig mondta ki a köszöntést; összerez-zent... Ma már kétszer köszönt ezzel a szóval: egyszer a kimustrálnak, másodszor ennek az asszonynak. — Semmi fantáziám! — gondolta kétségbeesetten. — emmi fantáziám.

— Jó estét, András!... Hát magát milyen szél hozta erre? — oldotta fel az asszony a találkozás zavara alól.

— Nem szelek szárnyán, mágnes vonzásán jöttem, asszonyom!

Ella révelő mosollyal fogadta a lendületes bókot... Ugyanazzal a mosollyal nyújtott kezet, ugyanazzal fénylett rá a

hosszu csöndben a kedves, falusi Apollóra . . .

— Ugy örülök, hogy maga jött ide — kezdte azután. — A polgármesterük ült a nyakamon . . . Nem győztem már eleget ásitani neki.

— Én is a polgármestert untam vagy öt másodpercig — kacagott András és izgatottan ült az asszony mellé. — Csak én a másikat! . . .

— Meghívott, hogy látogassam meg . . . Majd a férjemet, Tihamért, küldöm oda neki — hanyagolta el a nő polgármesterék közül a jelenleg uralkodót.

Összekulcsolt kezeit magasan a feje fölé nyújtotta; kiropogtatta ujjából a lanya tespedést s kiborzongta derekából a szörnyű unalmat. Felegyenesegett, szép dereka szinte sugárzott az erőből úgy, hogy András kicsi hijja rá nem borult pillanatnyi mámorában . . . Ó, de nem merte, nem, nem! . . . »A jóizlés határain belül kell maradnom«: gondolta.

— Különös tisztelettel vagyok a női nem iránt — szólta később csendesen a *jóizlés határain belül* . . . Ott azonban kényelmetlenül érezte magát. Az asszony csucsbíró szájával fordult feléje, mert érezte,

hogy a fiu minden egyebet szeretne most mondani, csak ezt nem.

— Jól teszi... Sohasem fogja megbánni — s valami anyás, meleg csipkelődés csengett a hangjában. — Viseltessék irántunk megkülönböztető tisztelettel, sose bánja meg!

És az asszony kacagott.

András ettől a kis csipéstől rögtön őszinte lett:

— Én nem azért jöttem, hogy ilyeneket mondjak — szólt kissé tettetett gyekekességgel, mert ez volt háromnapja tartó kedves csatájuk hangja: Ella anyáskodott, András kamaszkodott...

— Ugyan! Hát miért?

Megbotránkozás is volt, kíváncsi kérdés is volt, ahogyan ezt az asszony megkérdezte...

— Ezért! — András csöndesen, póz nélkül nyújtotta át a verses papírlapot, aztán tenyerébe temette arcát.

Ella mosolyogva vette kezébe, tétozva forgatta a verset, mert rögtön tudta, hogy arról van szó:

— Ó, Istenem! Kassától Törökszentmiklósig és vissza, mindig, mindig ugyanez a história! — susogta érthetetlen, halk

fájdalommal. — Kedves, drága, tiszta emberek, ne higgyetek ebben, nem ez kell mi ellenünk.

Felállt. Csipőjén átsuhanó kézzel karját lefeszítve elindult.

— Várjon meg... Rögtön jövök... — S szemrehányó bánattal rámeredt. — Ez hát az a különös tisztelet, amivel irántunk viseltetik?

András elpirult, az asszony pedig elment a legközelebbi lámpa alá. Járásában volt valamelyes fáradtság; mintha nehéz évek gyötrő, piros kisértetei ülnének puha vállán... Vers, szép szavak, pózok! hiszen untig és örökké ezek között viszen utja!... Az élet piszkos hullámai ott zognak körülötte s ő már nem is tudja, mikor van kívül vagy belül a piszkos hullámon, mert annyi a vers, a szép szó, a hazugság körülötte mindenről... Már-már az is, ami eddig még segített, az ösztöne is, megzavarodik bele... Annyi a vers, a póz, a hazugság! **Jaj, jaj!** Nagy árvaság lepte meg... Megint egyedül maradni egy vesssel, megint!...

Sokáig olvasott. Mikor visszatért, csodálkozva látta, hogy András még mindig nem szökött meg. Ott ül a padon, sőt de-

rülten nevet. — Óh, hát mégis más, mint a többiek, akik ilyenkor el szoktak futni és holdkórosan kísértének aztán esti ablaka alatt.

— Ez hát nem futott el versének következményei elől, — gondolta vidáman.

És még valamiért hálás volt Andrásnak... Tudta róla, hogy gazdag... »És mégsem a pénzét csengeti előttem, hanem a rimeit...« Ez hát nemesebb is a többinél.

És maga sem tudta később, hogy miért tette, de a padhoz érve, hirtelen föléje hajolt Andrásnak, átölelte, fejét ajka elé vonta s remegő szájjal megcsókolta:

— Köszönöm, kedves! Nem a verset... Az rossz! Köszönöm, hogy a világon van, hogy ilyen emberek is vannak a világon...

És már könny csillogott a szemén.

... Megindult, percek után nagykacagva mentek az asszony lakása felé. Az asszony szavai, mint könnyű, karsu sajkák, táncoltak már-már alig érthető hangulatok hátán:

— Tudom, kedves, ha maga nem is hiszi, hogy én nem a maga számára való külön szépség vagyok: de oly szép világ

van itt maga körül, hogy én sem lehetek csunya benne . . .

— Semmiesetre sem helybéli asszonybeszéd! — gondolta András s hálás hangosan tette hozzá. — Nem, nem, ne higgye! Maga az, aki mindent megszépít itt nekem . . .

. . . Így vitatkoztak, igazaikat boldog nevetésben egymásra tukmálva.

A színháznak már vége volt s Török Tihamér a kapuban várta feleségét. Az asszony elborult arccal alig üdvözölve ment el férje mellett, de az keveset látszott hederíteni rá.

— Szervusztok! Hogy van kedves mester?

— Megvagyok. — Andrást valami könnyü szorongás lepte meg. Vajjon nem buta-e ez az ember s nem fog-e az Othellóban játszott szerepére rázendíteni?

— Mindjárt jövök, fiacskám — szolt be Tihamér az asszony után s azzal Andrást karonfogva visszaindultak a piactér felé. — Kár volt a mai előadást elmulasztania, kedves mester. Ugy játszottam Danilót, mint egy Isten . . .

háromperenyi önmagasztalás után

— ennyi gondolkodási időt szokott adni áldozatainak — tiz koronát kért kölcsön.

— Ez az ember semmiesetre sem buta — nyugodott meg András és a pénzt odaadta.

Azzal már el is váltak.

András bement a Bárányba. A legbelső ivóban hangos társaság mulatott. A beiktott polgármester és Szirmay bácsi, a társulat öreg kómikusa, adomákkal gyilkolták egymást s még vagy hat »nadrágos« embert. András szerette volna elkerülni figyelmüket. A külső szobában maradt. Gyorsan ivott, hogy mámorát ébren tartsa.

— Aha! Itt az a híres — hallotta a polgármester hangját, amire mély csend támadt odabent.

Szirmay bácsi gyorsan lenyelt vagy két pohár bort. Ő tudta miért: de nagyon megijedt. A hirtelen csend lehetett olyan nyomasztó, mert megtörte igyekezetes szóval úgy, hogy komámasszony is hallja, amit komámuramnak mondanak.

— Pardon, kérlek, nemde, eme kitélt: »híres« a költői hirnévére alkalmaztad, öregem? . . . Nevezetesen erre az esetre magam is azt válaszolom: »Ugy van! Itt az

a hires». Fővárosi lapok tanuskodhatnak erről... Minden szám, amelyben a zsongári poéta verse jelenik meg, reprezentatív száma az illető lapnak... De a karriérem tisztasága követeli, hogy csakis illetően felsőbbrendű hírnév megállapításába menjek bele... Remélem, te is így gondold...

— Gondolja a fene, — igyekezett dülöngve megállni lábán a *beiktatott* és dühösen csapott az asztalra. — Itt az a hires, aki engem ki akar vetni a nyeregbü'. Nem a pógármestersígbü', mer' aszt ott egye meg a fene, ahun van, hanem a szerelembü'...

Még nagyon az adomák tájszólásában csuklott a *beiktatott*.

András homloka kipirult... Szírmay bácsi pedig már állva hadart izgalmában.

— Pardon, kérlek... Nem hinném, hogy a szerelmet nyeregnek képzeled... Ez brutális... Semmiesetre sem nyereg, amibe csak úgy belecsücsül az ember, aztán se té', se tova... Inkább verem, kérlek!... Remélem, verem?

— Ne remild a'stent benned, mert se nem nyereg, se nem verem, hanem úgy hijják, hogy:...

— Ki ne mondd! — üvöltött fel a hét pityókások kórusa.

— De kimondom, mer' én egy nappal előbb kezdtem ezt a szerelmet, mint ez a nyálas, oszt' mégis ü van elébb... Kimondom... Az a nyereg, azaz hogy...

— Ki ne mondd! — zendült fel újból a mámoros testület.

— Azir' is kimondom... — és a beiktatott méltóságteljes nyugalommal magyarázni kezdte: — Az a verem, akit az imént a nyeregtől eldisztíngváltam, az...

— Ne mondd! — és hét rémült ember tenyere igyekezett betapasztani a polgármester száját... Nem sikerült.

— De kimondom... Mer' míg én a közt igazgattam, azalatt ez a nyálas közbelipett, oszt' lecsapta a kezemről...

Már lefogták, úgy csitították, de részeg tenyerek a szája helyett fülét tapasztották be, úgy hogy a beiktatott még nyugodtabban üvölthetett dobhártyarepesztőt, mert az ő füle biztonságban volt.

— Tö—rök El—la—a!

... Halálos csend és rémült elkomolyodás az egész vonalon. Téba ellen indult hét pityókásokban azonban a csodálkozás

ágaskodott a legmagasabbra: »Hogy a pokolba' tudott ez akkorát ordítani, mikor ő k a száját befogták? . . .«

Az adópénztárnok csodálkozva forgatta meg az alkoholban megmeredt bibabót (mindössze 150 cm. magas a lelke) és — a szokás hatalmánál fogva — zsebe táján, az oldalában próbált még egy szájat felfedezni. A városi takarékos könyvelője, aki a rettenetes csatakiáltás elől befogta ennen száját (holott a fülét akarta), ő igazodott el legelőbb az adott helyzetben:

— Te, hallod-e? Nem a fülét fogtuk mi be ennek? — érdeklődött a kövérkés rendőrfogalmazónál.

— No, valószínű! . . .

Szirmay bácsi égne meredt hajjal, kétségbeesetten állt az ajtóközön és sápadtan beszélt hol Andrásnak, hol a polgármesternek . . .

— Uraim, bocsánat! Semmiesetre sem tekinthető kázusok bellinek egy női névnek hangos kimondása . . . Én, aki Schopenhauerrel, sőt a legmodernebb Nietzschevel is tisztában vagyok . . . (Itt András elkacantotta magát: »Én is«, gondolta, vidáman megismételve magában a furesza kifejezést . . .) Én kon-

statálni kívánom, hogy a *nyereg* és *verem* kifejezések nem tekinthetők kompromittálóknak... Iménti vitánk inkább filozófiai jellegű volt, mint hétköznapi s a filozófiában közérthetőség szempontjából szükséges bizonyos parlagi szavak használata...

— Te! — rikoltott rá az egyik borkeveslő — ügyvéd vagy te, vagy komédiás?

— Pardon! — lelkendezett az öreg. — Ez esetben semmiesetre sem komédiázom... Ugy van, uraim, ez esetben ügyet védek... Kiváló és tisztelt barátomnak, a társulat legerősebb oszlopának, Török Tihamérnak ügyöt...

— Éljen! — zudultak fel pityókosék és Szirmay bácsi már teljes tüzzel folytatta:

— Ugy van. Éljen! Védjük meg, uraim, a művészet tisztességét... A megvívás joga Tihamért illeti... Az imént említett hölgy az ő felesége, uraim!... Ezt hajlandó vagyok esküvel is bizonyítani, ha önök nem hinnének a hazai kultúra vándorának...

És sirva csuklott meg a hazai kultúra vándora. Alig tudták egy közeli székre telepíteni.

Pityókosék majd kiszakadtak a lelkes kacagástól, csak András maradt komoly.

— Sok ebben a szomorú is, — gondolta merengve. Vette a kalapját és kiment a vendéglőből . . . Dehogyan marakodik össze a polgármesterrel. Bolond az most. Egyébkor is néha. Veszedelmesnek meg nem veszedelmes. Nem nyúl az pénzen kívül egyébbel semmiért sem. Még asszonyért sem. Fiatalkorában erőltette meg magát nőkért és bevágta Jókainak a Magyar Nép Élce című gyűjteményét, hogy mulattathassa őket. Így lett belőle kitűnő adomázó és polgármester. Asszonyokat akart elcsábítani és — Kunzsongárt csábította el.

Kint az alvó városban elgondolkozva megindult, de nem hazafelé . . . A polgármester vad üvöltésére kívülről visszhang neszelt. Ő akkor arra figyelt. Az ember ordító és artikulálatlan üvöltésére a visszhang kiáltása halk volt és csengő. András meghatottan gondolta el, hogy a természet mégis nemesebb hozzánk, mint mi hozzá. Komolyan vesz mindent és mindenre felel. Mi durván hívjuk ki és ő nemesen felel.

Mikor az Erzsébetligethez ért, kiál-

tozni kezdett, hogy ő nem bánja! Ha ezt az asszonyt neki adnák, ő itt maradna; esztendőt is kinn élne a tilalmasi tanyán... És elkiáltotta az asszony nevét. Aztán ezer bolondságot, vágyat, örömet kiáltozott még és minden kiáltás végére »igen«-eket és »nem«-eket ügyeskedett, csak hogy beszélgethessen valakivel... Valakivel, aki van olyan okos, mint ő, mert mindenben *egy véleményen van vele*.

Mire hajnaltájt hazavetődött, halálosan szerelmes volt az egész világba.

3.

Király Péter a fla napi versterméséről szokta megítélni, hogy a flu körülbelül hol tart a primadonnával való szerelmében. S mert a kölyök megint hajnaltájt került elő, hát megint kihalászta flókjából legujabb verseit. Összesen négy darabot. Ez annál könnyebben ment, mert András megint ott aludt a kert gyepén, hasával terülködve a délelőtti napfényre.

— No még nincs benne semmi malackodás — rakogatta ujja között a telelrt papirosokat. — Még így megjárja...

Ment, hogy visszarakja a verseket helyükre. . . Két cseresznyefa mellett vitt el az útja. Egy vén, vén cseresznyefa s mellette ugyanannak a fának gyermeke. Egy vig, meg egy fáradt nevetés egymás mellett. A vén fa volt a megtestesült lemondás; szinte szégyenkezni látszott, hogy még élni mer s ingásán megérzett, mennyire szeretné már elfásult gyökereit kihuzni a földből.

— No te »szél menyasszonya!« — gunyolódott Király Péter a fiatal hajtással. — Megínekeltek. Nem is tudtam, hogy ijjen nagy ur a szeretőd... A szél.

Még egyszer megnézte azt a két sort, amellyel majd megbosszantsa Andrást:

— »Oh, anyám kertje, drága szőnyeg, hol Isten gondja elpihen«... Hogy' nem szígyelli az ijjen badarságot... az a nagy mafla huszonhétéves ember... Hamán a földdel nem bir, mer' elsavanyodott a lelke, mir' nem megyen tanárnak... Kitanulta 'iszen. Még a világot is megjárta, ugy kitanulta...

Elrakta a szégyenletes papirokat s ösztönszerűen a pince ajtajához botorkált. Keserű fáradtság nyugózta.

A pinceszag orrába csapódott.

— Nono! — és meghökkenve, mint valami váratlan találkozáson, felvetette a fejét. Felderült a képe: Ide bemenjünk tán! Ebb'a kis kápolnába, mi?...

A zöld pinceajtót szeretetteljes pillanásokkal simogatta végig; közben vidáman kotorászott a zsebeiben. Sietett volna, mert félt az elérzékenyüléstől. Mint mikor ódon mozaikot vízzel öntenek le s egyszeriben ragyogó, friss pompában törnek elő hajdani színei: úgy esett a borivás Péter bátyám lelkének. Kizöldült, ki virágzott, kigazdagodott benne a két tanúja, háza, mindene. És semmise' kopott, semmise' vénült, még ő maga se'... Ilyenkor még András is kisebb baj lett volna a háznál. Vigaszos szipogással, hehegéssel kapkodott, tapogatta magát az öreg:

— Balfelől aligha tettem. Jobbfelől szoktam, kézre.

Nem lelte sehol a kulcsot.

— No, pe'g ide be kell menni, ha meg kell, akkor be is fogok.

Elkiáltotta magát a sütőház felé:

— A pincekücsöt, hé! Mi a csudának szeditek ki mindig a zsebemből?

— Mer ott rossz hely't van.

Magas, őszesbarna asszony lépett ki ezzel a szóval a sütőház ajtaján.

— Rossz hely't a fiad esze van — vágott vissza hetykén az öreg. — Az én pincém kúcsa nálam van jó hely't. Punktum.

— No ne punktumozzon, ha' jőjjön érte, mer' maj' nem kapja...

András anyja ötvenedik éve felé már, de még mindig szép asszony volt. A nemvénülők kivételes fajtájából való. Mosolyában állandó megbocsátás. A viharos és duhaj Péter gazda legbolondabb napjaiban Mária asszony olyan gazdag tudott lenni, mint egy ezerszer ujuló kert, mint egy ezerarcu, unhatatlan tájók. Hol békés tanyák végtelen, csöndes álmodozása, hol meg lángragyult erdők háborgása csillogott a szerelmében. Valami örök idegenség, ami férje kíváncsiságát újra meg újra visszahozta, letérdeltette elébe és bánkódó, szerelmes esdekléssé puhította. Péter bátya minden nagy legénykedése mellett is otthon élte legnagyobb, legemberibb életét. Idegenben csak apró kutyaságokat hullatott el imitt-amott... Sosem lett baj belőle. Megfürdött hetekig való magánosságban, amit az asszony tiszta

öszöntel magá játszott a kezére s az öreg, penitenciák hegeivel ugyan a lelkiismeretén, mégis elég tisztán került viszsza mindig a maga házába.

Pajzán kötődéssel kapta el Mária asszony a pincekulcsot.

— Maj' ezután mán délelőtt kezdi, gazduram . . . Elment a jó dolga?

Gazduram megvakarta a tarkóját: a' biz' a, még dél sines.

— Nem bort ihatnám, — dünnyögte ravaszul, olyan megbeszélő laposan — csak törkölyt hozok fel, mer' nincs mán idefenn az üvegbe'.

— Nincs-e? Csak nem itta ki tennap az egészet? Tennap hozott fel.

— Tennap, tennap, — fordult sarkon az öreg, de sebesen s már bizonygatta is, — tennap hát. No, hogy elfelejtettem!

Már ő nem rendes ember. Ő sem rendes ember már. Teringettét! . . . Szégyenkezve az egész sütőház vidám hatája mellett indult vissza a házba. Borának az asszony ugri-bugri, kis kedvenc eselédjének kacajára vissza is fordult.

— Ne vihogj, mer' megubullak, te.

Az istenfáját! Egészen megzavarodik az ember ebbe a kölyökbe. Mikor mellette

ment, úgy megcsapta a gyűlölet, hogy kicsi hijja feléje nem rugott. De félt, hogy színére fordítja ezt a heverő, fölösleges világot, amelynek semmi értelmét sem látta Férgek, ismeretlen szörnyek potyoghatnának belőle, ha nagyon megrenditené. Olyan undorgó izgalma volt, mint mikor régi, nagy követ borít fel az ember s alatta nyálkás, bozsogó mikrokozmoszt talál férgekből, hernyókból, bogarakból.

Világot, aminek semmi célja, de rátiporni nem lehet, mert nyilván az Isten különös szándékai vibrálnak abban is. Ha meg az ember kábán és soká nézi, hát hisz még ebben is. Igazaink olyan egyszerűek az örök dolgok előtt...

Az öreg is meghunyászkodott magában.

— Meggebedni nyilván ez sem akar, ez a bolond ni, mer' semmi sem akar elpusztulni. Ha pedig élni akar, akkor meg majd él valahogy.

A kamara polcáról leszedte a törkölyös üveget. Poharat is hozzá... Kicsit elmélázott, aztán még egy poharat szedett le. Kiment az ámbitusra, leült az asztal mellé s megtöltötte az egyik poharat... Megint elmélázott, aztán a másikat is

megtöltötte. Ódon ezüst sárguló fényével csillogott az ital a délelőtti napfényben.

Nyomasztó csend volt az egész házban.

Tán éppen ez a nagy csend riasztotta fel Andrást. Hasra hengeredett, két öklét az álla alá feszítette és elmeredő tekintetét az apjára függesztette.

Az öreg feszengett, mintha fotografusmasina elé pottyant volna.

— Nono! Még irást kanyarít rúlam... Poétás ember ez a kölyök, még szígyenbe hoz. Kifiguráz a mindenit...

Egészen megijedt erre a gondolatra. Mi lesz vele száz év múlva? Kineveti az ország... Valahogy védekezni próbált. Húzta ki derekát egyenesre, fente a bajszát nyalkára: No, hogy' az ég verje meg, ilyet sem ért még! Keresztülvetette egyik lábát a másikon urasan; ringatta magát peckesen.

Peckesedett az utókornak... Egészséges, nagy vérének mindig kedve telt benne, hogy mesemondásra való jeleket hagyjon maga után, csak nem ilyeneket.

— Micsoda veszedelem az ijjen félbónás kölyök apjának lenni?

Már békülne a gyerekekkel, ha lehetne...

Hát lehetett... A vén cseresznyefa,

aki alatt András elhevert, az segítette hozzá. Nagyobbakat ingott a szélben, semmint a dereka birná.

— Mán ez a fa is riszeg — nézte az öreg gyanakodva.

Egyszerre nyögő reccsenés, amibe valami kaján sikoltás-féle is vegyült s zuhant a vén fa egyenesen a fiatal hajtásra.

Apa és fiu egyszerre ugrottak fel a recsegésre.

Az öreg vak dühvel rugta, vágta, taszigatta a vén fát a fiatal hajtásról s hogy megszabadította, nagyokat fujva mérgelődött.

— Né' csak a vín semmirekellőt! Még maj' hogy agyon nem ütötte...

Simogatta, egyengette a fiatal fa ágait. Villázó szemmel nézett szeme sarkából a kimúlt élet felé... Akkor összerezzent. A fia könnybelábadt szemmel, áhitattal állt a vén fa teteménél s csak úgy szemmel, mert kézzel nem is merte volna tán, mert kézzel nem is használt volna már, simogatta a fáradt, kopott ágakat...

És, ahogy' ott kölcsönösen az élet másik végét dédelgették, cirógatták: egymásra tévedt a tekintetük. Az öreg nehezen állta már száraz szemmel...

— Ne sajnáld, fiám, — mondta csendesen. — Nem sok haszna volt már annak.

— Nem azt nézi ilyenkor az ember, — felelt András ugyanolyan csendesen. — Nem haszon kell már az ilyen vén fáról... De még úgy is... több termett ezen, mint amazon.

Az öreg nekilelkessedett. Nem éppen amiatt, hogy az utókornak nem lesznek róla mégsem egészen rossz értesülései (az utókorral nem törődik az ember, csak ha nagyon mérges), hanem, mert a fiának igazat adhat. — Mer' az kell! Neki legyen igaza, az új életnek. Az ősi bölcsesség egy szent mozdulata legyen benne, elég az...

És némán adott igazat az öreg. Nem szóval, szóval Isten ments, hanem belül, belül a szívből, ott... ott. Boldog kételkedéssel, mert nem szabad engedni, nem egy világért! — tagadózott:

— A', hogy több termett még rajta, a' már nem számlt, fiám, mer' nem sokáig termett vóna már... De ezen, fiám, ezen még nagy gazdag termés lesz. Ez ér többet...

És örvendezve simogatta a kis fiát, mintha lelke lánya volna. Önkéntelen

eszébe villant: »a szél menyasszonya«. Nem is olyan bolondság ilyenkor, ha az ember ijedt egyet s aztán örült nagyot.

— Ez ér többet, hidd el, ez a fiatal.

— Nem azt nézi az ember, édesapám. De meg az sem biztos . . . Ez még elrohadhat.

— Az a'! El . . . Elrohadhat — döb-bent meg az öreg s most már dugdosta a maga praktikus világát fia elől.

— Féreg eshet bele . . .

— Eshet hát. Eshet, hogyne eshetne . . . De — tette hozzá bizonytalanul, — de tán csak nem esik, flam.

— Isten tudja.

Erre az öreg lassan megindult az ámbitus felé . . . Meg-megállt és átható nagy szeretettel nézett vissza a gyerekre. A három lépcsőn aztán sietve ment fel. Felkapta poharát és hívó koccintással fordult feléje:

— A kis fa egíssígire, flam!

András odanézett és gyorsan ment fel apja után . . . Koccintott.

— Apám, egészségére!

— Köszönöm. — De pirult az öreg rögtön, mert az ilyet nem szokás megköszönni.

Felhörpintették a karcos nedvet.

Hallgattak egy kicsit, aztán a két fáról kezdtek beszélni. Később egyébről is tudtak. Arról is, amiről napok óta sehogysem sikerült.

Körülöttük a makacs rög maggal sercent, a tavasz zubogott, kacagott. Az élet tisztult. — Menekül-e a föld az új erőkhöz? Ki tudja! . . . Mint rossz betegség a bőrön, a flu eszén is kibökkenti virágát az ősi bölcsesség . . . Más a színe? Pokol bánja! . . . Legyen . . . Csak a gyökerén, megváltó erős Isten, csak ott ne bántsd — a gyökerén!

4.

Félni azonban mindig jogos, mert aki fél, kisebbet ijed.

. . . Mária asszony is vigyázta a fia szerelmét . . .

Egyszer Birizló Mari vetődött be a portára s a színházról tereferélt Birizló Mari a város feministája. Negyvenötéves, izmos, politikus asszony. Nem koldus- és nem cselédsoron. Van tiz nyílása a kiskulcsosoknál, abból megél. Akkorka birtok, amit sem elherdálni, sem növelni

nem lehet. Ha az ember ma kezdi herdálni, akkor holnap már nincs is, hát nem is érdemes hozzáfogni. Hozni meg nem hoz annyit, hogy fölösen telne, hát hozzáragasztani sem igen lehet.

— Jaj, micsoda nipség ez a színész, nemzetes asszonyom — zendítette meg a pletyka hurjait ott settenkedve Királyné körül, ha netán ebédre ottmarasztaná. — Ugy vándorol e', mint a patkány. Még, hogy városrul-városra ténfereg hagyján, de házrul-házra... Az enyim, — van egy nekem is, — a' csak megjár; megül ott nálam egy hely't, mer' vín már az istenadta. De az a két fiatal... A Törökök... Összevesztek Csörögökkel, oszt' mennének onnan...

Mária asszony felfigyelt. Hirtelen gondolata támadt, de nem szólt rögtön.

— Egyik lábbal már kint is vannak, csak új helyet nem találnak, ahová betegyék.

— Nem találnak?

— Nem, az istenadták...

— No, ha te istenadtázol, akkor már ugyis a nyakamra akarod hozni őket, — gondolta az asszony. — Majd te szólsz hát. Én meg addig kiokoskodom, hogy nem lenne-e jó csakugyan... Idevenném

őket... András kevesebbet járna el utána... Aztán, ha mindig a helyibe' van, hát tán meg is unja még, mielőtt baj esnék...

De, ha itt esnék a baj a háznál!... Óh, az a pernyés zugi Király-ház összemomlását jelentené!... És mégis, valami ősi ösztön unszolása lehetett, hogy az ő háza táján minden — még a szerelem is — ott folyjon a szeme előtt, hogy tudjon róla, hogy láthassa, vigyázhassa.

Mikor aztán Mari kirukkolt, hogy nem lehetne-e a színészeket idehozni, nem-bánommal vonta meg vállát:

— Hát, ha idehozza, megnézem őket, aztán maj' meglássuk... De úgy hozza ide, hogy én nem tudok róla, érti?

Hajrá! Birizló Mari máris elporozott sebes illegéssel.

Mária asszony csöndes szorongással tett-vett a konyhán.

Birizló Mari pedig egy félóra mulva negyedmagával jött vissza. Hozta a magáét is, Szirmay bácsit; nem azért, hogy az is elkeljen a vásáron, hanem hogy ne menjen egyedül, ha majd hazafele ballag. Jóbeszédű ember ez... Kiadós dolog vele lenni...

— Jónapot, nemzetes uram. Nízze mán, kikkel jövök én . . . A kassai szi'társulat, nemzetes uram . . .

Mintha sármánymadár röppen fecskék közé, úgy némult el hirtelen P. Királyék háza tája. Még a sütőházból is előjöttek. A cselédek a kertajtóig; Királyné pedig be a kertbe . . . Komoly nyugalommal lépett a társaságban lévő egyetlen asszony elé:

— Király Péterné vagyok.

Méltóságos, nagy nyugalma meg sem rebbent, úgy kutatott a szemekben.

Bokák csattogása és elegáns hajlongás közben az urakról meg lehetett tudni, hogy melyik Török Tihamér s melyik Szirmay Sándor.

Mária asszonynak eszére csillant egy szörnyű szép mondat, amit fia vagy négy napig írt: »Karsu, magas, fekete férfi. Nyilván asszonyok között elharsogott élete bágyadt sirlámpákat gyújtott a szemében. Sima, fehér arcán hajlott törökpengeként kiélesedő orra a fölényes izlésű arisztokratát árulja el; kissé meghajlott háta viszont a sokat szenvedett művészt, akinek homlokára bor, nő és dicsőség van írva multnak és sorsnak«.

— No, alighanem ez lesz az! — gondolta Királyné, míg mosolyogva szemlélte Tihamért.

András és az apja meglepetten jöttek ki a házból. Az öreg komoran, — a flu esodálkozó barátsággal kérdő tekintete alatt kiesít megzavarodtak a jövővények... András örvendező szívéssége nyugtatta meg őket.

— Ismerik a fiamat? — kérdezte Mária asszony derülő arccal, mintha semmiről sem tudna a világon.

Török Ella meleg szemei némán, szomorkás szorongással igeneltek.

Nos, Szirmay bácsihoz pedig csak kérdést kell intézni...

— Oh, hogyné asszonyom! — s szava árja megindult. — Ismerjük hát. Ki ne ismerné, asszonyom? ... Mi, akik a magyar nyelv szépségének vagyunk öre, nekünk kutyakötelességünk őt ismerni. És nemcsak hírből a nevét, de minden sorát, asszonyom... Minden sorát, minden gondolatát, mint a rossz pénzt, hogy jobb híján ezzel az általános elterjedt közmondással éljek...

Szirmay bácsinak beszéd közben mindig szüksége volt rá, hogy »valamivel éljen«

és hogy »őszinte legyen.« Ha az életét néhány nap meguntta, még azt is így mondta : »Nem ér fabatkát, hogy őszinte legyek.«

A szózuhatag Péter gazdát is felverte a komor merengésből.

— Mi tetszenék az uraknak? — kérdezte csöndes várakozással, de szemé az idegen asszonyt kutatta s nem az urakat.

Akkor balfelől zudult nyakába egy kevésbé kacskaringós, de annál kiadósabb szóáradat:

— Szállás, nemzetes uram, a' teccenék nekik . . . Nálam jártak, de én csak az öregot vállalhatom . . . Nincs elég szobám. Az egyikbe' magam se' hálnék, a boldogult uram abba' halt meg, is-ten nyugtas-sa, magam fílek, idegen szag meg felkísírténó . . . A másikba' magam hállok, hát csak a harmadikat adhatom oda ennek az öregnek e' . . . A két le'kem, mán ne tessék megneheztelni, ne tessék sértésnek felvenni, hogy így mondom: házasok . . . Fíatalok is. Meghálnak egy szobában. Jobb is nekik . . . A tiszta szobára most ú'sse várnak vendíget nemzetes uramék . . . Csak kovártíly kell, koszt nem . . . A Báránba kosztolnak . . .

Az esethez szükséges minden alapismeret ki volt meritve. Birizló Mari időmegtakarításért beszélt ám ennyit . . . Aztán meg minden elemi iskolás tankönyvben benne van: »Az embert az teszi Isten legtekélyesebb teremtményévé, hogy beszélni tud.« Hát így! . . . Birizló Mari ezt még filozófiával is megtoldja:

— Aki minél kevesebbet beszél, az inkább is, hogy állat . . . A legszótalanabb többnyire a legdisztóbb ember. Aki ki nem beszél a lelke piszkosát, abba' bennmarad.

Hát néha csakugyan rettentő szája tudott lenni.

András és a színészek zavartan vártak, Király Péter pedig alig lelte magát a csodálkozástól s mind' csak az asszonyára meredt, aki egy kissé odébbállva a primadonnával beszélgetett . . .

. . . Szemben állt a két asszony és szemük egymást kutatásban csillogott, mint négy pici rejtett fényszóró. Ez hát az az asszony? Rendes fehérnépnek látszik . . . De milyen fiatal, szegényke? . . .

Ella arcában, ha így fényes nappal látta az ember, úgy ott vibrált valami bájos, fáradt kis gyerek képe, mint ba-

rokk képek felhőpárnáin a kikönyöklő álmos, angyalok . . .

— Hova valósi maga, lelkem? — kérdezte meg Királyné barátságos, kedves gyanuval.

— Kassára. Kassán születtem. Ott élttem husz évig.

Ugy mondta ezt ki, hogy »husz évig« élt ott, mintha soha többé nem élhetne már Kassán és amikor Kassán játszanak, ott való sorsa nem élet többé . . .

— Élnek még a szülei, lelkem? — És Királyné abban reménykedett, hogy nem . . . Nem lehet . . . Egy ilyen szép, sugár teremtés nem árulhat ki a világba anyja mellől. Csak ha senkijétől megyen akárki valakit keresni magának . . .

— Élnek mind a ketten . . . — És Ella elpirult, mert érezte, hogy az ártatlan, futó kérdések őt méricskélnek és most, most nagyon könnyűnek találta.

Királyné és a gazda összenéztek.

— No, akkor hát a vér . . . Az a nagy rossz vér . . . Az!

Nem szó mondta ezt, hanem tekintet . . . ?

Mint vércse-üzött madár, tétován cikázva menekült ezek elől a vizsga sze-

mek elöl Ella tekintete s könyörgősen felakadt Andráson...

Királyné úgy állott, szinte flaóvón... Éleset nézett az idegen asszonyra, hogy magára rántsa tétova tekintetét: elrántsa fláról...

Négyen érezték: a szállás ügye igen-igen rosszul áll most... András tehetetlenül ostobának érezte magát. Motyogott valamit, hogy »városi jegyző lánya: híres régi család«, de gyorsan abbahagyta, mert inkább valami vad kiáltást szeretett volna hallatni: »Mit faggatjátok?... Élni akart!... Azt szerette, amit én, amit ti sohasem fogtok megérteni...«

Az öregek önkéntelenül is megéreztek, hogy nem vér segít itt a vérnek, nem flu az apának, hanem fiatal a fiatalnak.

Ella azonban épp ezt nem akarta, hogy ezt higgyék. Egyszerre hidegen nézett Királyné szemébe:

— Férjhez mentem, — mondta. — Ugy történt...

És tekintetében egyenesen Királynénak szóló önérzet csillogott: »Ezt, ha senki másnak, de neked meg kell értened!«

Nagy csend lett ezután...

Királyné megint összenézett az urá-

val . . . Elbágyadt kissé . . . Aztán fejét felkapva, vidám rosszalással veregette hátba Andrást:

— Jaj, te'. Te'. Mit állsz itt? Mér' nem mutatód meg a szobát — és kezét odanyújtotta az idegen asszonynak, — menjenek csak be, lelkem, nekem a konyhára kell mennem . . . No, nézzék meg a szobájukat . . . Ebédre maradjanak itt . . . Tiszteljék meg a házat, lelkem . . .

Gyorsan ment a sütőház felé.

— »Férjhez ment . . . Hát ugy ez is lehetett! . . . Ugy minden megeshetik asszonnyal. Még a legnagyobb gyalázat is, szégyen is . . . Meg . . . Így el lehet menni hazulról! El . . .

A színészek ottmaradtak. És a két asszony különös csatája mintha még otthagytá volna füstjét a lelkekben; a férfiak — apa és flu — hirtelenül, majdnem alázatosan mentek fel Ellával a házba . . . Itt ketten értették meg egymást, nem pedig négyen! . . .

Hamarjában szót se tudtak kezdeni . . . Tihamér unatkozva baktatott utánuk.

Mikor Andrásek bementek, Szirmay bácsi komoran fordult háziasszonyához;

— Hallja, Birizlóné! Ha maga engem mégegyszer csak úgy »öreg«-nek titulál mások jelenlétében, hát akkor mi sokat fogunk *egyszerre* beszélni... Perelni fogunk!...

— Mi-i-it? Hát tán nem öreg az ur?

— Az most nem kérdés... Semmi esetre sem a kérdések kérdése, hogy klasszikus idézettel éljek... Én Szirmay Sándor vagyok. Sajnos, a világ legnagyobb jellemkómikusa... Természetesen nem kívánhatom, hogy maga ezt tudja... Ahhoz nem lehet elég fejlett kritikai érzéke... De »Szirmay ur«... Így tessék emlegetni mások jelenlétében... Igen!!

— No, mer' a saját jelenlítembe' vín taknyos vagy, öreg...

Azzal Birizló Mari már dübörgött is ki felé a portáról.

Az öreg meg, hogy letegezték, hát megtántorodott, de aztán utána igyekezett a szelekóty asszonynak, mert errefelé még nem ismerte a járást a városon és félt, hogy nem talál haza.

— A karrierem érdekében végül is lenyelem. — Szervusztok, gyerekek — kiáltott vissza a kertajtóból.

— Szervusz, Sándor bácsi, szervusz!

Kijöttek mindnyájan a házból... Nem értették, hogy a két bőszevu öreg hova igyekszik olyan hirtelen, csak az utca tulsó végén is hallották még őket — egyszerre beszélni.

5.

Különös napjai multak a Pernyész-zugi Király-háznak.

A legfurcsább az volt, hogy nem egymástól, önmagától ijedezett mindenki... Mindeniben váratlan hangulatok születtek s a legváratlanabbak magában Király Péterben. Szeme gyakran elakadt az idegen asszonyon és furcsa messzeségek, soha ki nem élt hangulatok lepték meg... Levelezőlapok szépeire, albumok dámáira pazarolt régi, esti órák, vagy meghánykolódott éjszakák tárgytalan izgalmi, amelyek az ösztön alatt már rég-rég örök álmokra hajtották fejüket, mert úgy sem kerülhettek volna élete szélébe, most felbolygódtak és megremegtek benne. Tarkóján a városi vágyak haldokló faun-ja, amely reklámképek, naptármetsetek asszonyaiba volt szerelmes ifju-

korában, — ahogy' az asszony parfömje orron érte Péter gazdát, — mint a pálinkára fogott dermedező, kinyitotta szemét...

Néha elszégyelte magát.

— Nagyon vénülhetek én mán, ha éppen fiatalos kínlódás esett belém, — diskurált olykor még a tükörrel is, de azért inkább csak a borban vizsgálgatta vonásait s megfrieskázta a poharat, ha nem tetszett, amit lát . . . Pedig nem tetszett. Soha annyi poharat fel nem döntött, mint mostanában. Mind' azt kellett hallgatnia, hogy ne igyék annyit, ha nem birja, holott soha ennyire józan nem volt. Mert, haj, ha még inna is..!

Andrással egyre kevesebb szót váltott, azt is megint komoran.

Egyszer aztán kikukkant az öreg búja-baja lelke eldugott ablakán . . .

... Ugy történt, hogy András és Ella a kertben ültek, ő meg Tihamérral poharazgatott az ámbituson.

András, aki boldogan szimatoló orral járt-kelt a házban afeletti örömében, hogy kis időre legalább megszabadul a bócsai meg a tilalmasi föld bajainak állandó pertraktálásától, most is hangos kacajok

közt mulatott a nővel. Minden szavukat ide lehetett hallani, annyira nem törődtek a világgal.

— Nagyon nézegeti magát az apám, Ella. Csodálom, Tihamért, hogy még nem hívta ki párbajra az öreget...

— Hiszen most is párbajoznak, — kacagott az asszony, de vissza se nézett, ha vajjon nem hallják-e? — Különben sem hiszem, hogy olyan könnyelmű apja volna.

— Hogy párbajozzék?

— Nem, hanem hogy engem nagyon nézegessen...

— Hát magát már nézegetni is könnyelműség?

— Kinek-kinek...

— Hát például az apámnak?

— Annak egész' biztosan...

Király Péter egyenesre ült nagyon. Gyors szóba kezdett, hogy érthetetlené kuszálja amazokét.

— Igyunk, uram! Színesedjünk...

És gyors pengetéssel többször is kocintott, csak hogy akármilyen, de hangzó hang szálljon a levegőben.

Andrásék riadtan elhallgattak.

Az öreg azonban nagyokat nyelt már...

Hát igenis, megnézte azt az idegen aszszonyt, igenis megnézte!... Megnézte úgy, ahogy' kellett: öregember szemével!...

És a negyedik pohár után ajtóstul ment neki a halvány baritonnak:

— Ugyan, uram, hogy' lehet ilyen tdkaros menyecskevel vígigesavarogni az országot... Még meg se' tanujják egyik hely't, hogy hogyan szeretik, oszt' mán is odébbállnak.

No, ezt nem várták. Látszott rajtuk. Az öreg legnagyobb meglelégedésére meglátszott rajtuk.

Tihamér dadogva védekezett.

— Ez... ez kérem... ez részint tragikus valóban, részint azonban, részint jó, mert új meg új hangulatoknak vagyunk kitéve, ami a művészi kibontakozáshoz szerintem szükséges.

No, erre még egyenesebbire ült Péter bátyám. — Engem akartok ti kifigurázni, ebadta sok tacsója? engem? Maj' kibontlak én, ne fíjj!...

A legközelebbi pohárig aztán csendben ültek. Az öreg minden haragja lassan Tihamérre terült, nemcsak amiatt, hogy beléje szoritotta a szuszt azzal a buta-

sággal (amolyan flamuram-féle cifra szóval) hanem, mert ő a férje annak az asszonynak . . . Hát most már megtapossa egy kicsit ezt a vékony furulyát, ezt a színészt. Meg . . .

Ravaszul pislogott, mintha csak ilyesmit szeretne mondani: »Megállj csak te művelt«.

— Há'szen értem én eszt uram. E'mán az az egyé-ééé-ni különbség . . . "Annak kell itt kijönni, ugy-i? Annak a nagy fene különbségnek . . .

— Az' — szükölt Tihamár csodálkozva. — Helyesen tetszett megállapítani . . . Egyéni különbségünk dolga, melyikünknek mi jó? Nekem ez a szabad művészi élet mindenem; a gyönyöröm, a vágyam. Másnak viszont ocsmány, semmirekellőség lehet . . .

— Az' nekem is . . . Mer' akinek mán asszonya van, a' maradjon fészkinél . . . Különösen, ha valakinek ijjen gyengécske az asszonya . . . Hisz' e' még a házban is alig, hogy mozogják . . . Rámába való az ijjen, akar egy szentkép . . .

Az egész kert, meg ámbitus felkacagott erre a huszáros attakra. A fiatal kacagások gyűrűje úgy körülszorongatta,

olyan hancurozó kopófalka-módra, hogy az öreg fáradt, üzött vad lelke majd hogy nem fenekedő káromkodással próbálta magát keresztülmarni rajta.

— Rámába való, rámábavaló, — pattozott a halk, gunyos visszhang innen is, onnan is a fiatalok fojtott kuncogásából.

Tihamér félénken kezdett magyarázkodni:

— Kérem, kedves bátyám, nem jól tesszik gondolni. Az én feleségem abszolúte nem gyengőcske. Tessék csak megnézni. Izmos, hajlékony. Az én zsánerem. Tessék csak jól megnézni. Nem rámába való!

— Nem nízem — forgatta meg az öreg tekintetét, de most már fenyegetőn, hogy ledöfi, aki még egyet kaccant...

— Kell, hogy vándoroljunk — lapított Tihamér. — Hiszen ő maga is színésznő... A mi házasságunk művész-házasság, ha tetszett erről hallani... Én nem vagyok álbohém... Én éppen belátom, hogy a művészember számára szükséges a feleség. Szükséges jó...

Ella összerezte, mikor ezeket a szavakat hallotta:

»Tessék csak megnézni«, »az ő zsánere«, »szükséges jó«...

Időgesen felkacagott, aztán hirtelen elkomolyodva szinte csak magának motyogta:

— És itt mondja ezt! . . . Itt . . . Ebben a tiszta kertben. »Tessék csak meg nézni, az én zsánerem!...« Itt mondja... Ezeknek az embereknek! . . .

— Parancsol? — hajolt oda András, mert apja miatt való zavarátan nem figyelt s különben sem hallhatta volna az egészen halk szavakat.

Ella zürzavarosan, sebesén kezdett beszélni . . .

— A zsánere . . . Magának nem, ugye? Nincs . . . Magának a nő biztosan nem a szükséges jó, ugye? Magának nem . . . Ilyet nem mond . . . Nem tudja megmondani, milyen nőbe lesz szerelmes. Oh, zsáner! Ugye? . . . Ugye? . . . Magának nem báb a nő. Nem tud előre beleszeretni. Maguk itt nem ülnek össze, mint azok a kávéházban, korcsmában s nem beszélnek meg, hogy milyen «zsánerű» nőbe tudnának szerelmesek lenni. Vagy legalább maguk közt teszik és nem asszonyok előtt.

Indulatosan fogta meg a férfi kezét: — Mondja! Ha nincs is úgy,

akkor is!... Hogy úgy van... Mert én... Én már utálok emiatt a világot.

Szenvedélyesen rázta meg fejét, finom ujjai ökölbe szorultak s nagy fekete szeme könybelábadt.

András megrókönyödve meredt rá.

— Mi baj Ella, mi lelte?

— Nem, nem, nem... Ne ijedjen meg... Nem maga bántott... Oh, maga úgy beszél, mintha álmokat mondana... Maga még a nőről is beszélhet nekem... Tudja, akár így is: »A nő... Mert magának nincs egy bizonyos »zsánere« és a nő magának nem »a szükséges jó«...

— Jó, de nem szükséges — kacagott fel András, de aztán gyorsan elkomolyodott. — Jaj, látom, ne haragudjék... — és nagyon csöndesen mondta: Én, ha szeretnék, kizárólagosan tenném. Nem hasonlitanám szerelmemet semmihez, mert annyira az egész világot érezném benne... Abban, akit szeretek... Nem tudnék bírása lenni, tehát nem is tudnám összehasonlítani másokkal, mert nem a zsánerem lenne, hanem az egyetlen.

— Miért mondja ezt?

Ella idegesen takarta vállát a csipke-kendőbe.

András nem értette meg, de érezte hogy a nő nem ő ellene védekezik. Mosolyogva felelt, miközben a kis cseresznyefát simogatta s arcát a lombjába nyomta:

— Ha maga nem szívesen hallgat, elmondom én a magamét ennek a kis fának is: virág, csillagos ég, nő, — olyan mindegy, hogy miből él meg a szívünk...

De érezte, mindig gikszer van már abban, ha ő kamaszkodik... Mert Ella már nem anyáskodik. Legbenső kinjait kinlódja előtte végig...

Az asszony felfigyelt a fiú szavára:

— Jaj, ne haragudjék -- tért magához. — Magának mindent szabad... Még sokat beszélni is... Most megkérem, beszéljen, beszéljen szépen zengő hangján és én másra fogok gondolni, valamire, ami mostanában úgy fojtogat, hogy belepusztulok... És a maga hangja megment majd a sirástól.

— Van siratnivalója?

Ella nem felelt és András érezte, hogy férfias, első kérdését a legostobábban tette fel. Majdnem olyanformán hangzott

mintha azt kérdené: »Van elvámolni-valója?»

— Már azt teszem, amire kért, — lel-kendezett javulást ígérő hangon és Ella meghálásodott tekintete mellett beszélni kezdett. — Megörültem maguknak, mert ha rossz darabokat fognak is játszani, nekem mináig jól esik a színház... Olyan nagy dolog ez, hogy egy ember találja ki, amit harminc ember mondjon a színpadon. Harminc helyett kell élnie is biztosan, hogy ezt tehesse. Milyen széles, nagy bolondság is egy író élete... Én ebbe szerettem bele. Lenni kaméleon-nak s a természet minden színváltozásra magam is változni... Bo' jó ez, higgye el!

— Oh, biztosan, kedves, biztosan...

— De hát azt ígérte, hogy nem figyel ide!

— Jobb magára figyelni, mint magamra.

— Mégse... Ha teheti, mégse figyeljen... Akkor talán még tudok így beszélni — felelt András mosolygó önró-nálával.

Az asszony vidáman legyintett feléje.

— Gyerek... No nem figyelek...

És nem is figyelt. Két térdé közé szorította összekulcsolt kezét, amint ott ültek a gyep szélén. Fejét felhuzott vállal

előrehajtott. Szemöldöke vonaglott és sötét árnyak húzódtak át tekintetén. Mintha maga mögé figyelne; ide-oda villant nagy fekete szeme. Olyan volt mint a bakhátot játszó gyerekek közül az, aki a bakot tartja s várja, hogy felpattanjanak rá. De nem aggódva; haragosan figyelt maga mögé . . .

Az ura vigan tereferélt Péter gazdával és a téma még mindig »ő«, még mindig, mindig!

— Tessék nézni, ahogy' ott ül a piros csipkekendőjében . . . Ez az asszony a Felvidék legjobb énekesnője . . .

Ella olyan hevesen simult Andráshoz, úgy megvonaglott, mintha vágyas borzongás futott volna végig rajta.

Csak egy pillanatra lett emiatt meg-hökkent csönd mögötte.

S aztán újra:

»Amellett a legtökéletesebb feleség.«

Érezhető volt Tihamér hangján, hogy ez a legkevésbé fontos neki . . . Csak beszélni akar, beszélni valamiért, amit az asszony sejtetett, vagy megszokott jelenségnek tudott.

Új pohárcsengés után egyszer csak Török odaszólt:

— Ella, kérlek, egy percre . . .

Ugy állt fel, mint egy királynő, aki közönyösen indul udvaroncokat meghallgatni . . . Az ámbitus sarkán fojtott, heves szóváltás után úgy jött vissza, mint egy megszidott cseléd gazdája szobájából. Lehajtott fejjel, nedves pillákkal.

Leült András mellé, aki most már csupa gyöngédségből is folytatta félig-meddig önmagának szóló, álmodozó diskurzusát:

— Higyje el, a művészek azért olyan, látszólag erkölcstelen lények, mert végtelesen sokfélének kell lenniök; de ez a látszólagos erkölcstelenség mégis ugyanaz a nagy-nagy ártatlanság, mint a szabadon omló, növvő változó természeté . . .

— Nem. Egészen önálló aljasság, gonoszság és lelketlenség! . . .

András megdöbbsent, de folytatta:

— Szó sincs róla, Ella. Ne higgye . . . Kell egy kicsit gazembernek is lennem, hogy jó gazembereket tudjak alkotni . . .

— Maga drága, nagylelkű gyerek . . . Nem gúnyolom; irigylem. Nagylelkű gyerekek, aki az embereknek azt is megengedné, hogy gazemberek legyenek.

Itt elvágta a szót. Arcát befutotta a vér; szeme ide-oda villant; végre vibráló

s inkább siró, mint vidám mosollyal cigarettát kért.

András majdnem elnevette magát. Ilyen kétségbeesetten még nem kértek tőle cigarettát.

Odatartotta tárcáját.

Ella remegő ujjal hármat fogott át és majdnem fuldokolva kérdezte:

— Megengedi?

— Tessék! Akár az egészet . . .

Az asszony szeme elborult, egész derekával nekilendülve ostorként csapta ki karját s a három cigarettát vad megve-téssel dobta fel az ámbitusra:

— Nesze!

— Köszönöm, kérlek. Köszönöm, Király ur. Olyan zavarban voltam tudniillik. Éppen most fogyott el az utolsó cigarettám. Azért kértem meg Ellát, — hadarta Tihamér.

De fölényesen mosolygott emellett, hogy szinte sértő volt már. Irónia csillogott még a kabátja gombján is.

— Ez az én módszerem, ifiur — gondolta Andrára vetett gunnyal. — Ez az asszony lassan úgy fél majd szégyenében tőled, mint a tüztől . . . Ez az én módszerem s ráadásul még kiadós módszer is.

És mosolygott, mosolygott azzal a gunnyal, mint mikor valaki sakkot adott

ellenfelének és ő már tudja, hogy megmattolta, de az ellenfele még nem.

— Maga mindig ilyen kétségbeesetten kér cigarettát? — derengett András pillanatnyi zavar után.

Ella bágyadtan, mint aki nagy-nagy munkában törte magát, halkán, rekedten felelt:

— Nem... Csak, ha *szükséges jónak* kellennem.

... Közeledett a dél. Ajtócsapkodás, sürgés-forgás és Ella különös izgalma újra nőtt.

Királyné a sütőház eresze alatt állt és komoly arccal noszogatta, futtatta cselédeit. Ella tekintete odatévedt és egy pillanatra éles fájdalom tükrözött szemén.

Andrásra is átcsapott ez az árnyék.

— Szégyellem magam, Ella. Igaza van, ha velem fölényesen bánik, mint egy gyerekkel — és komoly megindultsága lappangott a szavak alatt. — Arra gondolok, hogy maga velem egyidős lehet és már kenyeret keres azzal, amiről ön még csak álmodozom...

— A művészetet gondolja, ugy-e?

— Igen.

— Nos, attól olyan a művészetem,

amilyen, mert kenyeret keresek vele. —
 És gyilkos, gunyos titkolózás lappangott
 szája szegletén.

És még egyszer, még önfalóbb gunnyal
 mondta:

— Attól olyan . . .

Keze újra remegni kezdett, mosolya
 olyan volt már, olyan vitustáncosan egy-
 ügyű, mint a gyerek takargató keze a
 csinyje bizonyosága: az asztalra döntött
 tinta foltja fölött.

Hallgattak. És innen kezdve délig ide-
 ges, halk, muzsikás csend telepedett kö-
 zéjük.

Harangszóra, mintha kigyómarás érte
 volna, úgy ugrott fel a fiatal asszony.
 Arcának minden izma reszketett:

— Tihamér, megyünk! — kiáltotta re-
 kedten.

— Igenis, kérlek — ugrott fel a sápadt
 bariton, széket döntögető, csattogó kész-
 séggel, alázatosan hajlongva a gazda felé.

— Mi tudniillik, azaz tetszik is tudni, a
 Bárányban ebédelünk . . . Igen . . . A
 Bárányban . . .

Ella tenyerét arcára csapta és halál-
 sápadtan befutott a házba.

— A csudába ebédelnek. Itt ebédelnek,

lelkem, — jött fel nyugodt derűvel a szemében Királyné. — Már én úgy készültem, amikor láttam, milyen jól el vannak; hát nem engedem el magukat. Eridj, fiám, hívd ki a fiatalasszonyt is. Mondd, hogy szépen kéretjük, tartson velünk . . .

András tétovázva állt meg a nyitott ajtó előtt. Bentről kendőbe fojtott zokogásfélét hallott és kétszer egymásután, mintha ilyesfélét susogna az asszony:

— Oh, az undok! Az undok . . .

Egy pillanatra megdöbbsent. Befurakodják ő ebbe a szakadékba?

De aztán erőteljesen kopogott s kis idő múlva belépett.

Az asszony már a szoba közepén állt vörös szemhéjakkal, de vidám mosollyal:

— Megfájdult a fejem, de már el is múlt.

Akkor ujrabuggyanó könnyel András fejét két tenyerébe fogta úgy tartotta maga elé, úgy susogta: — Oh, maga kedves, kedves, óh, hagyja abba, maga még olyan tiszta lélek! . . .

Lassan, mosolyogva, kábultan ment az asztal felé és amikor leült, rá sem nézett az urára.

6.

A kisvárosi korzó délutánja lázban, mint minden színészjáráskor. Az a polgármester, amelyik százötven centiméter magas s légfeljebb harmincöt centiméter széles (tehát a beiktatott) ruganyos lépetekkel s immáron kijózanodva járta végig az aszfaltot a gimnáziumtól a katolikus városig, ahol a piactér végződik . . - Én már tudom, hogy drága, öreg városom miért bír csak ilyen vékonydongájú legfőbb közigazgatási tényezőt elviselni . . . Mert ha az ilyenre ránéz, nem kell okvetlen arra gondolnia, mennyit emészt fel a város adminisztrációja. Ez az apró emberke olyan goromba lehetett velük, mint a pokróc. Ugy sértegette a polgárokat, hogy a mázsán alóli gazdák összecsuklottak bele, mint a harmonika, a mázsán felüliek pedig majd hanyattvágódtak. De vén városom úgy elviselte az apró »pógárnagy« peckeskedését, mint valami nagy, kövér dada, akinek a gyerekek bufti fejjel neki-nekiugranak . . . Csak nevetett hozzá.

A korzónak is megvan a maga örök, és változhatatlan lelki élete. Az elején

ahol a gimnázium pirostéglás épülete áll
 majdnem angolos hidegséggel, valamint a
 református templom zordon tornya olyan
 pompátlan, egyszerű moralitással és fen-
 séggel, akár Luther maga; ott csak na-
 gyon udvarias és csak nagyon erkölcsös
 mersz lenni. — Ott állasz, másképp nem
 tehetsz, az Isten téged úgy segítjen!
 Tovább haladva, ahol a városháza park-
 jából Kossuth apánk mutogat a járásbíró-
 ság épületére, hogy igazadat keresni oda
 menj be, ha mersz; ott hazafias kinjaid
 születnek és tudsz már egy kicsit ká-
 romkodni is, ha mérges vagy; ha meg
 nem, hát gondolsz valamire, amittől mér-
 ges leszel... A Szabó-patika előtt
 könnyelmű illatok csapódnak az orrodba
 és olyan szemtelen vagy már, mint egy
 patikuslegény. Vagy olyan szentimentá-
 lis... Mindegy... Mire Lusztig Ödön nagy-
 kereskedő háza előtt elléptetve a korzó
 másik felére érsz, addigra liberális lettél,
 szabadgondolkodó lettél, hirdeted a szabad-
 szerelmet, úgy hogy a hirtelen elédme-
 redő katolikus város halk és titokteljes
 dekadenciájára, mélabus, szüzes zsolozs-
 májára egészen ügyefogyott leszel... De
 nem tesz semmit. Visszafordulsz és meg-

mosod a lelket az ellentétes vegyikonyhákön visszafelé is. Csináld ezt egy hétig és úgy jársz, mint egy mágneshez kent bicska, amelyik szintén mágnesnek képzei magát. Feltapadsz öreg városomra, mint gyerek az anyja emlőjére.

Most fölborult ez a léleki élet, amelybe beleilleszkedni legfőbb kötelesség. Csak a színészekre nem kötelező semmi. Ők lehetnek, amilyenek akarnak. Vidámságuk átragadt a város közönségére is. Az adóhivatal pénztárosa, titkos drámairó, valóssággal az esztét vesztve rohangál a korzón ide-oda, aztán be a Bárány-szálló kapuján. Lelkendezik mint egy marathóni hírvivő:

— Szemző tanárnál is két szoba, uraim és hölgyeim. Ingyen. Nagy műpártolás... Időnkint némi potyák...

A kis balettlányok a nyakába ugranak, de a zsongári Sakespeare önérzetesen háritja el az ünneplést:

— A magyar kulturáért, hölgyeim, még az életemet is.

— Jaj, de jó pofa! . . . Fényes Pali... Kár, hogy nimolista . . . Te, Gizi, mi az a kultura? . . . — vágják hátba az adópénztárnokot s mennek tönkretenni néhány hétre egy rajongó ház nyugalmát.

A gimnázium igazgatója ifjusági előadásról tárgyal az igazgatóval: — »A Bánk bánt az egész intézet . . . Ez rendben van . . . Az Ember tragédiáját szintén . . . A Liliomfi? . . . Azt is lehet? . . . No, hála Isten! . . . A Kérőket!? . . . Miért nem lehet a Kérőket? . . .«

— Nincs betanulva . . .

— De az Ördög az be van . . . Az Osztrigás Mici az be van . . . A Kérők, az nincs.

— Nem tesz semmit, igazgató ur, kitűnő erőim vannak. Tanulékonyak.

És a gömbölyű igazgató ur háromszáz neveletlen gyermekének gondjával a szíve alatt, a meleg, nagy szíve alatt, megelégedetten indul haza. Csak a balettlányok szemtelen lábszára felő vet néhány rozszaló pillantást s végigkutat a korzón, hogy valamelyik az ő máját tépő, ifjusasa Zeusnak nem öltözött-e nagy Kardon-szakálba-subába s nem süntörög-e a színészlányok körül. Mert úgy szoktak a gazok. Zeus se' maradt Zeusnak, ha a feleségét csalni indult. Ezek is a Libri Metamorphoseon-t — gyakorlatban repetálják. De nincs fantáziájuk a kis csibészeknek.

Mindig vén embernek öltöznek, vagy cselédleánynak. Volt már úgy, hogy néha

három juhász is pezsgőzött a Bárányban balettlányokkal az ölében. Vagy, ha cselédlánynak öltöztek . . . Asszony ölében asszony! no arra még gondolni is . . . Szodoma, valóságos Szodoma! . . .

A közigazgatás és a gazdasági élet egész vonalán szőrszálhasogató pedantéria uralkodik. Az adópénztárban, valamint az árvaszéknél, minden negyedik-ötödik nap pénztárvizsgálat. Ha valamelyik ugri-bugri lánya Tháliának új ruhában, új cipőben jelenik meg a korzón, akkor a városi takaréknak és a népbanknak együttesen kétszáz-haminc két kiló vezérigazgatója Trombitás dr. és Nagy István nagyságos másnap szintén rovacsolnak . . . A tiszteletes ur minden színészfáraskor elmondja a »Lelkünk tisztasága mi nyelvünk ereje« című prédikációját; tiz év óta ugyanazt. Ebben arról van szó, hogy minden erőnkkel rajtalegyünk nemzeti szépségeink és magyar nyelvünk ápolásán, de közben: »megvizsgáltassék a mi lelkünk, nehogy fertőzethe essék a test aljas kíváncsiái által, mert ép lélek, csak ép testnek lakozója«.

— Bizony mondom, nem választja templomául a lélek a te testedet, hahogy bűn

és becstelen kívánczóság férgei azt lakhatatlanná tevék az ő számára.

És néhány sanda célzás esik a már évek óta tervbe vett, de valószínűleg csak a jövő század közepén felépítendő városi színház ellen. Ugy, hogy a Kunzsongári Hírek szerkesztője, Váradi Emil, neki is megy másnap a tiszteletes urnak: »Már megint ama tiszta erkölcsnek képzeli magát valaki, mely minden ország támasza, talpköve. A modern gazdasági elméletben járatlan köldöknézők egyike már megint nem hajlandó belátni, mekkora jelentőséggel bír az idegenforgalom ama növekedése, amelyet a színészek ittléte jelent . . .« És a K. H. reméli, hogy a »város józan gazdaközönsege nem fog felülni az ilyen vón salakbakterek intrikáinak (praktika), hanem egész lelkesedésével siet a kultúra templomába, ahol bemutatja köteles áldozatát Tháliának (a színészet istennője).«

Tihamér és a polgármester éppen ezt a cikket olvassák nagy habotában a tiszteletes ur rovására, amikor Ella egyedül és sietve ellibeg előttük.

A polgármester felszimatol, mint pincsi a falatra.

— Kérlek alássan, csakugyan elkísérhetnénk önagyságát.

— Nagyon szívesen kérlek, de most bement a boltba.

— Hát, majdha visszajön...

— Kérlek szépen, — és Tihamér öt másodperc alatt megállapítja, hogy mekkora jövedelme lehet egy vidéki polgármesternek. Meg van elégedve. Kért egy szivart és médiát kapott tíz másik mellől.

Ella, mikor a szivart meglátta férje szájában, rögtön tudta, hogy most nyakára fogja hozni a polgármestert. Pedig úgy kérte, hogy tartsa távol tőle ezt az adomaraktárat...

— Elkísérünk kérlek, — szól Tihamér majdnem parancsolón az asszonyhoz.

— Ha megengedi, — volt valamivel udvariasabb a polgármester.

Ekkor fordult be András a gimnázium sarkán és Ella majdnem örvendezve kiáltotta:

— Nem. Nem lehet. Király urral megyek... Megyek megnézni a várost, a város nevezetességeit.

A polgármester savanyu képet vágott ehhez:

— No, ami nevezetességet itt ti találni fogtok — gondolta leesett állal. — Annál már az is okosabb, ha engem néztek.

De nem erőszakoskodott.

András három napja nem volt a korzón, szívében izgatott aggodalom zsibongott, mint mikor hegedő sebről szedik a tépést. A templom és a gimnázium mint valami komor házaspár meredt rá s ő úgy érezte magát, mint a napokig elténfergett flu, aki a szülői ház küszöbére lép. Az a poklok kapuja fölé is felszökő, elszánt férfihit, a templom, s rá ideges kétkedésű szerelemmel feláhitózó fiatalabb felesége, az iskola, — érezte — rámeresztették szemüket.

Mikor már az asszony oldalán ment és vidáman beszélgettek az előttük tisztelettel nyíló, mögöttük pletykával csukódó sétaközönség közepén, még akkor is idegesítőn érezte maga mögött a kót régi szentélyt... Idegen asszonnyal jár itt, oh, bizony...

Egyszerre merészen megfordult... Egyenesen rájuk mutatott.

— Nézze, nézze meg őket! Ugy-e, hasonlítunk rájuk?

— Kikre?

Ella erőlködve szegezte előre szemét s mert megszokta, hogy András képzelete néha bolondokat csináljon, hát tétován megkérdezte:

— A templomra?

— Igen. Az én vagyok...

— No, és az iskola?

— Maga.

— Hát ebbe belemegyek... Egy ilyen viszonyba!

És az asszony boldog-vidáman felkacagott.

András pedig elszégyelte magát:

— No, ez ronda volt — gondolta fülig pirulva. — Így képzelik ezt Pesten is... A New-Yorkban... Az őstalaj lelki tisztaságát... Annál inkább szégyelte az egészet, mert valóban érzett valami mély megindultságot a rég nem látott templom előtt.

Lementek a korzóról a Kossuth-kert felé. Alig értek a szoborig, mikor Tihamér utólérte őket.

Az asszony összerezzen.

Tihamér Lehár-valcerekre illegő, ringó járással táncolt körülöttük.

— Szertartás kérlek... A szükséges szertartás az áldozat bemutatása előtt...

kérlek, — szakította meg egy-egy ütem-nél a füttyülést.

András várakozón elkacagta magát.

Akkor Tihamér pózban állva deklamálni kezdett:

Nem üldözőnek jöttem, gyermekem.

Nem rátok lesni, absolute nem.

Nem sustorog a mór haragja bennem...

Részletek, kérlek alássan a drámámból. Csak szertartás... De most engedd meg, hogy bő indokolást bocsátván előre...

— Az indokolást levélben — kacagott András lelkeszakadtából. — Mennyi kell?

— Hűsz, hahaha!

— Tessék!

András odaadta a húsz koronát.

— All rájt! Az áldozat be van mutatva.

És futó, különös, gunyos pillantást vetve az asszonyra, Tihamér visszaindult a korzóra. Néhány lépésről csak ugy visszafittyentette:

— Este a polgármesternél vacsorázunk.

András elkomolyodott.

— Elmegy? — nézett élesen Ellára.

— Nem! Nem! ... De magával is ... magával is ... Most már ne találkozunk többet. Magával se!

András értetlen idegesen csattant fel:

— De Ella, hát miért? Mi baj?

Akkor az asszony hirtelen idegesen, lihegve, kapkodva kotorászott a táskájában s odanyújtott husz koronát:

— Vegye vissza! Vegye vissza tőlem, mert beleőrülök!

András riadtan gyűrte be a pénzt zsebébe. Az asszony még mindig remegve karolt belé, úgy, hogy a legközelebbi padon le is kellett ültetnie.

Nem messze tőlük Szirmay bácsi és Birizló Mari veszekedtek . . .

. . . Jólesett most odafigyelniök, mert maguk annyira megbénultak, ideges, félig elkapott jelenetek egymásutánján, hogy nem igen tudtak volna szót váltani.

— Nyolc forint! — szörnyüködött Szirmay bácsi — Nyolc forint. De hát képzelje el az Isten szerelmére, Birizlóné. Abból két pár cipőt vehetek. Egyet a direktorom cipői közül. Természetesen nem ujat: de ezen felül vehetek egy pár ujat is. Nézze, Birizlóné! Ne mondja úgy, hogy nyolc forint, mondja úgy, hogy tizenhat korona; higgye el, maga is mindjárt belátja, hogy az milyen sok?

— Haggyuk azt csak nyőc pengőnek . . .

Én eszt a svindlit a koronával jól írtém... Kissebb, oszt' ha több is, gyorsabban fogy...

Egy kicsit hallgattak. Birizlóné politikából, Szirmay bácsi kétségbeesésében.

— No, visszajön hát? — kérdezte meg Mari végül is erélyesen.

Szirmay bácsi a kezét tördelte:

— Hát legalább kávét adjon hozzá reggel, akkor nem bánom, legyen nyolc forint.

— Adok no, csak jöjjön vissza.

Szirmay bácsi megtört:

— Estére visszamegyek... Csoplyákné ugyanis rosszul viseli gondom...

— No lássa... Hát megegyeztünk... Most asztán már huszonnégyszáz pengőmmel tartozik. Hát legalább a négy pengőt adja meg, hogy kerek szám legyék.

— Majd estére... Látja, a karrierem érdekében mindenbe belemegyek... Maga igazán nem törődik vele, hogy én az ország legjobb kómikusa vagyok, csak nyúz, nyúz, hogy majd belegebédék.

— Hát nagy kómikus maga, bizony... Nagy... Igaz, hogy még egy krajcárt se fizetett eddig, de nagy kómikus... — és Mari barátságosan hátbaveregette az öre-

get. — De higgye el, én se vagyok utósó... Hires vagyok én itt... Én vagyok ennek a városnak az élő lelkiösmérete, nem más; nem a pógármester... Össze vagyunk mán növe, higgye el... Én meg ez a város... Ha megviszket a balfülem, menek ki a Kungátra és hát lelek bút, bajt, miegyebet... Jótanácskodok, hivatkozok, ha kell, a nagykún becsületre, oszt' rohanek tovább, mer' mán a baltérdembe' irzem a rómát, a' meg mindég vihart hoz a Fanzug felől... No, meg is lelem a vihart valamé'k bázba'... No, bekiáltom a vilémínyemet... hát eccerre csend... Akkorra mán a balbokám is kezdi... Nosza, ki a cigányvárosra... Hát így!... Tudja, így!

És elkezdtek egymásnak dicsekedni először magukkal, később rokonságukkal, ismerőseikkel, végül mindenkivel, akivel valaha életükben csak egy szót is váltottak... És jól volt minden a világon, — ha csak beszélhettek, — jól volt...

András elkacagta magát.

— Látja? Ők is a pénz körül mulattak, Ella! De ők két pár cipő és egy-egy reggeli kávé gondját, baját kötötték

hozzá... És én mondom magának: nem is lehet többet...

Körül a tavaszra ébredő kert. Érezték, hogy milyen félszegek ők benne a gonddal... Mindig az egész nagy étellel vetik magukat össze és sohasem a perccel, amit éppen élnek. András még csak érzett magában valamelyes erőt, de miért fölényeskedjék egy furesán faragott gyermek fölött? Mert már érezte, hogy ő a több itten mégis. Kapja ölébe ezt a finom ideges némbert, mint egy truccolás közben imádandón megédesedett gyereket? és vigye oda a rózsatőhöz, addig tartsa be arcát a lombba, míg le nem részegszik és könnyörgő csókolásba nem kezd, csakhogy meneküljön?

Ez esett volna legjobban.

Idegesen ültek az olajfa lombja alá bútt padon. Csak akkor lepte meg mindkettőjüket valami nagy nyugalom, amikor már Birizlóék is elmentek... Érezték, hogy egy szót se most! A világért egy szót sem! A tehetetlen megállás jóléte áradt el bennük. Tagjaik, a mellük, egész lényük szinte köszönte ezt a megállást... Vérük szinte zizegve, hűvösen futott át halántékukon és szívéükön. Gondjaik nem

fájtak az agynak. Mintha csak könyvben olvasnának idegen gondokat, úgy tűnt eléjük a maguké;

— A bócsai kutgém kiszakadt az ágas ágyékáról . . . Vagy nem is a bócsai, hanem a tilalmasi . . . Ki kellene menni megcsináltatni . . . Jó, jó, de minek akkor az ember fölé ilyen mennybolt, ilyen, mint ez, ha a tilalmasi kutgém olyan rettentő baj? . . . Az égen titáni bacchanália gomolyfelhőkből . . . Hókaru asszonyok, óriások, ámde lengetegek, mint az álom, leomlanak ólomszinű ropant férfiolekbe . . . Ölelésnek, csóknak, életnek végtelen változata azurkék pam-lagon . . . Látható, nagy testi szerelem, ámde párázatból és fehér álomból . . . Roppant tivornya, amihez Isten adott örök szüzességet . . . Mit keres az ilyen gyönyörű világ közepén egy vacak kutgém? Nyikorgó, korhadt, vacak kutágas minek ide? . . . »Ezt a mesterséget, ezt a tiédet, ezt, flam, még a kántor is érti . . .« Jó, jó . . . De ezt értse meg kántor, ezt a kényeskedő ideges, muzsikás nyöszörgést, amit a fák tudnak, egyszerűen csak azért, mert a szél nem tetszik nekik . . . Rugni, vágni,

tépni a keshedt orgonát s torkunkszakadtából énekelni hozzá s minderről azt hinni, hogy most hálások voltunk az Úrnak, hát azt, apám, azt még a kántor is érti... De *ezt* értse meg kántor! Itt köröskörül mindent, aminek nem akar emberi értelme lenni, mert nem akar bepiszkolódni...

— Látja, Ella, egészségesnek kellene lenni... Nem bántani akarja magát rögtön és mindenki, aki a maga közelében megszólal vagy megmozdul — tört meg a köröskörül áhító természet jósága András lelkén.

Szeme elcikkázott az asszony homályba vesző alakján. Mért él minden szépség ilyen remegve, félve a földön? Mert egyedül szeretne lenni... Mért nem magános ez az asszony? Nem bánthatnák annyira... Oh, erő kellene hozzá! A szépséghez erő...

Hirtelen ötlet kapta meg:

— Nem jönne ki velem a tanyára, Ella?

— Hová? — kapta fel fejét az asszony álmélkodva s rögtön rá komoran folytatta — Látja? Itt van... *Ezt* csinálta az uram... Maga már azt hiszi...

— Amit akarok. Most ne vitatkozzunk

ezen. . . Kérjen szabadságot a direktorától; hiszen ugyanis beteg maga. Kint a tanyásnéval el lehetne. Egy hét alatt olyan egészséges lenne, hogy egy könnye se hullna többé semmiért. . . Az ura is ott lenne. Ő csak bejönne játszani este. Kocsi hozná, kocsi vinné. . . Engem az apám kiver, ha ki nem megyek. . . Segítsen nekem. . . Maga Évát, Juliát, Melindát játszana kint, én meg szénát kaszálnék. Szénakaszálás zene mellett. . . Ez még sose volt . . . Az öregem vagy elviseli, vagy otthagynom földestül.

Oh, ez a bolondság kivihetné! Oda köthetné őt a földhöz . . . Odysseus-módra, nyitott füllel a hajó árbochoz; csakhogy szirént is tartana a hajón . . .

Aggódva figyelt az asszonyra.

Csend volt körülöttük és az alkony egészen sötét már . . . Az asszony lélekzetének egyenletes üteme zizegett a csendben, mintha mély álomba merült volna . . . A fákon át csak a templom sötét tömege látszott, amint fölemelkedik a város fölött. Évszázados bölcsesség intő, komor ujjá utak, vágyak és szerelmek fölött.

Ella váratlan, pajzán, derűs feszültséggel felkacagott:

— És mindegy lesz, hogy miből fog megélni a szivünk?... Mondja?... Virág, csillagos ég és... Mi is a harmadik?

— »Nő«... Csakhogy nevet már végre... Mindegy lesz!...

És az asszony pajkossága most már úgy szikrázott, ragyogott, mint drágakő, amelynek a homály még jobban meghozta ragyogó kedvét.

— És, ha arra kérem, hogy ne legyen mindegy, mert engem jobban kell majd szeretni, mint a virágot, a csillagos eget, mindent?...

— Akkor jobban fogom szeretni... Ugy, mintha a lányom volna... Jó lesz ugy?

— Jó, de veszedelmes...

— Vagy hát, ahogy' maga akarja.

Mindaketten érezték, hogy ezt már nem kellett volna mondani...

És zavart hallgatásukat valami nesz még jobban zavarta.

A templom felől kék fények viltantak és különös, rájuknehezedő lidércnyomással hangolták titokzatosra a kertet, amint egyenletes ringással közeledtek... Kaszák fénye izmos parasztok válla felett, akik dübögő, mezitláblépéssel közeledtek.

Minden paraszt fölött egy-egy láng. Mintha valami régi metszet lélekjöveteles pünkösdje lépett volna ki keretéből és az közelednék...

Szénakaszások vonultak át a városon.

— Kik ezek? Még sohasem láttam őket,

— huzódott Ella dideregve a flu válla fölé...

Egy villanásnyi volt csupán Andrásban az érzés, hogy ott kéne velük menniök... Jó volna nótával, muzsikával, tarka boldonsággal az élükön haladni... Mért nem teszik?... Ő és ez az asszony... Mért nem?!

De aztán ő is idegesen huzódott be az olajfa alá.

7.

Király Péter házának reggeli koncertje harsogott. Tyúkok, kacsák, libák hálálkodtak, hogy nem lett semmi bajuk az éjjel. A kántor legsúlyosabb katzenjammerében sem tud ilyen gixerdus zsolozsmázást csapni, még akkor sem, amikor a törött kórus-ablakon bevisongó szél is segít hozzá, még akkor sem.

Péter gazda mindig nagy nyugalommal és valóságos lelki épüléssel szokta ezt a

lármát tudomásul venni. Nagy tudója volt ő ennek a zenének. Mint ahogy a karmester bármelyik hangszer legkisebb botlását is észreveszi a pódiumon, Péter gazda is a zsívaj kellős közepén, egyszerre csak félrebillent fejével figyelni kezd.

Kis idő múltán mérgesen rikoltja el magát a cselédház felé:

— A keserves terem'tisteket! mán megint rádobtátok a meszes zsákot az ocsúra!

— Ne feleséjj! — fortyan fel toporzékolva a megkockáztatott ellenvetésre. — Ne tagadd, mer' megtaposlak, te! . . . Hallom a Jancsi hangján . . .

A Jancsi, akinek hangján meg lehet hallani, hogy a meszes zsákot rádobták az ocsúra, a vezérkakas: a szemétdombi szuverén.

Ma ez a reggeli koncert nagyon csöndes. Rossz kedve van a gazdának . . . Annak a nyomása érzik az egész házon.

Jancsi azonban szuverén és semmi gondja vele, hogy Péter gazdának nyomja a tarkóját valami. Épp' olyan göggel csillogtatja meg színes, ragyogó magát a reggeli napfényben, mint máskor. Szerelmi mókáit is ép' olyan lendülettel

akarja megkezdeni, mint máskor, csak-hogy az öreg elrikkantja magát:

— Né!.. Tee!.. Mit esz a fene mindig?

Jancsi zavarba jön és abbahagyja első vitézkedéseit a kendermagos körül... Nem érti, hogy mi köze ennek az embernek az ő szerelmeihez... A második viszonya egy kopasznyakú gögöskével hasonló körülmények között mond esütöttököt. Harmadszorra azonban, minden önérzetét összeszedve, nem tűri, hogy zavarják.

A gazda villázó tekintete elhomályosodik a dühtől. S zuhé! már röpül is az ocsús sajtár... Az oldalba talált szuverén hármat sorjázik a maga szemétdombján. Méltatlankodó pot-pottal talpra hengeredve rugalmasat, gögöset, sebeset lép egyet-kettőt; aztán megáll és tekintetében világosan tükrözik a csodálkozó megbotránkozás: »No, ebbe sem szóltak bele eddig?«

— Mit bomlik maga azzal a kakassal?

— jött le Királyné az ámbituson keresztül a hátsó udvarra.

Arca komoly, gondokba mélyedt; de amint az urához fordul, szelid, gunyoros mosoly játszadozik ajka körül. Szép alak-

ját mintha egyenesebben tartaná, mint máskor; kevesebbet sűrög a munka körül, de ezt olyan észrevétlenül teszi, hogy fel sem tűnik.

Amióta a fiatal asszony idekerült, azóta a gazda haragszik minden szerelemre... Tegnap este, mikor a cselédek esti mélézésre ültek, holott az ugri-bugri Borka az udvaros fluval, a kocsis a természetes Julissal szokott elbolondozni, a gazda aludni kergette őket... Mária asszony szeme akkor egy pillanatra kerekre nyílt, aztán lecsukta pilláját s néhány percig úgy maradt. Mikor felállt s bement az ágyasházba, az ajtóból egy pillanatra nagy vidám mosollyal s meleg szemmel nézett vissza háttal ülő urára és néma derével megcsóválta fejét.

Ma reggel aztán úgy jött ki a házból apró, leheletnyi kacérságokkal a ruháján és a lelkén... Szeptembervégi sugár, méléző vágyakra gyújtó esti csillag ilyen csöndes szépség az esti égen, mint Mária asszony mostanában a maga felbolygatott házában...

— Ejnye már, gazduram, maga ezután csak úgy sajtárral csapkod közé az én népeimnek?

— Avval hát.

— Miért aztán, ha meg nem sértem?

— Mer' a nípeid sok ocsúmat meg-
eszik, mégse' férnek a bőrükbe...

— Jól megy soruk, hát sose fér-
nek...

Mária asszony nem tette hozzá, hogy
»az én népeim«, még csak a szót sem
ejtette úgy, mintha azért ez oda volna
gondolva, Péter gazda mégis úgy érezte
magát, hogy a *népeimbe* ezuttal ő is
beletartozik.

— A szerelem nem férhet bennük leg-
kivált, gazduram, a szerelem!

— Ne gondold, — tekint oda az öreg
meghökkenve csak úgy vállliránt, amerről
az asszony állt.

— Nem gondolom, dehogy gondolom,
látom, — nevetett kicsit szomorkásan
Mária asszony és szelid óvatos figyelme
most nagyon vigyázott még a nevetéssel
is, hogy jó hely't találja el a szívet, aki-
hez odanevet. — Másképp mért zsörtölöd-
nék maga is annyit Bandival?

— Hát zsörtölödök én?

— Teszi lelkem, s mind olyankor, ami-
kor a fiatal asszony a közelbe' van —

indította el óvatosan a viadalt az asszony...

— A fenét? Ojjankor? — és az öreg irult-pirult, mint akinek azt mesélik, miket csinált tegnapi borozás végén mámorában.

— Ojjankor ám, aztán csak azért szidja Bandit is, hogy maga meg dicsekedhessék.

— Én-e?

— Maga hát... Minden fiatal, híres dolgát tudják már ezek... A zsákot, akit a toronyba felvitt, a szélmalmot is, akinek letörte a vitorláját... Még nagyobb csudatetteket is, akiket még én se tudtam eddig.

És ha belül feszült is gondja, mert háza népe, mint szelek kényén oldódó kéve, úgy rémgetett belül; mégis virágjába nyílt a nevetés Mária asszony lelkén... És az öreg szűkölt is már.

— Nem, nem. Ne mondjad már tovább, Marika. Akit te nem tudsz, nincs ojjan csudadógom.

— Nincs-e? Hát a grófné, akit a vízből mentett ki? Aztán az ölibe vitte a városig, mert nem volt ház a közelbe. Csak elfelejtette megmondani, lelkem, hogy

melyik viz volt: a Tisza-e, Duna-e, vagy a kis Hortobágy itt a határba, akibe bele se lehet fuladni? Meg a várost se mondta meg: Szolnok-e, Kecskemét-e, vagy Bucsatelep?

— Hetedhétország, kedves, ott van az a viz, — fakadt az öreg maga is nevetésre.

— Három dámát is megmentett maga, lelkem. Az a csudálatos, hogy mindet az ölibe kellett vinni, még meg messzire, mer' egyszer se' volt ház a közelbe.

— Hát biz a' nem is vót.

— Vagy csak maga nem akart találni, ugy-e? Megbokrosodik az ember olyankor. Ha szép asszony van az ölibe', nem is olyan sietős, hogy letehesse, ugy-e? — és Királyné hamiskásan kacintott az ura szemébe.

Az öreg lenyomta fejét a vállára s olyan gyorsan hunyorgott, mint aki mellényelt a falatnak.

— Nízzed mán. Szígyellem én eszt *te elötted*, hát ne abajgasd. Csak *nékik* mondtam . . . Tudod ez a komédiásfajta, e' mind regínyes níp . . . Regínyes . . . Ennek, ami csak úgy megesik az emberrel, nem csudadolog. Az ojjan eccerü

csuda ennek semmi . . . Hatot csinál egy este komédiából . . . Ennek hát ojjat mond az ember, amijet a nagyapja se látott . . . Ki kell eszt cifrázni, úgy szereti az ijjen, hallgattya is szívesen? — billentette meg fejét kérdő-kíváncsian az asszony felé.

— Dehogy hallgatja, lelkem; neveti . . .

Kicsit megrökönyödött az öreg.

— Há'szen hadd nevesse — közömbös-ködött, de azért fájt neki a mesegyártó sikeretlenség — én is inkább nevecsiségnek szántam. Hidd el, Marika, a'vót inkább is a szándikom, hogy elmulassanak.

— De hiszen magárul mondta a sok csudaszépet, lelkem, hogy magával esett az mind . . .

Itt már fölcsattant az öreg:

— Hát ami a mesébe dicsőség, aszt nem rakja az ember a szomszággyára . . . Maj' Csontos Imréből csinállok mesebéli herceget, ha bolon' vónék. Én tanálom ki, oszt maj' neki tanálom; ha bolon' vónék.

Pipát szedett elő... No, még beveszi magát a' mögé, ott biztosabb... Aztán a szót is megpróbálja másfelé terelni.

— Miccsináltatok az öreg fával, hé? — kiált egy mérgeset az udvar felé.

— Karóba vágtam — ugrik ki szolgálatkészen az udvaros flu az istállóból. .

— Karóba?! Bolon' vagy te? Karót cseresznyefából? Tűzre vágd fel, mert megbúbollak... Tűzre való a' csak.

Királyné kacéran mosolygott a szemébe:

— De maga is, lelke!

— Én is, hát, no. Én is, — egyeztet bele immáron ebbe is Péter gazda lapító készséggel. Odasimult a felesége mellé s öleléssel vitte fel az ámbitusra.

Ott egymás mellett letanyáztak. A gazda melléből valami meleg szél egyszeriben kifutta a »rámába-való« asszonyt, mint a haldoklóra bágyadt rózsaszirmot... Nincs az a télester kalendáriumba-mélázás, amelyik még egyszer rávenné, hogy cifrát találjon ki érte magáról.

Királyné asszony még látja a messzibe elhajózó tekinteten, hogy a zavaros idegen vágy táncolhat még valahol lent a szíven. Lent, lent, ahol már örök sötét van, ha valami véletlen oda nem világít; de nem baj az már. Az ura elkomorult fejét megingatja a hajló puha vállán: »Vén huncut maga még mindig.«

— Na, öreg asszony, ne csatorázz mán, na . . .

— Maga se versenyezzék már a fiával, gazduram . . . Ebben az egyben ne . . .

Erre aztán el is tört egészen a rekedt, rejtelmes faunsip, amelyik ágmegkopásig, hóhullató télig is elbujkál a lélekerdőn. . . De inkább csak mesébe, burkoltan, fázósan, vacogón.

— Nem is versengek mán, ne hidd! De mégis baj van a'körül a gyerek körül. *Igazi baj*. . . Mer' én eszt a flut nem adom oda annak az idegen asszonynak. Rosszféle lehet az, ha az ura mellett így ráveti magát a flamra. Szép, de rosszféle. . .

— Nem rosszféle, gazduram, csak másféle. . . Maga is csak azért kíváncsiskodott, bizony, körülötte. — Királyné kacagva legyintett a gazda arca felé és belesimult az engesztelő ölelésbe.

De ekkor mindketten összerendeztek.

András jött kifelé a házból borzasan, ásitozva és tántorogva az álom maradékmámorában. Nagy nyujtózkodás közben, amint józanodott, úgy vonult össze komoran homloka. Néhányszor odasandított a Törökek szobája felé, mintha valami zajt

vagy jelet várna; lesné, hogy itthon vannak-e... Hajnali négy óta, amikor ő végre aludni tért, mégis talán hazajöttek... Ma kora hajnalban kellett volna kimenniök a tanyára. Milyen boldog izgalommal készültek rá!... Megbeszélték: korán térnek aludni, hogy friss kedvvel indulhassanak... Törökéket este a polgármester meghívta magához vacsorára s azzal váltak el, hogy ők is jönnek haza Bandi után nemsoká, csak úgy tessék-lássék fogadták el a meghívást...

Éjfélkor aztán, mikor arra járt, már cigány húzta s az asszony ivott, énekelt és nevetett...

Akkor hazajött. De nehezen...

Most halványan ödöngött ide-oda. Lelement a kis cseresznyefához a kertbe... Megsimogatta. Hallgatott... A válla hirtelen megremegett, s megint a Törökék ajtaja felé figyelt... Semmi!... Bimbó tévedt az ujjai közé: összenyomta. Aztán megbánta s óvatos ujjal kerekre simogatta vissza... Béka ugrált a violagyón: undorgó arccal rámeredt. Hopp, aztán újra hopp!.. A béka meggondolt ugrásokkal közeledett... Minden ugrás után fészkelődve megigazodott s most

megint hopp! . . . Bele egy kis sárga viola-bokrocska közepébe. Ott aztán pislogva megült a bársonyos szirmokon . . . Bibircsós udvari bolond a királynő selyemágyán . . . Villanó rugás, mint a dühödt méné s a béka bokrostul repült ki a kertből, nagyot pottyanva a keményrögű udvaron . . .

András a szülei felé indult.

Azok egyenesen ültek. Szótlanul és egyenesen, mintka karót nyeltek volna.

András szétvetett lábbal, zsebetett kézzel elébük állt. Elmosolyodott.

— Ej, de összebujtak apámék.

Az öregek elpirultak s mintha csak megbeszélték volna, olyan egyszerre mondták:

— Fáradtak vagyunk.

A szó nagyobb lett, mint amekkorának szánták . . . András a válla közé huzta fejét. Idegesen hallgattak. A kert züm-mögött csak valamelyest.

Egyszerre egyenesen ráfordulva Törökék ajtajára, fejével odaint András:

— Ezek nem jöttek meg az éjszaka?

Csak így kérdezte, hogy *ezek*; Királyék tekintete öröms csillanással egymásba futott.

— Nem jöttek meg.

Megint egyszerre mondták mindketten. Inkább valami félénk aggódó összefogódzás volt a hangjukban, mint fenyegető.

— Az asszony se?

— Asse!

Lesték, vigyázták, mi lesz ebből.

András egy darabig maga elé meredt, aztán hirtelen sarkonfordulva az istálló felé indult; hátratett kézzel, kemény lépéssel:

— Fogjatok be, Jóska!

— Igenis, urfi!

Az udvaros fiu, meg a kocsis már rángatták is kifelé a sárga brieskát a szinből.

— Szekérbe fogjatok.

Szekérbe?!

Az egész háznép tekintete zürzavarosan, keresztül-kasul egymáson, aggódva, csudálkozva, ijedten kérdezősködik András körül és ujjongva, hitetlenül szorongva felel . . . András tekintetét azonban mindenki kerüli.

Néma és feszült percek telnek. Mindenki izgatott. Vajjon meglehet-e majd tudni, mi ütött Andrásba? Miért megy ki a tanyára? . . . Eddig még a gondolatára is undorodott. Futkostak, susogtak; a két öreg meg ült a helyén mozdulatlanul,

mint két mumia. Tagjaikban zsibbadt öröm, amit az arc merev álarccal titkol: Most, most ha eljönne! Ha a lelkükből lelkezett élet megértené, hogy szomjas és beteg földek várnak nem érzelmes, vérpazarló buta szerelmekre, nem holdvilágos észpazarló versekre, mert nem az ágyas napokon ember az ember és nem a szépszavu imádságtól Isten az Isten.

András még egy hosszú percig révelő tekintettel mereven néz Törökék ajtaja felé. Szemén a hangulatok, mint megfordított szőnyegen a színek, elmosódó háttérzetlen körvonalakban tükröznek. Sem a lelkét bennevesztőn, sem a lelkét visszakérőn, csak mereven bámul, mint akinek semmi sem tud eszébe jutni valamiről. Mind csak az ajtóra meredve lassan tér a kertbe vissza. Alulról párázó, meleg illatok csapódnak fel rá. A puha mellü föld fölliheg arcába... Beszívja ezt a lehelletet és szédül. Behunyja szemét, megráncolja homlokát, halántékát lüktetően megrebbenti egy-egy gondolat. Villanásnyit csupán, mint egyensúlyát veszteni készülő sas szárnya... Jóideig tart így, hogy szeme részegen csukódik, józanon nyilik...

Egyszerre nyugodtan fordul oda anyjához:

— Rakják szekérre, ami ennivaló kell odaki! Nekem is egy hétre valót... Megyek a Tilalmasra... Nem jövök be vasárnapig.

Azzal gyorsan bemegy a házba. Idegesen áll meg a szobájában. Keserű, vad guny az, ahogyan íróasztalán hányódó versespapírlapokra mered... Egyik-másikon elolvas egy-két sort, aztán félrefricskázza.

— Bolond kaleidoszkop!

Egy új verse kerül felszínre... Mintha légy után kapna, lecsap rá...

— Piszok, vacak... No, megfogtad hát?... Mi?... Vacak!...

Odakint Királyné hirtelen, vidám parancsolgatásban árad el a ház asszonyává:

— Hozd ki hamar a kenyeret, Borka! ... A szalonnát is akasszátok le! ... Hozzátok hamar! ... Van még a tegnapi pogácsából? ... Bort is viszel ki, flam? ... Nosza, hozzátok már a fonott üveget! ... Lódulj, lyányom, Fenákelhez gyufáért ... Mikor vittetek petroleumot, hallod e? ... No, akkor azt is két litert

... Az üveget majd Borka hozza vissza ... A tanyásné üzenje be, hogy kell-e neki a kendő, amit Mari néni kínált ... Két pengő az utolsó ára ...

És így tovább, egy negyedórán keresztül, mintha csak egy láthatatlan gőzgép vagy valami más, rejtelmes, finom szerkezetű üzem megindításáról volna szó; pattogó rövid utasítások olyan idegbemélyedő hangon, hogy aki hallja s nem is érti tán, mert először hallja, még az is el tudná ismételni egy óra múlva is, úgy lehet.

A gazda csak ül az ámbituson hátra-csukló fejjel, esukott szemmel. Majd boldogan bólogatva igenli a pattogó parancsokat ... — Bort is! Azt is hát, bort is! ... Pogácsát, azt is adjatok vele! Hét nap, hét éjjel el ne fogyjon, anynyit ... — Zöld karikák táncolnak már a szeme előtt. Hangtalanul rájuk nevet: Forogjatok csak, forogjatok! ... El nem alszom én, mert én ezt megnézem nagyon. — A karikákból kettő megáll; két szép szem lesz belőle ... Fölötte is koronázva megáll egy fűrt; arany csigahaj lesz belőle ... Az öreget izgalma és öröme egészen elálmosítja, mire talpig

fekete bársonyruhában, fekete bársonykucsmában, derekán aranyos övvel, gyöngyös karddal egy karesu alak elébelép... Mennyire hasonlít Andrásához!

— Jó estét, Király Péter!

Az öreg szája megvonaglik álmában. Bajusza, mint csapzott lobogó a szélben, nehézkesen lig-lóg egyet-egyet... Biztosan visszaköszönt.

— Mi baj hát a Tilalmason? ... A kútgém letörött? ... No semmi az! Itt a varázsvessző, mindjárt elintézzük.

A királyfi, a mesebeli királyfi lovaglóstora megsuhog a levegőben s ime ott is áll már az öreg előtt egy vadonatúj kútgém, mintha nagy-nagy aranyrudból volna... Leng, leng egyetlen nyikkanás nélkül.

A ráncos, öreg arc megint vonaglik. Előbb boldogan, aztán rögtön keserűen... A boldogsággal az új kútgémet köszönte meg biztosan, de az új keserűség, hát az mi?

... A kút mögött megjelent a tilalmasi föld; kopottan, gondjavisetetlen, mint egy öreg koldus...

— Ez hát az a híres tilalmasi föld?... Felverte a gaz?... Nem le-

het kiboronálni? . . . Már hogyan lehetne, gazduram, hogyan lehetne! . . . Lehet! . . .

A királyfi térdre ereszkedik, nagyot szí a tüdejébe és ráfú az árva hátra . . . Hát csak nyüzsög, reszket a meglehelt föld, mint megférgetült állat háta, egyszerre apró sikolyok hangzanak; tövestül fordulnak ki indák és kuszó és tövises gazok a földből, mint a fölízgatott bordély visongó lyányai és eltűnnek a sötét egek alatt titokzatos, üző szelek szárnyán.

Az öreg szeme nyiladozik, de csak a fehérjével, amint opálos tüzzel megragyg a gyönyörűségtől.

Ám az öntudat odalopózik az álom mögé, mint nagy vörös-taláros hóhér, a gyanútlan szüz mögé.

— Komédia . . . Komédiások Kunzsongáron . . . András felöltözött királyfiának, hogy becsapja szegény öreg apját . . . Csufolódik! . . . Ni, hogy nevet! . . .

— A-a-a! — artikulátlanul, borzasztó üvöltés szakad ki az öreg torkán.

Minden inával megrándul s kirázza testéből az álmot . . . Amint szemét kinyitja és bódultan körülnéz, boldogan el-

mosolyodik. András nincs ott előtte, csak a felesége siet felője ijedten:

— Mi baja van, lelkem? Mi lelte?

S kötényével törölgette meg az öreg verejtékes homlokát.

— Semmi, Marika semmi. Rosszat álmodtam.

És nagyot szuszogva kiköpte a rossz álom kesernyés nedvét. Aztán szégyenkezve fordította el a fejét. Ő már délelőtt csinál mindent, ami nem akkorra való. Bort kíván meg délelőtt, lidércesét álmodik, azt is délelőtt.

Nehézkesen, nyöszörögve áll fel és aggódó óvatosan járja végig az ámbi-tust... Új izgalom lepi meg. Hátha halál előtt való hirtelen derü ez az egész?... Ha *ezek* közbe haza találának jönni...

Ezek!

Lement a sütőházba az asszony után... Ellábatlankodott egy ideig s mikor magukra maradtak egy percre, akkor csendesen odaszólt:

— Ezek mán pizibe is kerültek biztosan.

— Kerültek...

— Hát te honnan tudod?

— Én adtam ki kétszáz forintot tegnap is.

— Tegnap is? Hát még mikor? —
huzta fel az öreg szemöldökét, hogy
szeme is majd kiesett alóla. . .

Mindennap valamennyit. . .

— Ejnye az istenteket! . . .

És Király Péter kezében eltört a pipa-
szár, olyan hirtelen megszorította. . .

— Ne káromkodjék! Ha nincs egyéb
dolga, üljön a ház elé. . . Pipáljon. . . A
többi az én dolgom — szólt rá az asz-
szony erélyesen. . .

— A tiéd?

— Az.

A gazda elgondolkozott, aztán bele-
törődve, csak úgy, inkább magának
motyogta:

— Hát nem bánom. Ezt csináld csak
te . . . Hanem olcsóbb is lehetne, hallod!

— Nem lehet . . . Az kell, hogy sokat
vegyenek el tőle, akkor jobban észreveszi
magát . . .

— Igaz, ejnye, ez igaz . . . Ezt inkább
is csak Te vigyázd . . . Én nem szólok
bele . . .

— Ugy no . . . Menjen hát!

András addigra már esizmában állt az
udvaron. Vadonatuj esizmában . . . Néze-
gette, mintha becézne, de nem arra gon-

dolt. Nem a csizmára... Az asszonyra. Valami rendet akart teremteni zilált lelkében. Mi neki ez az asszony?... Nem a szeretője... Raffinált, városszagu asszony, ennyi!... Oh, kultura! Persze... Mít jelenthet? Lelkiállapotokat, amelyek itt lehetetlenek, de amelyek neki, Andrásnak, úgy látszik, kellenek...

Más ritmusu szavak; apró, inkább csak a vér fölött lebegő melódiák, vér fölött lebegő vágy, valami szerelem, amely nincs a testben. Suta *lelkezés* talán az egész, amely végkimerüléskor értéktelenedik csak a test mögé. Végkimerülés, amelyben esők és ölelés már újra öntudatlanabb s ezért aztán felelőtlenebb, akárcsak az ős gibbon-majomé lehetett mert a szavak táncán kimerített öntudat nem áll fölébe ostoba örségül. Oh, városszagu asszony! Felelőtlen szédülés... Nem tudni miatta, hogy a lélek van-e közelebb a végtelenhez, vagy a test... Önámítás ez?... Az, de jó!

— Azaz, hogy jó lett volna. Most már utána vagyok, — és borusan elmosolyodott. — Hát nem fogok Shakespeare-idézetek mellett szénát kaszálni... Azt hiszem, nem is szoktak.

A gazda csak nézte ezt a mosolyt... Fájdalmat látott mögötte csillogni, hát megkérdezte:

— Szorít a csizmád, András?

András felderengett a mélázó befele fordulásból:

— Az hát. Szorít... — és felkacagott.

— Csak eleinte, fiám... Később hozzá-
törik a lábado'...

— Vagy a lábam hozzá — s még mindig nevetett. Vállon ölelte apját és szelid szemtelenül nézett a szemébe. — No öreg Király Péter, hát megnézem, mit tehetek a te rokkant földjeid érdekében

Most az egész csatát nyert ház szíve ujjongva kalapált: azt nem, dáma, hogy te megkapjad Pernyészugi Király Andrást csak úgy briliánsgyűrűnek az ujjad körül, azt nem! Megbolondítani, aztán itt hagyni, nevetni... Olyan nines... Ott a polgármester... Neked az is jó!...

Ó, de csak menne már, mert ezek még itt érik és Isten tudja, mi lesz akkor!

Csak Királyné volt nyugodt az egész házban.

András nézte, nézte maga körül ezt a néma ujjongást. Borka kis virágcsokorral, titokzatos arccal bement a házba s kis

idő múlva felvirágozva hozta ki neki kalapját. Akkor rájuk szólt:

— Ne bomoljatok!... Mit csaptok ilyen majálist körülöttem?

— Csapunk hát! Osztt' ha az iflurnak nem teccik, akkor is csapunk...

Borka irulva-pirulva, majdnem sirásig szégyenült. Felmászott a saroglyába s úgy elbujt buksi fejével a szénában, mint esibe az anyja pelyhe közé.

András már fönt volt az ülésen. Nagy izma egyenes derékkal feszítette, vibrálta ruháját s erői rezgését átadta a hűs tavaszi szélnek; az elvitte a körül remegő szíveknek, hogy boldog nyugalom születt mindannyiban.

Ostor, gyepelő már a kézben... Kicsapódik a nagykapu...

Akkor a tulsó soron egyszerre megjelentek azok. Kilumpolva, sápadtan...

Az asszony egyenesen és sietve csap át a harmatos úton.

András a lovakat önkéntelen rándítással elindítja. Szinte hallja az egész ház könnyülő sóhaját. Ez bosszantotta... Hozzátapadó sorsok; — rendben van, vállalja... De viselkedjenek tiszteleggel... Mit kételkednek?

A kapufordulón csak azért is megállította lovait.

Az asszony arcán rejtett szégyen és alázat.

Ez megörvendeztette . . .

— Jó reggelt, kis szökevény!

Bravó, ez a hideg kedvesség és já zi fölény jó — gondolta s lehajolt az asszonyhoz . . .

Az alig jutott szóhoz . . . Nyögdécselve topogott a friss reggélben és vacogott . . .

— Nem visz magával? . . .

— Magammal?! — vonta fel csodálkozóan a szemöldökét. — Csak a tanyára akartam vinni, nem magammal . . . De már sietek . . .

— Ez elegáns volt — gondolta.

— Az asszony vacogó dafogással kezdett hadarni.

— Persze . . . Óh, hiszen csak a tanyára . . . Jöttem volna . . . De az uram . . . És féltem is . . . Nem vagyok biztos . . . Oly különös . . . A maga szándékal . . .

— Igaza van, a polgármester szándékai sokkal egyszerűbbek . . . Azokat biztosan megérthi . . .

Azzal közécsapott a lovaknak, mert

már Tihamér is odaért és érezte, hogy minden perc ostobább lehetne ezután.

Borka, aki eddig lapított a saroglyában, kidugja a fejét s huncut szemét csufondáros önérzettel mereszti az idegen aszszonyra, mintha ilyesmit szeretne neki mondani; »Hee! Engem visz, nem téged, hee!«

De azért félt is egy kicsit, mert csacsi fület már nem mutatni sem a nyelvét kiöltetni, ami pedig könnyű helyen állt nála mindig.

A két ló vidám nyerítéssel trappba iramlott s a kocsi lassan elködlött a regeli aranyporban.

... Ella dideregve állt egy darabig s lélektelenül bámult a kocsi után...

Mikor visszafordult, majdnem leroskadt a rémülettől... Csupa gúnyos, ellenséges tekintet. Csak Királyné nézett rá mélyen, nem sértő, könnyű szájalommal...

Félelmében újra a kocsi után meredt... Érezte, hogy mögötte az egész ház így akarta ezt... Óh, micsoda rejtelmes ütközet! A szive sajgott és mégis elmosolyodott... A tanyára menni, Micsoda áldott dolog itt csak annyi is, hogy va-

laki kimegy a tanyára! Várákozás, remény és öröm, de mekkora! . . . »Elindul a királyfi hetedhétországon« : ekkora! . . .

Kábultan visszafordult. Királyné akkor derékon fogta s ez a váratlan gyöngédség majdnem könnyes hálára fakasztotta Ellát. De a többiek felé gúnyos pillantást vetett s mosolygott magában: »No, nem lóptam el tőletek« s gőgje még azt is hozzátette ehhez a néma fölényhez: »No, nem is akartam«.

De aztán kimerülten hajlott le feje Királyné vállára, akit az imént felbőffent büszkeséggel »asszonyom«-nak akart szólítani, de anyás jósága alatt gyermekké csuklott. Tudta, hogy ez az asszony is benne volt a néma harcban s mégis kezébe adta a kinját. . .

— Oh, kedves néni! Kedves néni!

S elfájdult arcát annak vállával tartarta el. . .

8.

Borka meg se mukkant a saroglyában. Láttá, hogy a fiatal ur komoran ül, hát jóformán szuszogni is alig mert, pedig a szekér zörgött, hogy akár a kedvené nő-

táit is eldudolhatta volna közben. Tizenötéves kis vaksi élet, tudatlan a vérről, önfeledt rajongó mindenre, amiben mások örömét is felni látja. Ki-kikapja buksi fejét a szénából; nagy kerek szemű mosolyt vetít András hátára; jól esnék neki huncutság: ugrani kacajjal a férfi nyakába s hátulról befogni szemét. De aztán csak ott áll meg öröme, ahol a többieké:

— »Ott maradt a dáma! Hoppon maradt a dáma!« — és belesusog titokzatosan a szénába isten tudja micsoda balga dolgokat s megint úgy kuncog egy darabig tenyerébe rejtett nevetéssel.

... Egyszerre csak hirtelen felül az illatos szénán. Az arca piros; szeme csillog, vonásai nagyosra nyulnak a boldog bátor elszánásban. Most olyat tesz, amelyet a fiatal ur nem vár, mert ő neki már nem »hallgass« a neve, véle lehet már beszélgetni. Meg illik is... Kell is... Inkább nem illik és nem kell csak úgy a saroglyában felejtteni valakit.

— Urfi! —

Halkan mert szólani. Vigyázott rá, hogy meg ne hallják. Kertek, rétek, vetések esti susogása ilyen rejtelmes jeladás az

élet egyszerű örömeiről. Egészen megnyugodott, mikor látta, hogy az utszéli fák közönyösen rohannak tova . . . De ő legalább megszólította a fiatal gazdát.

András természetesen egy hangot se hallott. Különben is olyan zugás-harsogás volt benne, hogy ezt az imádságnak is halk kiáltást aligha hallotta volna meg.

Mi volt ez a két kábult hét? Lesz-e még tovább? Elfutott egy asszony elől, akivel még semmi dolga . . . De miért ment feléje? Férje van, miért ment hát feléje? Talán, mert valami titokzatos felsővezeték árama lökte? Oh nevetség, nevetség! Csupa hiba az az asszony biztosan s ő vajjon mitől nem látja gyarlandóságát? Másfélesége teszi olyan vonzóvá azt az asszonyt? A halálba derülő Gauthier Margit, a férfiakaratok vad zsörtölődése között megörlődött Melinda s a férfinak földrekötő szent kísértete; Éva, s még ezer asszonyváltozat mind benne lehet, mert ha egyebet nem, a szavaikat, sikolyukat, leomlásukat és ragyogó felemelkedésüket mégis csak tudja, mert tudnia *kell*. De mássá szépült ez az asszony? Több ez a többenél, akik mellett oda sem hederítve suhog el az ő szom-

jas élete? Ó, végül is semmi, semmi! Minden asszony tud minden lenni... Ez sem több annál, hogy felvidéki városi jegyző lánya. Vérkergette karsu némbér, ejh!

— No, no, — gondolta elmosolyodva — mindjárt olyan táblabírósokat fogok gondolni a nőről, hogy magam is elszégyellem. — Amit az élet abbahagy, azt ott kell abbahagyni, ahol az élet...

Tudja isten miért, ezt az őrző gondolatot odaállította magában az asszony mellé és boldogan felnevetett az égnek, amiért ez eszébe jutott. Amint a sebes kocsin körülölelte a hűs, tavaszi szél, mintha eldohosodott szobában bágyadtan kuporogva rátárnának minden ablakot. Mintha a fehér út, amin szekere halad, minduntalan összesűrűsödve testébe futna, porfelhő alatt lappangana, de aztán újra uttá szélesednék mögötte. Nézte a rügyező utszéli akácokat... Majdnem oda-szólt nekik: »Megyek a tanyára! Az öre-gem azt hiszi, nincs ennél fontosabb!« De már valami szégyenkező, mosolyos magyarázkodás is lappangott emögött, mert az ezüstzöld, diszbe öltöző fák mégis mintha diadalmas sorfalat állnának hozzá:

Ehhez, hogy ő kimegy a tanyára, komolyan veszik. Kicsit szégyelte magát az út előtt, mint ahogyan sokszor szégyeli magát az ember házak, terek és utak előtt, amelyeken pedig tán sohasem történt vele szégyelni való. Szinte boldog volt, hogy egy-egy még félig öltözetlen, meztelen, tavaszébredésről elkésett fát talált. »Ejnye, ejnye, no ne szégyelje kedves, nem nézek oda« és vidám rosszalással megcsóválta a fejét. Szemével cirógatta a lihegő szent földeket és elzsibbadt egész testében. Hátracsuklott, részeg fejjel kacagott s vidáman kiáltozott a friss reggelben:

— Virág, csillagos ég, nő . . . mindegy . . . mindegy! . . .

Borka a saroglyában majdnem elájult ijedtében, amikor a fiatal gazdát ilyen különös részegségben gesztálni látta.

— Urfi, urfi! — kiáltotta rémülten, — ne tessék már . . .

András meghökkenve fordult hátra:

— Hijnye! Hát te hogy kerülsz ide?

— Asszonyom parancsolta . . . Megyek a tojásér'.

— Azért hát? — és hátra nyult nevetve. Csuklón fogta a kis rémtüdőzőt. —

Gyere hát ide az ülésre; mit kevered be magad ott a szénában?

Borka sebes szedelőzködéssel ült előre s vaksi önérzet lepte el minden idegét. Ő most ott ül, ahol annak az asszonynak kellett vána. Meztelen, bronz-lábszárait lassú illedelemmel, hogy meg ne sértse Andrást, amiért rátapadó tekintete elől elvonja, behúzta az ülés alá. Szorongó mellén is úgy fonta össze karjait, hogy lenyomja formáinak meginduló virágzását. Hosszú pillája, mint a lépre tapadt lepke szárnya, ijedten szabdalta a zöld sugarakat, amelyek a termésbe díszített földekről áradtak szemébe.

András már egész lelkével belesimult a tájba. Fojtogatott vágyai kitelő szerelemmel borúltak rá mindenre, ami csak élt, muzsikált, lihegett körülötte. A bal kantárszárat elengedte s aztán a kislány dereka mögül nyúlt újra utána.

— No, most aztán ne moccanj, mert lepotyogsz a kocsiról.

— Nem moccanok — felelt Borka nagy áhitattal, de azért úgy kótogott ebben a félig ölelésben, mint lazán foglalt gyöngy a gyűrűn, míg András szorosabbra nem fogta...

Igy értek ki a tanyára. Borka, aki vasárnap, templom után András urfiról eddig is színes beszámolókat tartott a pajtásnőinek, közben apró, árva hazugságok szálán a vér mély-mély titkaiban alig hogy derengő csöppke magát is bebeszötte nagy, kibontott rózsák alatt bujkáló bimbóul, majd kicsattant az örömtől:

— Hú, vasárnap!... Aj, istenke, istenke, vasárnap!... Mi lesz?... Estig se ér a végire...

András a tanyán lelketlenül, üresen lézengte el az első napokat.

Dühösen izgatta magát Ella ellen:

— Jóságos isten, miket beszéltünk? Egy hangra nem emlékszem... — És elzárta eszét a harag zsilipjével, hogy csakugyan ne emlékezzék egy szóra sem. — Pfuj! Még a csizmám sarka is aforizmákból, paradoxonokból volt, pfuj! Hogy le nem vágtam valami gyepre a hülye fejemmel...

Szétesapkodta karjait s elkeseredése dühös apró káromkodásokba csordult:

— Ugy kellett volna... Elkapni derékon az első nyavalygásnál. Köd lett volna belőle, köd... Utszéli némber, mint a többi. Persze: »Az örök nőiség, mi égbe

von«, a fene esett volna a hülye fejembe . . . »Kéjt vesz, ki sok kéjt szórakozva kerget.« Persze! Nekem pont úgy kell hasraesnem minden kis vacak némbere előtt, mint a »világirodalom nagyjai«-nak . . . Mert poéta vagyok . . . Kulturlény, vagy mi a mennykő! . . . Csak nem csinálhatom úgy, mint a kazal alján! . . .

Még a homlokát is verte néha, úgy dühöngött, káromlott elherdált napok miatt . . .

Borzasztó hete múlt. Esze nagy figyelmét és képzelete színeit néha egymásra szabadtotta s olyankor újból »eszmék sugárzó központja«-nak érezte magát. Már-már hasrahengeredett hanyattfektéből, hogy ilyesmiket írjon le: »Megütközések bennem város és falu lelke . . . Egyforma kürtje vagyok fennszárnyaló, kecses hazugságaitoknak, óh ádáz roppant metropoliszok és a ti földrelapult egyszerű igazaitoknak is, óh én gyémántszerű falvaim . . . Lélek vagyok a tüzből, melynek hevén várossá lelkesedik az élet és test vagyok belőled, egészség teste, Zsongár!«

— Satöbbi! — Buggyant ki a száján egy ilyen egethasító röpködés után az

őszinte unalom. De a szive fenekéig megrettent erre a satöbbire.

— Hohó! Hohó! Mivel töltöm az időt, ha ezt megunom?

De aztán nem hagyta magát mégsem. Mig azelőtt büszke volt a »nagy, széles boltívekben felrakott gondolataira«, most dühösen rugdalt szét mindent magában, ami nem volt olyan egyszerű, hogy a tanyásné kis fia is megérthesse. Schopenhauer személyiségtanának például így adott egyszerűbb formát az alaptételben: »Másfajta frász törí a hevesvérű embert és másfajta a békasó-szívűeket... Mindenki a maga sorsának kovácsa. Samitól a légy döglük, attól a pók meghizik.«

— Cifrázzátok disznók, hogy könnyebben hazudhassatok. Én nem cifrálok többet...

Ez volt a véleménye minden *szellem-óriásról*. Ezt a szót olyan gunnyal tudta kimondani, hogy a fejét fájditotta bele. Általában sokat fájt a feje...

— Én nem cifrálok többet.

Sok bort ivott... Olyankor lángoló eszmék csaptak fel agyán és hiába, hiába, nem állta meg, hogy papirosra ne vesse!... Mikor másnap elolvasta, a legmindenna-

pibb gondolatokat találta a papiron; legfeljebb kicsit furesára torzulva...

— Hát akkor így van!... Ami furcsa rajta, az benne az új; de ami benne igazság, az régi. — És egész nap az öregjét utánozta: »A különbség... Az egyé-é-é-ni különbség:...«

De azért mégis híreket lesett a városból; — az asszonyról.

Egyszer aztán Birizló Mari jött ki hozzá. Ő még szót sem vétett Elláról, mikor Mari már rázendített:

— Jaj, lelkem, mind magát emlegeti... Többször besziltem már véle... Aj, mijjen sápadt szegény... Mind csak, hogy az az András; vajjon hogy lehet?... És csak az az András, meg megint az az András... Ugy emlegeti szüntelen...

— Hadd emlegessen! — hederített oda András cigarettasodrás mögül, rögtön megértve, kiről van szó.

— Hát nem úgy van az, hogy hadd emlegessen. Elcsavarta a fejit, lelkem.

— Hm. Akkor hát a kontya van a füle helyin.

— Ajjnye, be' istentelen! Rendes egy fehér cseléd az, mit löki csak úgy oda, hadd emlegessen. Hogy egy szegény meg-

szigyenített asszonylélek megemlegeti, attúl maga még nem híresedik országosra.

— Attól híresedek, amitől akarok.

— Attul ugyan nem! — szaladt ki az őszinte szó Mari száján s ez a sanda célzás a költői dicsőség nehézkes kibontakozására tótágásra hajtott Andrásban minden ujonnan való nyugalmat.

— Mari néni! — kiáltott dühösen, — kipenderitem, ha abba nem hagyja . . . Ezen szent minutumban kipenderitem; . . .

Gyerünk csak! . . . Mari néni már ott se volt . . .

— Dehogy penderitesz, Bandikám, penderülök én magamtul is, — gondolta sunyin s már ott segédkezett a tanyásné körül ebédet főzni.

— Reszelt tésztaleves? Na, ezt magam is megkóstolom, lelke, ekkis tyúkhussal, ha itt tartanak — és sürgött-forgott nagy igyekezettel . . . Minden után nyult, ami már kézben volt és sorra fölöslegessedt el kanál-tál-késtől s csak a véleményét használta a mások dolga mellé: »Magam is így akartam. Jól megadni savát-borsát, lelke, magam is így szoktam! . . . Az . . . Hát kanállal kell ezt, nem kés-sel, majd elniztem magam«.

Jó darabig tájára se' mert nézni Andrásnak. A tanyásnéval ebédelt meg, mintha annak lenne vendége. Ügyesen úgy került-fordult, hogy senki sem sejtette, mi van a begyében.

Estefelé aztán megint odaódalgott Andrásához. András éppen jóétvággyal nyelte a hideg vacsorát, sonkát, kolbászt. S bor előtte, bor utána, így hát lehetett vele beszélni.

— Mírges még rám, tekintetes ur? — kérdezte bizonytalanul.

Ez volt az első »tekintetes ur« az András életében.

— Nem! — vágta ki vidáman.

— Mer, ha mírges is, elől kezdem.

— Kezdje. . .

— Kezdem is mán. Hát emlegeti. . . Micsinájjak? Nem mondhatom másképp: emlegeti. . .

— Mégse csuklok — peckesedett András most már kedélyesen, mert azt hitte, hogy üzentek neki. Az asszony, úgy látszik, üzent. Így már rendben van. Ezt elviseli. . . P. Király András az ilyesmit kibírja.

— Mégse kék tán fakípnél hagyni. Rendes egy naccsága. . . Nem érdemli az, hogy így bánjanak vele. . .

— Hát hogy bánjak ?

— Aj, Istenem, hát nízzen a tájára néha . . .

— Szoktam. Az első három nap egyebet se tettem idekint, minthogy a tájára néztem . . . De csak a torony nézett vissza. Ő nem.

— Hászen nem láthat idáig.

— Akkor én se odáig.

— Menni kék, nem nízni.

— Várni kell, nem menni . . .

Itt egy kicsit elakadt a dolog. András töltött magának egy pohár bort, töltött a másik pohárba is, de koccintás nélkül ivott. Az asszony borivása nem kötelező koccintáskor, csak gusztuskor; hát igyék, ha gusztusa lesz rá.

Csöndben multak a percek . . . Egy asztmás óra volt csak állandóan zavarban az idővel. Félkor verte az egész órákat és viszont . . . András mulatott magában.

— Mert én gyógyulok — gondolta dühösen — gyógyulok . . . Ez a göthös óra elhibázhatja, de én nem többet.

Birizló Mari végre az ötödik poharánál kirukkolt a tromffal:

— Ha ippensíggel tanálkozni akarnának, lelkem, hát lehetne simán. Tudnék én

egy jó kis helyet. Mer' ugy az egész város színe előtt ú'sse vót az hejjin . . . Kibeszílték magokat.

— A fecskét?

— Ki hát. Ojjan szerelem vót, amirül sok szó esett, hát vigyázott rá az egisz város . . . Cifrább keveredis lehetett vóna, mint amijjen idehaza szokott, hát lesték...

— Most lessék.

— Nem leszetik, ami nincs. De lehetne ugyis, hogy vóna, oszt' mégse leszetnék.

András dehogy akarta megérteni, hogy miről beszél Mari. Részegséget utánozva illegett a széken s elfenyegetőzött takatusra a füle mellett:

»Mindenkinek kommandálom,
Szerelemnél jobb az álom,
Mert az álom nyúgodalom,
A szerelem szívfájdalom.«

. . . Mindenkinek kommandálom, Mari néni . . . Mondja meg a városnak, hogy az álom nyúgodalom . . . A maga fülére vigyázzon mindenki, hogy le ne harapják. Ne ide hallgatózzanak, hanem a maguk bajára . . .

Mari akkor felhajtott egy pohárral és egészségségére mondta Andrásnak.

Aztán egyenesen a ráma közepébe ugrott.

— Az a vín, csavargó Szirmay hajnal-tájt keveredik haza mindig... Tudja, lelkem?... Oszť a szobája üresen áll... Ha meg hazajön is, hát a megboldogult uram szobájába' hál, ha nem mehet a magáéba... Mán nem filek ütöt ott hálatni. Az egész ház bűdös néha a pájinkátul... oszť mégse kísírtí fel az uramat.

András felfigyelt, de úgy tett, mintha nem értené.

Ám Mari tudta, hogy érti már... Egy pillanatra hallgatott csak el, csak míg egy pirulást elnyom... Nem vette észre, hogy András már abbahagyta a kackiás fenyegetőzést a füle mellett s majd át-döfl tekintetével.

— Persze lenne valami kis kőccsigem, mondta olyan közönyösen, mintha ez érdekelné a legkevésbé: a »kőccsig«. — Deiszť én szívesen vállalom, mer' igen rendes asszonka... Isten ments, hogy világ csufjára kerűjjön... Maga se akarná biztosan kihirelni... A kőccsigen aztán majť eligazonnánk — mi ketten.

És bizalmasan szemen akarta nevetni

Andrást, akkor azonban megijedni is alig volt ideje, mert András dühös ökle esatogott már az asztalon.

— Mi? ... Mit cserfelsz te itt? ...
Mi? ... Mit akarsz te? Te ...

Mari néni meg se rezzent ... Tegezük már. Rendben van már ... Kezdetben van a harag ... Aztán a jaj-istenem-mégse-tudom-magam s végre is az okos bele-nyugvás a kínálkozó alkalomba ...

Inkább félretolt üveget, tálat, poharat, hogy András öklének legyen helye tom-bolni ... Sőt, hogy igen tavasz volt, hát még mulathatnékja is támadt Marinak. Odabökött az asztalon, ahova András még nem ütött: — Ide is egyet, lelkem! — és ha András önkéntelen odacsapott, kacérkodva kapta el az ujját és másik helyre bökött. — Ide is, galambom ...
No, meg ide!

Andrásnak még a lélegzete is elállt ...

— No, most mindgyán a nevetés következik — gondolta Mari vidáman. — Aztán a megegyezés ... Egy kis píz áll a házhó'.

Meg is köpködte már a markát.

— Apád, anyád ide ...

De nem úgy lett. Hiába bökte meg ne-

gyedszer is az asztalt egy szüzi ponton ;
András felemelkedett s a melle zakatolt,
mintha botot dugnak az orgonasipba :

— De a fejedén, te vén szipirtyó . . .
Ahova te nem böksz . . . Majd a fejedre . . .
Oda, de rögtön, ha el nem hordod magad . . . De rögtön . . . Kotródj, az istenedet, kotródj ! . . .

És kicibálta alóla a széket, hogy az asszony kicsi hija, földre huppant :

— Most már magázhatna — gondolta szorongva, míg jó állásba helyezkedett.
— Baj van . . . Soká tegez már.

Elhúzódt az ajtó felé.

— Ha ő ugrik, én is ugrok . . . Ő ide, én meg ki . . . — nyugodott meg a küszöbön.

És ahogy újra példálózni kezdett, hogy nem szégyen az ilyesmi, csak egy kis »kőccsig« az egész ; akkor ugyis lett. Csakugyan ugrottak . . . András az ajtóra, ő meg ki.

S ment az úton Kunzsongár »eleven lelkiismerete«, a mindenre sok szót fecsérő. Öklét dühösen szorongatta s fogai közül szinte szikráztak a szavak :

— Nekem ugrasz ? Te ugrasz nekem, te semmirekellő ? . . .

Ajkát tépelődve marta . . . Késő este volt már s körül a táj, mintha nagy fásult aggodalomban szorongana valami ismeretlen hatalom előtt.

— Te ugrasz nekem? — folytatta fenyegető gondolatát. — Hát jó! Ugrottál, de a falnak, ecsém, nem nekem. Szíp vótá', fiatal vótá', hát pártótalak . . . De maj' immán nem pártólok. Majd a várost!

Léptei kemények voltak, majdnem férfiasak s mert körülötte minden mély félelemben merülve hallgatott, csak ő nem, ő volt a legfélelmeesebb jelenség az egész vidéken:

— Majd a várost pártolom. . . Inkább is a közírdekbe' ne legyen hiba, mint a te kis piszkos szerelmedbe, ecsém. Mán ugyis lesik hetek óta, hogy mi van hát veled? Nem esik-e csufság a városon? De bizony esik. . . A kunzsongári első gazda fia úgy tejbe pottyán, akar a részeg légy. . . Nyakig a komédiás frajlába. . . No maj' felvilágosítom a közírdeket, hogy benne vagyunk a csűfságba. . . Hónapra, ecsém, mán törvintelen gyereked is lesz a frajlátul. . . Ojjan, akit Pesten hattatok az uccán. . . Oszt' te is nyilatkozhatol, mint tavaly tett

Sághy jeddző ur, hogy aszongya: Kijelentem a város nyilvánossága előtt, miszerint a nekem tulajdonított nővel semminéven nevezendő viszonyom nincs... Hát maj' te is kijelentheted akár minden nap a piac közepin, mer' ha én tulajdonitok neked egy asszont, aszt az Isten se mossa le rulad az íletben, nemhogy az úság... Amit Birizló Mari mond, az több, mint az úság... Vigyázz!

Mari akkor is mással beszélt mindig, ha egyedül volt.

Nyelve félelmes hatalmát mint egy fekete glóriát felrakva mérges szíve körül, vihogva közeledett a város alá. Már arckifejezéseket próbálgatott ki az úton, hogy majd tudja, amikor mondja: »Beleestek szegénykék. Nekünk, zsongáriaknak, azér' még nem olyan nagy a gyalázatunk, mint a kassaiaknak... Azok jobban szígyelhetik, mer az asszony odavalósi«.

Eszébe sem jutott, hogy majdnem erudon került ki valahonnan. Hatalmát már-már túl az életen nagy bogozó hatalomnak érezte, akár a végzetét, mert az ő hatalma is a titkokban vagyon: *a nyílt titkokban.*

Szinte az utszéli fákat is hallotta ré-
mülten könyörögni;

— Mari néni! Mari néni! Ne szóljon
rólunk senkinek . . . Csak maga ne, Mari
néni, drága!

9.

Másnap ugyanolyan feketékék este volt,
mint amilyenen Birizló Mari elporozott.
András a tanyásné apjával ült a tor-
nácon.

— Asszony jó a tanyák közt, tekinte-
tes uram.

S a vén kún kifülett a csendes, csilla-
gos éjszakába. A koromsötét tornácon
csak a pipa fel-felszikkasztó tüze s András
cigarettájának bágyadt, vörös fénye ve-
tett az arcokra valamelyes világot. Nesz
sem igen volt azon kívül, hogy az öreg
olykor megszojtogtatta el-elduguló pipá-
ját. Nagy időközökben váltott szóval ad-
ták meg a merengés ütemét, hogy érez-
ték: élet van a csöndben.

— Asszony? . . .

András erre a szóra mostanában igen
elszégyelte magát. Itt ő nagyon hátrama-
radt mindenki mögött. Még az apja mö-
gött is. Milyen egyszerű szóval mondta

meg az apja annak az asszonynak, hogy mire tartja: »Rámába való, akár egy szentkép« ... Ő meg hogy elcifrázta az egészet; olyan puccparádét csapott belőle, hogy még! — Akarom! — Ezt kellett volna mondania s hozzátennie becsületesen. — S mert nem lehet az enyém, okos leszek; jókedvű barátja, semmi több. — Ebben nem lett volna hazugság. Póz legfeljebb; de legalább az asszonyra bízta volna, hogy mit akarjon ... Hanem megsértődni? Gunyolódni? Követelőzni?...

— No, sikerült parasztnak maradnom. Ott, ahol nem kellett volna. Ahol még a paraszt is ur: a szerelemben ...

— Idegen asszony jő a tanyák közt, tekintetes uram, — szólalt meg kis idő múlva a vén kún megint, míg inascsontos lábát nyomogatta, kenegette s válligomló haján, a pipa fénye mellett, megcsillant a fésű.

András halántéka meglüktetett.

— Idegen asszony?!

— Idegen.

— Miből sejti, Gergely bácsi?

— A kutyaugatásbú'.

András nem tudta, tréfára vélje, vagy higgye, amit az öreg mond. A lóca meg-

esikordult alatta, amint idegeset rándult:

— Hogy idegen ember jár a tanyák közt, azt még csak meg lehet tudni a kutyaugatásból. Még én is megtudom, Gergely bácsi; de hogy asszony jön?...

— És van valaki véle, aki idevaló a tanyába...

Ejnye! — toppantott András türelmetlenül. Szemöldökét összevonta s már azon volt, hogy rászól az öregre; hazamenjen bolondozni, ne itt...

Am az öreg vontatott magyarázatba fogott:

— A Tisza a' haszontalan kutya, tekintetes uram, mer' asszonybolond. Asszonyra nem tud mirges lenni, a' má' szent. Mingyán összekomázik akárki fejírnéppel. A Dráva is haszontalan, mer' a' még akkó' is ugat, amikó' eeventék az ugatástú... Na mán most: Együtt keszték a mirgelődést, mer' idegen jött. Oszt' asszony jött, mer' a Tisza mingyán abbahatta; csak vidámakat vakog, mer' nyargal az asszony körül, oszt' jáccik a haszontalan. Játikos, a' má' szent... A Dráva a' meg abba nem hanná egy világír', peig má' vonyított is közbe. Na mán most: Azír' vonyított, mer' ódalba vertik. Aszt meg

idegen ódalba nem veri, mer' kiszedi a belit. — Hát csak a tanyába való ember lehetett...

András nem mert kételkedni, akármi-lyen furcsán hangzott az egész. Hallott már különb sherlok-holmes-it is ezektől a különös, nyugodt emberektől, amikor az Isten egy-egy rejtett szöttezésen igazodott el ősi ösztönük olyan biztos tapintással, hogy tudós elirigyelhette. Inkább valami fülledt szorongás gyötörte. A bejáró utról botorkálás nesztét vették. Kifigyeltek, mert valaki most már egészen biztosan ideigyekszik. András felállt s a tornácajtóra ment. A szíve úgy torkon ütötte, hogy a lélekezete is elállt... A bejáró ut akácsorán karesú, fehér asszonyalak közeledett. Megismerte Ellát. És akkor egy pillanatra, mintha valami titokzatos sugár világított volna vérébe... »Az idegen asszony«... Otthon, a háznál senki sem mondta így. »Ők« vagy »azok«; ez volt a taszító szavuk rá. Ezt a szót soha ki nem mondták; most meghallotta. Itt, az öregtől megtudta, hogy ez az asszony idegen itt. Idegen. És jöttére minden összerezzen, jöttére minden riadtan felfigyel és szo-

rongva leleselkedik. Akár félve, várva, akár szenvedélyesen tiltakozva, de leleselkedik.

Csakhogy mondjon valamit, csakhogy elverje idegességét, odaszólt az öregnek:

— Hogy ilyen messzire el tudott még hallgatózni, Gergely bácsi? Nem unja még? Hiszen csinálja már vagy hetven éve...

— Ez az íletem, hát minek unnám? Itt az ember nagyon tuggya magát, tekintetes uram, mer' messzire hall, meg messzire lát. Hétszám nem mozdúlok már ki a tanyábú', de azér' együtt vagyok az egisz határral. Ehallgatom őket, el is társalkodok velük... A télen is megmondtam Só'ti Janinak, mikó' a muzsika idehangzott: Nem jó lesz, flam, mer' Agárdi Julist eehanni van ojjan veszedelem, mint Kátai Borist eevenni... Te meg e'csapásra mindakét veszedelmet megcsináltad, hát nem jó lesz. Persze csak *innejt* montam néki *oda*, hát nem hallotta. No, úgy is lett asztán... Julis a'óta niceer gyútotta rájuk a házat. No a Boris eere uccu haza az idesanyjáho'. — Szegíny Jani már alig győzi: Hun eeverni egyiket a háza tájárul, hun a másikat ott tartani. Peig jó gyerek... Hisz ippen,

hogy a szelidség vót benne, amiké: Borist vette el, nem a Julist...

Elhallgatott az öreg és kémlelő szemmel méregette a közeledő nőt... Hümmögött egyet:

— Akit mondtam... Itt az idegen asszony, tekintetes uram...

Ugy hangzott ez, mint valami furcsa bemutatás. András megrezzent bele.

Ella hangos nevetéssel ért a tornác elé. Kacagása pajkos akart lenni, de érzett rajt' az ideges feszültség. Mintha gyerekek lapdája csapódik a csillár kristályai közé, olyan idegenszerű, zavaros csilingelés volt a hangjában:

— No, szép fogadás, mondhatom. A kutyái majd szétszedtek, — és kényszeregett mosollyal állt meg a tornác előtt.

András csak ezen riadt fel az ideges emberek hirtelen elmerengéséből. Odaugrott akkor sebesen; az asszony kezében valami kis csomag, azt elvette, másikat karját a derekára fűzte s még mindig valami kábult öntudatlansággal úgy csókolta ajkon kétszer is, mint vonat hozta, messzi kedves ismerőst, rokont, testvért; valakit, akit így kell fogadni. Napok óta fojtó haragja lefutott véréből,

amikor az asszony meleg szájjal visszacsókolta. Az asszony emlékezett valamire: »Ugy, mintha a lánya lennék.« És első perceik ilyenek voltak. Első szerető kérdéseik, feleleteik kedvesen, üdítően simultak a szívékre. Mintha az egymástól való távollét apró aggodalmait, az örömek apró bilincseit sorra pattogtatná le az együttlét megnyugvása s azok picit, vidám pendüléssel hullanának a megköltözött idegről. Soha ilyen közel nem voltak egymáshoz.

És így volt mind, amíg csak egymásról beszéltek. Ültek már a tornácon és örvendezve nézték, hogy a másik jól van-e, örül-e, boldog-e? Ott jártak már, hogy Andrásból önkéntelen szakadt ki a lelkenedező kérdés:

— Hogy vannak anyámók?

Itt elakadtak... Csa'k itt, ennél a kérdésnél fult el a meghittségük. Ella tétozva, a hosszanszakadó csöndben különös zavarban volt. Mit tudjon ő erről?... Király Péterné hogylétéről mit is tudhatna?... Szórakozottan, mélézva próbálkozott:

— Az édesanyja? — akaratlanul is hidegen hangzott ez a szó ajkán s igen

bizonytalanul. — A maga édesanyja, András?

A vén kún szemöldöke összevonult, komor arcán néhány izma rándult. És amikor Ella még harmadszor is neki kezdett, hogy a maga édesanyja; akkor csöndesen közbeszólt:

— A' nemzetes asszony... Ugy kell mondani, kisasszonykám...

Ella összerezzent, mint mikor közönyösen, tétován piszkálódó gyerek kezére ütnek s hamar kijavította:

— A nemzetes asszony, András, megvan. Megvan valahogy a nemzetes asszony...

— Mer' úgy-i, ha jól gondolom, nem rokon a kisasszony? — És Gergely bácsi csak az utolsó szónál fogta szelidebbre hangját, mert András homlokán komor, kéjelmetlen vonaglás felhőzött át.

— Nem, kedves bácsi, én idegen vagyok itt.

Ijedt szomorúság volt az asszony hangjában, amint Andrásához fordulva ölében alétlan nyugvó, semmisen az égnek bágyadó tenyerét megrebbentette feléje.

— Gondoltam, hogy úgy ahogy maga mondta, úgy, mintha a lánya lennék, majd

lehet. De, de borzasztó hazugság ez — És gyerekes várakozással mosolygott az ősz kún felé, mintha dicséretét várná, amiért ilyen őszintén kezdi. — Hazugság, nagy, nagy hazugság, mert én idegen vagyok itt.

— Úgy, mintha a lányom lenne . . . Emlékszem, mondtam — hebegett András. — Tudom, tudom én is; hazugság . . . De valahogy, Istenem, valahogy lehet talán így is . . .

Ha csak egyszer sikerülne el nem cifrázni, el nem ügyetlenkedni az őszinte szót . . .

És elkezdte rá-sem-hederítéssel, ünge-tőn ferdéket tekintgetve, Gergely bácsit kinézni a tornácról . . . Rászólni nem igen mert. Sok durvaság, mohóság lett volna abban.

Ella pedig idegesen kapkodva beszélt. Magyarázkodott:

— Ideges voltam. Az uram elment kártyázni a polgármesterhez. Maguknál meg mindenki lefeküdt, hát megkértem az udvaros fiút, hogy kísérjen ki magához. Olyan gyönyörű este van s én nagyon szerettem volna valakivel beszélni. Látja, ilyen vagyok én; gyalogoltam érte egy

óra hosszat, hogy olyan embert keressek, akivel szívesen vagyok . . .

András csak ekkor vette észre, hogy az udvaros fiu kint álldogál a tornác előtt, váltogatva pihenteti meg lábát s közben a füle majdhogy szárnyra nem kél, úgy hallgatózik. No még ez is . .

— Elmégy a pokolba! Mit smátrálsz itt? Ella riadt szóval ugrott fel;

— Jaj, ne bántsa. Ki kísér haza, ha elkergeti?

— Én, . . . ha kell — és András újra a gyerekekhez fordult:

— No, hord el az irhád!

A gyerek ugrott egyet s a kezéből sohasem hiányzó vesszővel ráhuzott egyet a saját lábára. Ezzel jelezte, hogy ő most kocsis. Aztán nyerített, amivel viszont azt jelezte, hogy lónak is kitűnően beválnék. S már száguldott is végig az akácson, hogy egész felhőket vert ki a holdfényre. Tisza meg Dráva nosza versenybe szegődtek hozzá, amelyből azonban az orrukat ért és vessző által okozott súlyos testi sértés következtében kimaradtak, miután a pajzán ifju azt is jelezni kívánta, hogy még kutyában sem hajladó különbet tudni a világon, mint ő . . .

Gergely bácsi is kezdte érezni fölösleges voltát, de meg nem mozdult. Tudta ő jól most már, hogy ki ez az asszony! Hallotta hírét Birizló Maritól . . .

András kicsi korában sokszor volt kint a tanyán s olyankor mindig az öreg felelt érte . . . Ennek a régi-régi kötelességnek maradék hullámverése sustorgott benne.

András odahajolt Ellához, aki ismét fásult közönnyel ült s a messzibe merengett.

— Elfáradt, Ella? Hosszu ut ez nagyon.

— Hosszu . . .

Különös jelentőség bágyadozott az asszony mosolyában. Némán összenevettek csak Ella homloka borult el később.

András meg mind csak tehetetlenkedett, mert az az öreg úgy ottfelejtette magát, mint a lakodalmon. Már azon volt, hogy óvatos szóval elküldi valahogy, amikor Isten tudja mért, eszébe jutott megint: »Az idegen asszony« . . . Óh bizony, berzenkedő, vén kutyahűség. . . És ő itt még csak tekintetes ur. Nem az ő szája ízét kell itt eltalálni, hanem a nemzetes urét.

Mégis megszólította végre.

— Gergely bácsi?

— Novajon, ifiur?

— Ejha, ledegradáltak — gondolta András vidáman erre az *ifiurra*, de nem szólt érte. — Gergely bácsi, ugyan szóljon be a lányának, hogy nem adna-e szállást éjszakára a ... a kisasszonynak? ...

Hadd higye az öreg kisasszonynak, ha maga is így mondta már.

Gergely bácsi feltápáskodott. Izgatottan szotyogtatta pipáját. Nagy, meleg szemét háromszor is elcsukogatta hosszú pillantással, míg végre megszólalt:

— Hát vendigjö a *naccsága* maguknak?

— A ... a naccságát gondolja? ... Vendégünk hát, Gergely bácsi, — nyelt egy nagyot András, de azért örült a megtalált szónak. Vendég. Oh drága, drága vendég! Az; de talán nem az lesz később. Szívében már úgy pártfogolta az asszonyt, hogy ennek a meleg szónak is csak úgy örült, mint egy átjáró háznak amely utat kurtit.

— Hát a vendiget, tekintetes uram, Király Péteréknél még nem kovértijozták eddig soha cselédházba ...

András megrökönyödött. Visszaavanzsált ugyan tekintetes urrá, de nem lett tőle okosabb... Nagyon szégyelte magát... Kőrmönfont megoldásokat keres és mindig a legbutábbat találja el.

Gergely bácsi pedig elmélázott magában, amint kifelé indult: »Vagy több ez a feji nép, mint én; akkó' alugyék a gazda házába. Vagy csakannyi mint én, akkó' meg cicázzanak, múlassanak véle: de menjen haza a vigin, amikó' elmúlt a dinom-dánom «

András szórakozottan morzsolta ajkát, úgy szólt utánna:

— De hát én? Én hol aludjam, Gergely bácsi?

Az öreg megállt, kivette pipáját foga közül s rámengette csontos ujjait:

— A küszöbön, tekintetes uram, ott kell.

Lassu, csöndes lépéssel ment a cselédház felé.

— Egy baj se' esik eeső napra, csak a születis'.

És ilyen megnyugodott valahogy a maga mércéjén.

Utána merengtek... Ella később néhány ideges mozdulattal indulni készült. De András nem engedte.

— Így van, Ella, látja . . . Biztosan nagyon egyszerű ez és mi mégsem értjük. A küszöbön; ott kell aludnom . . . Egyszerű lehet ez nagyon! Én megjártam a világot, Párist, Londont, Rómát . . . Ne haragudjék, hogy ilyen furesákat mondok. Ott bolondítottak meg és én most *itt* vagyok ügyetlen. Azért nem jutott eszembe ez a legegyszerűbb . . . Hogy faltam én ott mindent! Néha majd belehaltam kinomba, hogy nem fogok ott megérteni soha semmit: életet, embert, semmit, semmit, mert cifra nagyon . . . Másforma szöttese vagyok én is a véletleneknek és másforma az is. Az a lélek is . . . Oh, az is, az az élet: Párisé és az idegen világoké egyszerű biztosan. Halálosan egyszerű és unalmas. De csak annak, akit ott szöttek meg hozzá . . . Mondanám csak én ott: »Aludj a küszöbén!« Az a lélek kinevetne. Nevetne huncutul, hogy ó, ó, mi az egy köszöböt átlépni? Semmiség! Do hogy ezt *így* kell, azt nem értené. Hogy *kell*. Hogy igenis nehéz azt a küszöböt átlépni . . . Más, a levegő is más másfajtanak. Berűg tőle . . . Én is . . . De én itthon, látja . . .

És beszélt, beszélt. Örült a szavainak,

örült a gondolatainak; minden idegével hálás volt érték az asszonynak, mert érezte, hogy az idézte elő. Az okozta, hogy visszaszeret a gondolkozásba; hogy egymástól csillagnyi messzire esett szavak összekötődnek benne s mélyebben nyomnak újból jeleket a lelkébe... Néha csak cifra ábrakadábrát, de néha szép új vagy régi értelmeit az életnek... Nem ujat talán a világnak, de ujat neki... Ebben az asszony a lélek, asszony, asszony! És ez az asszony!

Ella pedig csak ült, ült nyugodtan és elfogadta, hogy ez mind őérette van: a lelkes szavakbanáramlás, a fénylő, kedves önhittség és az is, hogy valaki, aki haragudott magára, valaki férftember, most ismét megszereti magát — ömiatta...

Mintha az őstalap tekinteté fordult volna el róluk másfelé, olyan szabaduló lelkendezésbe lökte őket Gergely bácsi elmenetele...

— Maradjon itt, Ella... Inkább a küszöbén fogok aludni. Ugy, ahogy Gergely bácsi jónak látja, csak maradjon itt... Ha én vállalom, vállalja maga is. Nézze, mint egy buta seprő, amit lidércek és boszorkányok ellen támasztanak

az ajtófélféhez, nem akarok többet jeleníteni a maga küszöbén . . .

Az asszony figyelő arcán csipkelődő derü villant át:

— Azt hiszi, Gergely bácsi így gondolta?

— Óh, hiszen nem seprőt gondolt, biztosan; de ugyanolyan régimódi, szép babonásat, hiába nevet ki . . .

— De hát mit? Valami lovagi szertartást vajjon? Miért nem tudja ezt maga? Tudnia kellene . . .

— Tudnom kellene? — Andrást könnyű döbbenet fogta meg. — Hogyan, hogy ezt maga mondja nekem, maga figyelmeztet erre? És hányszor volt már így, amióta itt van! Ne fusson el, hadd köszönjem meg, hogy így rá tud kényszeríteni életem teljességére! Igaza van. Nekem erről tudnom kellene . . . Tudja, kik ezek? Gergely bácsi és ezren és ezren itt még, és én is? Kúnok! Ilyen furesákat mondok, látja, hogy háromszáz évvel későbbi hulláma a népvándorlásnak, kún vagyok; látja, ilyeneket . . . Tudja, mit jelent a maga küszöbén aludnom? A sátorlakók egy ősi moccanása ez még bennem . . . Óh, tudom én még magamat, ám mégis eltorzult ez

már . . . De most feléreztem, ha csak egy pillanatra is . . . Magáért . . . Le akarom már gyűrni ezt a furcsa messzeséget kettőnk között, amiről nem tudom mi csoda . . . Nem a férje . . . Ahhoz én pogány vagyok. Valami más és én azért nem merek hazudni többet. Nem szabad az olyannak, aki háromszáz évvel később kezdett házat építeni, mint köröskörül a beérhető világ . . . Látja, ilyen bolondok a mondok, csak hogy maga ne féljen ittmaradni velem . . .

— Magával? Hiszen én a tanyára jöttem . . . Hát nem tudja?

Kacagott az asszony, de nem volt harag ebben a csipkelődésben . . .

— Jó, jó . . . Büntessen; buta voltam csakugyan. De: varangyokra ítelt királykisasszony, ez a régi mese volt bennem. Csakugyan olyan volt minden maga körül, mint ebben a mesében. Polgármester, adópénztárnok, váltóügyvéd, mennyi varangy és akkor ugylátszott, hogy maga elfogadja őket . . .

És áradtak a nagy messzeségből egymásfelé futó szavak s mindez csak azért, hogy valahára kiszolgáltassa már magát az asszonynak. Ő legalább azt hitte. Hol-

nap a kútágast kell felütnie, apró praktikáknak kell majd eszébe jutniok, hát sietett, sietett, maga sem tudta mivel. De nem is akart magának számot adni róla; csak annyit érzett, hogy a kútgémesináláshoz is más lelket kell öltenie és ahhoz is, ami most van.

De kifáradt bele. Akkor az asszony önkéntelen odanyújtotta kezét.

Kábultak voltak és kellett már valamilyen egymás felé mozdulás tul az örökös lelkendezésen.

És a kézfogásuk sokkal nagyobb, kifejezőbb megnyugvás lett, mint lappangások szavak leple alatt.

Az asszonyt könnyű rémület szállta meg, amikor észrevette, mennyivel zsongítóbb szédülés, mennyivel valóbb valóság hozzásimulni ehhez a fluhoz, mint a szavait hallgatnia!

Kezét otthagytá nála, de maga a kapapé sarkába huzódott . . . Fázósan kezdett kucorogni . . .

Szeme azonban parázslott a homályban . . .

Ködös, gyötrő gondolatokba révedt s csak jóidó mulva szólalt meg, amikor már a csend megkínózta:

— Mégis haza kellene mennem ez elől...

— Mi elől kell hazamennie? — kérdezte András meghökkenve, mert nem értette, mire gondol az asszony...

— Ez elől, hogy maga ennyire kiszolgáltatassa magát.

— Én?!

És András könnyű sértődéssel emelkedett fel. Valami fájdalom is csillant a szemén.

— Látja, ezt a büszkeségét inkább szeretem. Ne törődjék velem. Nekem nem kell *ennyire* tudnom, hogy ki maga. Elég, ha látom, hogy milyen. Az olyan szerelem, amilyenhez én értek, nem alapulhat kölcsönös megértésen, csak kölcsönös félreértésen. Én egyszer elhibáztam s nekem azóta nem szabad az igazi szerelmet eltalálnom... Az elhibázottnak kell igaznak maradni s a többit kell hazudnom...

Rejtett fájdalomon át világító gondolatai mind elvesztették robbanó erejüket szeme okos nevetésén. ...s maga is vigyázott rá, hogy úgy legyen. A fészkére még akkor is, amikor már a vihar roncsa tépte, még akkor is büszkélkedő sas szépsége

volt azon, ahogyan ez az asszony élete hazugságát védte . . .

András bénultan ült s csak később lüktetett egy heves vérhullám a homlokára.

— Mit védekezik? Tudom, hogy boldogtalan . . .

Letört lelkesedése fult ilyen futó haragba. Ella szemének okos nevetése anyyira megtévesztette, hogy már egészen sötét, vádló gondolatai támadtak. Ugy hitte, hogy valami kegyetlen számító öntudat titkos, finom szerkezetén mozdult ennek az asszonynak minden hangulata, minden érzése és gondolata. Sivár gyanu karmolta szíven: »Uristen, ennek az asszonynak a férje folyton elszedi a pénzem... Hogy is csak? . . . És tegnap! Tegnap ittjárt Birizló Mari . . . Miket akart, förtelem! . . . Ez az okos asszony . . . Ennek tudnia kell. Csak nem sodródtam én egy csúf maskara-bálba?

S már úgy volt, hogy hirtelen dühös gyanuját rákattantja, amikor az asszony csöndesen folytatta:

— Miért vonja össze a szemöldökét? Hogy' haragudhatnék rám azért, mert nem akarok nagy szavakat elfogadni . . . »Halálosan és örökre« . . . Én ezeket a

szavakat már mondtam egyszer az életemben.

Most már nyílt és megdöbbenő volt a fájdalma.

— Én ilyeneket már mondtam egyszer s most mondjam el még egyszer, amikor tudom, hogy nincs semmi értelmük? Semmi csodaszép nincs kétszer... Vagy az egyik, vagy a másik hamis... Üveggyöngyöt akarna maga? Oh, hottentották kincse az ilyesmi. Maga paraszt, én meg asszony vagyok. Talán mindenki más csak mi ketten nem hinnénk ebben.

András olyat szédült, mint akit homlokra vertek. Nagyon elszégyelte magát előbbi gondolataért... Milyen megrendítően más a szenvedés okossága, mint a számító öntudaté! A tornácon, ahol kenyér és földszag nyugalma terjengett, ez az asszony önmagáért való színe és illata volt az életnek.

András egészen beleszédült:

— Itt még ilyen asszony nem volt, Ella! — s lázasán csókolta meg az asszony meleg, fehér kezét...

Ella hátravetett fejjel, csendes galambkacagással kacagott.

András pedig maga elé meredt... —

Ő táncol itt álarcan, nem az asszony. Igaza van az asszonynak: ő ujjong itt hottentotta kincseken. Szénakaszálás zene mellett; ő gondol ilyen bolondokat, nem az asszony.

Utálatos percet élt. Olyan reklámcipelő bohócnak érezte magát, akire nagy, bolond táblákat akasztottak s azokra dörgedelmes nagy szavakban ráfestették, hogy hol kapni a legjobb cipőkrémet, hol legolcsóbb a szappan és melyik sorsjegy nyer, csak arról nincs egy bitang szó sem, hogy milyen agyoncsapott, kétségbeesett szomorú ember lappang a táblák mögött . . .

— Én csináltam így, nem ő . . .

És halás tekintete simogatta, becézte :

— Ez az asszony a beteljesedést okozza. Kutat építeni és vele lenni felöltheti egyazon lelkét.

Maga sem tudta, hogyan került a lábai elé. Fáradt leomlás volt-e, vagy a vágya lökte oda? . . . Csak arra eszmélt, hogy izzón csókolja átölelt térdét. . .

Az asszony nem tiltakozott. . . Fáradt volt nagyon.

András pedig füttyült a huszonhét esz-

tendejére. — Így van ez jól a Tilalmason! Itt az ember magára fogadja egy asszony megadó jóságát s aztán majd lesz valahogy az emberrel is, mint virággal, fával, éggel.

— Idegen asszony? Jaj Gergely bácsi, Gergely bácsi!

Soha ő még ennyire rokon nem volt éggel, földdel, mint amióta itt ül az asszony lábánál.

Hallgattak, míg merően kutatták egymás arcán, hogy a másik jól van-e, örül-e, boldog-e? Hogy kérdő szó durvasága se sérthesse adakozó örömeiket.

Néha legmámorosabb hevükben egy-egy hirtelen szélroham, vagy messzi, panaszos, vontatott sirás ijesztett rájuk s volt valami halvány hangulatuk, hogy vakmerő életükre zudul itt fel minden.

El-elfuladtak, mintha csakugyan váratlan szélrohamok ökle siklanék torkukra.

Olykor eltévedt tekintetük a világ felé. Vonásaik akkor dacba meredtek. De ha szembefordultak, nevető izgalommal csókolóztak, szédültek, szerettek...

Néha vágytalan percet engedtek elsuranni szívük mellett.

— Jaj, holnap, holnap; — sivitott ak-

kor eszükön egy kiáltás. Ilyenkor András motyogott valamit.

— Én majd elintézem . . . Majd én elintézem . . .

Ez a furesa három szó is dalolt, pengett, hallelujázott az ő fülükben. Három szürke buta szó és ők szárnyaló zsolozsmának hitték. Gyönyörű, merész, büszke gondolatnak. Holnap el lehet intézni mindent, csak ma nem.

Éjféltajt a bágyadó ölelésnek egy kicsi résén kisiklott az asszony. András alig vette észre, csak, amikor a mezőkről beáradó zsályaillat már megfojtotta az asszonynak még ottmaradt, lappangó illatát.

Bundát vett magára s még a fejét is beburkolta.

Mint a részeg, akinek még van egy-két ártatlan huncut gondolata, kábán mosolyogva ingatta fejét . . .

Aztán köszönő szívvel alutt el a küszöbön.

10.

Bent a városban rettentő izgalmak forrta. A gazdakör válaszmánya öttagu bizottságot küldött ki, hogy a színészeket kitudják valahogy Zsongárról . . . Ehhez

ugyanis fontos gazdasági érdekek fűződtek, mert idegenforgalom ide, idegenforgalom oda, az »okfejtő lényeg« az, hogy a határban csurranóra áll a munka s napszámost, bérest nem lehet kapni ugyszólván az egész városban. Ebben nem kis mértékben okozó tényező, hogy a nép és főleg az ifju munkaerők nagyon rákaptak a színházra s mindenféle lehető és lehetetlen munkát vállálnak, csak hogy a városban maradhassanak. Vagy pedig, ami még egyszerűbb, nem vállálnak munkát egyáltalán. Ábrahám Lajos, a esizmás kaszinó egyetlen pantallós tagja és elnöke ajtóstól tör rá Tatár tiszteletes urra :

— Kérlek, Menyhért, ez így nem mehet tovább . . . Kérnem kell nagybecsü támogatásodat ebben az ügyben. Itt a legfőbb ideje, hogy elmond a »Nébó hegyén« című rendes évi prédikációdát.

— Még csak a jövő vasárnap akartam,
— tolja fel a tiszteletes ur a pápaszemét,
— de ha úgy gondolod, hogy már ideje,
akkor elmondom már most vasárnap . . .

Ebben a »Nébó hegyén« című prédikációban arról van szó, hogy a Sátán mi mindenféle körmönfont komédiát akar rendezni az Ur megtántorítására, de az

felemelkedő isteni hatalmában, isteni hatalmának méltóságos tudatában megvetéssel utasítja vissza eme kísértéseket.

— Csak arra kérnélek, hogy az idén fogdd egy kicsit szigorubbra, mert a tavalyi társulat sokkal hitványabb volt, közel sem ilyen népszerű, mégis csak ötödnapra kapta a kómikus az első nyaklevest. Azt sem az uccán, hanem a Bárányban, borozás közben, ahol a dolog mégsem olyan feltűnő, hogy a megfelelő következtetést könnyen le lehetne vonni belőle...

— Kérlek. Ez igazán a minimum, amit a város érdekében megtehetek... De légy kegyes, szólj a polgármesternek is, hogy ne halogassa kötelességeit, mint tavaly. Tavaly is elbolondozott a primadonnával, aztán csak a prédikáció után harmadnapra fogadta fel a fütyülőket, meg a pisszegőket... Akkor is, mennyit? Mindössze négyet, vagy ötöt... Hát mi csoda slamposág az ilyen? Kifogásul, mikor a presbiteri ülésen felelősségre vontam, azt hozta fel, hogy nem akarta a várost fölösleges költségekbe verni... Hidd el, a tavalyi színészszalajtság tisztán a prédikáció érdeme volt...

— Elismerem, föltétlenül elismerem, öregem.

— Kérlek alássan, az ilyen mondatok például — és a tiszteletes ur előrántotta az egyik fiókból a Nébó hegyét, — például '... hmna ... Ez az! Hallga csak. »Miután keresztyén testvéreim a mi áldott gabonatermő vidékünk egyetlen mentsvára, egyetlen diadalmas megváltó ereje szeretett hazánknak, éppen ezért mi álljunk itt még az erkölcs megrendített hajójának már-már leomló fokán éppen ezért a mi szemeink tisztuljanak meg a bűn csábító látományaitól és ne fogadjuk el olesó és higlevü komédiák szennyeit, hogy azt imádjuk, mert hajh, nem kulturát, nem civilizációt jelentenek azok, hanem a férgesült szív, a mérgezett vér fertelmeit...« Az ilyesmi feltétlenül megteszi a kellő hatást.

— Igen, feltétlenül. De nem lehetne még itt-ott határozott tettekre utalni?... Nem tudom, hogy lennél például egy olyan hasonlattal, amelyben esetleg szeges korbácsot is emlitenél...

A tiszteletes úr jóságos szive erre elszorult kicsit...

— Az nehéz, kérlek, de vehetek né-

hány áttetsző allúziót Krisztus és a kufárookra; ott megemlíthetek korbácsot, de szegestet ott sem . . . Szeges korbácsról szó sem lehet . . .

— No jó . . . Hát ezt az allúziót legalább . . . Ez fontos. Szervusz . . . Még a polgármesterrel is megbeszélem, hogy ha csak lehet, még vasárnap estére intézkedjék a füttyülésről. Helyes?

— Igen, igen . . . De legkésőbb hétfőre, akkor még az én beszédem hatása is eleven, tudniillik. Kedden, szerdán a gondok már elvonják az emberek emlékezetét . . . És kérlek, mondd neki, hogy legalább tizenöt embert fogadjon fel . . . Nem mintha nem lennének elég biztos magamban . . . Remélem, ezt nem teszed fel rólam . . .

— Szó sincs róla . . . A világért sem . . .

— Akkor jó . . . Szervusz . . . Estére? Hol leszel?

— Balogh Daninál születésnapon . . .

— Helyes . . . Nekem is szóltak . . . Ott még részletesen megbeszéljük . . . Ezt egyésgesen kell keresztülvinni . . . Szervusz . . .

— A gazdakör elnöke rugalmatlan lépésekkel igyekezett a városházára. Be a polgármesterhez:

— Szervusz. Csak azért jöttem, kérlek intézkedned kell, hogy ezek a színészek elmenjenek már a pokolba... Eltekintve az erkölcsi károktól, — ne szólj közbe, most beszéltem Tatár Menyhérttel s ő ebben a kérdésben mindenesetre illetékesebb tényező, mint te, ő igazat adott nekem, — szóval eltekintve az erkölcsi károktól, most már súlyos anyagi következményeknek is ki vagyunk téve. Ebben viszont te vagy illetékes.

— Rendben van, de mit csináljak? Nem dobhatom ki őket a Bárány-szállóból, az nem a városó...

— Jó, jó, mit csinálj; amit husz év óta ilyenkor csinálni szokott minden polgármester... Felfogadsz minimum tizenöt embert...

— Kizárt dolog, teljesen kizárt dolog — idegeskedett a százötven centiméter. — Nem verhetem a várost fölösleges költségekbe... Ezt a tiszteletes ur intézze el teljesen a saját hatáskörében. Prédikálja ki őket...

— Már megteszi, de az ilyesmit egységesen kell csinálni mégis.

— Kizárt dolog. Korona egy jegy. Tizenöt darab tizenöt korona az egyszeregy

szabályai szerint is. Hová számítsam én ezt be? A vizadóba? Az utadóba? A telekadóba? A közmunkaadóba? Hová? Minden adótétel ellen prüszkölnék már így is. Most én még csapjak hozzá valamelyikhez tizenöt koronát... Vagy vessem ki színészszalajtság címén?... Ilyen adótétel nincs... Leharapnák a fejemet... Ráfognák a feleségem selyemharisnyáira, hogy abból vettem... Nem lehet, kérlek. A gazdakör folyton heneceg, hogy mennyi tiszta jövedelemmel zárja le évi számadását, adjon az... Mi az neki, az a pár korona?...

— Ne személyeskedj, kérlek... Ez nem kizárólag gazdaérdek. A tisztviselőknek is érdekükben áll, hogy rend legyen a városban...

— Te személyeskedsz. Mit beszélsz itt rendről? Neked talán nincs elég rend a városban, de nekem igen...

— Jó, jó, ne személyeskedjünk. Tudok egy megoldást: végy a kulturalapból tizenöt koronát...

A polgármester elgondolkozott. Erre nem gondolt. Csakugyan van egy ilyen megnevezésű alapítvány. Igaz, hogy az alapítólevél határozmányai szerint »nem-

zeti kulturánk fellendítése érdekében» az esetleg városunkba érkező, kulturcélú szolgáló igénylők (egyének, alkalmi vagy állandó társulatok) a kamatok erejéig mindenkor támogatandók. Ez hát nem stimmel teljesen, de azért nem lehetetlen...

— Így lehet. Hazai színészet támogatása. Ilyen tételt be lehet írni a kultur-
alapra... El van intézve kérlek...

— No látod. Szervusz!... Estére?

— Balogh Dani esetleg, de esetleg nem.

— Attól függ, vagy őtőle függ? — kacsintott a gazdakör elnöke hamiskásan és a jobb karját kerékdeden ingatva, »édes teher« iránt érdeklődő, kérdő jelet adott

— Őtőle függ és azután attól függ, — azzal a polgármester már vissza is ült az asztal mellé egy megkezdett levélhez, amelynek csak a megszólítását sikerült elolvasnia Lajos bátyámnak. Így kezdődött, hogy »Igen tisztelt művész!«...

— No ettől függsz majd te nemsokára, csak az asszony megtudja — gondolta, míg kalapját a fejébe nyomta, hogy ne csak szél, de egy esetleg a kalap ellen intézett komolyabb merénylet is legfeljebb, ha fejével együtt kaphassa le az elaggott zsírost...

Erkölciesiekben legaggasztóbb tünetek jelentkeztek. A hirtelen összehívott tanári konferencia megállapította, hogy a Petőfi-önképzőkör vasárnap délelőtti gyűlésén megdöbbenően sok szerelmes verset olvastak fel nemcsak a heted-nyolcad gimnazisták, hanem a pártoló tagok, az ötöd-hatodosztályosok is. Legdöbbenőbb volt Rékás Zoltánnak, a nyolcadikos fenoménnek teljes erkölcsi összeomlása. Ez a Pestről idevetődött istenadta tehetség, az intézet egyik büszkesége, aki Rákóczi és Kossuth-ódáival már a város falán túl is hirnevet szerzett magának, akiről a Budapesti Hírlap egy, a magyar középiskolai értesítőkről írott cikkében magasztalólag emlékezett meg, mert a multévi értesítőben közölt Rákóczi verséről megállapította, hogy szerzője kibontakozásakor hivatott lesz megmenteni a végleges elsekélyesedés felé romló magyar lírai költészetet, ez is az erkölcsi járványnak esett áldozatul, ez is nyolc szerelmes verset olvasott fel a legutóbbi gyűlésen, amelyek csak úgy hemzsegték a »keble puha halmá«-tól és a »vállá büszke ivé«-től. Szegény Rékás Zoltán tizenegy éve gyötrődik azóta, hogy

a reávonatkozó proféciát beváltsa. Hogy indult neki, Istenem! Mennyi önhittséggel, mennyi akarattal: »Te, Uramisten, most te ne segíts, Te most csak nézd, hogy mit csinálók!« Így kezdte. Mostanában aztán már, ha tükrös kávéházakban szembekerülök vele, csak biztatom — óh, mert én hiszek még benne néha — »sejts magadon Zoltán, az Isten is megsegít,« de ő cinikusat legyint, fáradt, szép szőke fejét elbillenti jobbra vagy balra: »Kezdje előbb az Isten.«

No igen... Hogy is van csak?... Az az epitafium, hogy asszondja: »Vége Vig Andrásnak«?...

De nem a szegény Rékás Zoltán összeomlása volt a legszomorubb itt... A Király Andrásé... Arról szólt a nagyobb pletyka. A K. H.-ben megjelent verse miatt általános elszörnyedés az egész városban. »Falum haragja meg ne bántson«; micsoda beszéd ez? Falum? Ez annál fájdalmasabban esett az ősi városnak, mert már évtizedek óta instanciázik a belügyminiszternél, hogy rendezett tanácsú városból degradálja vissza mezővárossá. Mert így nagy adót fizet és jaj Istenem! nem telik a hetvenezer holdból,

nem telik! Jobb lenne jó öreg mezővárosnak lenni bizony; kevesebb adóval. De ha már el kell viselni a rendezett tanácsu város terheit, akkor legalább a méltóságát se szabdalja senki, mert mire való az ilyen oktondiság? Oh, hogy az első gazda fia ilyen gyalázatosat tud tenni a saját szülővárosával! Ám ez még hagyján; de kiviszi azt az idegen némbert a tanyára magához! Mirevaló rendetlenkedés ez!

Még csufság is, mert ha a kassaiak nem tudnak rendes fehérnépet nevelni, bánja a fene; de hogy zsongári ember botoljék ekkorát, az mégis csak minden ellen való.

Birizló Mari sustorgott, zizegett, forrott, — itt eltűnt, ott feltűnt és tenyeret csatintó, ájult botránkozást hagyott mindenütt maga mögött . . .

Mindenütt az egész városban hol hangos, hol csendes zubogás, suttogás, fojtott kacaj és vihogó káröröm, csak a Királyház áll dermedt némaságban mostanában. Mindenki halkan beszél ott. Soha egy hangos szó, soha egy kacchanás nem csendül fel; egy tréfa el nem csattan. Török Tihamér jár csak hangos kapucsatogtatással ki-be a házon. Mosolyog fölényesen, mint mindig . . . Hosszu, néma

farkasszemeket néz Király Péterrel. De azért künn az utcán szorongva jár, különösen éjjel. Kutyák rohannak rá itt is, ott is az uton s leszedik, ha nem vigyáz. Néha egy-egy rohadt gyümölcs plattyan el a ruháján, arcán a sötétben és ő azt sem sejti, honnan röpült feléje...

— Bűdös parasztok — káromkodott egyszer fogesikorgatva egy ilyen eseten. Abban a pereben valami jóval keményebb tárgy röpült a hátába, hogy menten elhallgatott...

Ő legfőképpen, de a többi színész is így volt már az utóbbi időben.

Különös kísértetjáráshoz volt ez hasonló. Mint ahogyan az éji nádas vándorát kísérik apró lila lidérccek, könnyű, szökkenő lángocskák, hol előtte szökvén, hol mögötte ólálkodván, úgy vették körül a színészeket titokzatos lények. Halálos néma utcákon egyedül kellett hazafelé baktatniok, mert a jóbarátok lassan leköptak róluk, s ők azt hitték volna, hogy egy tenger mélyébe süllyedt holt város utait járják, ha egy-egy kavicsnak, rögnek koppanása rajtuk vagy mellettük a fehér falakon, sötét kerítéseken nem jelezne, hogy élő valakik figyelik őket. El-

bujt nagy kerek szemű tekintetek sugárzásait érezték a homályban s néha szinte lánggal is látták lobbanni . . . Hosszu, vontatott kutyavonítások között fogvacogva értek éjjelenként immár elhidegülő, egyre ridegebb tanyáikra.

A Király-házban is égett éjjelenként négy pici rejtett láng, négy aggódó, virrasztó, őrködő, kísértő tekintet. Kettőkettő szemben egymással . . . Olykor az egyik felől tompa, halk szó hallott át a másik felé.

— Jól megcsináltad! No, tudtam én... Asszonyész dóga vót, hát e' lett a víge!...

Ilyenkor a másik két láng elhomályosult, pislogva kialudt és helyette két pici gyöngy buggyant elő s mint sebes csillagjárás feketekék égen, átívelt a szoba homályán habfehér párnák fölé s fojtott zokogás nesze szakadozott, míg az álom egyenletes ritmusa magába nem olvasztotta, mint minden sirást.

11.

Három napja éltek már kint a tanyán András és az asszony, akit mindenki idegennek hívott, csak ő nem. A város izgalma oda is kiesapott hozzájuk egy-

egy hullámveréssel s ők ketten akkor különös mohósággal szegődtek egymás mellé. Csak az izgatott, heves szerelmüknek éltek. András dühös bizonykodással vallotta magának, hogy ez az egyetlen, őszinte és csálhatatlan szerelme.

Nem engedte magához a város apró cseppekben, alig észrevehetően permetező mérgeit. Nagyön figyelt rájuk.

Lumpolt és tartotta mámorát Ellához lelkeszakadtáig.

Reggelenként nagy egészségeseket mosakodott a kutnál. Gém és ostorfa hijján, csak úgy kötélén rángatta fel a vedret. Azon tornászott, hogy egy rántással lendítse ki a káváig. Vagy kettőt eképp tönkre is vert...

Mosdás előtt nevetve suhingatott a levegőbe.

A tanyásné hozott neki törülközőt, szappant s míg ő arcán, nyakán, derekán élvezkedve csurgatta a hűs vizet, a tanyásné csak állt és nézte vidám szemekkel:

— Hogy' megnőtt maga, urfi! Majdnem szígyellem mán nízni...

És úgy is fordult, hogy csak a szeme sarkából vethetett egy-egy pillantást a fiatal gazda napfényben csillogó izmaira.

András csiklandottan kacagott, míg csipőjén karikára forgatta derekát, hogy mindenhova bőven jusson hideg víz s arcát újra meg újra megmártotta:

— Afhuáih!... Sose szégyelje, lelkem... Abrrra! Nem vagyok én Nau-sikaa... Hehe!... Maga se Ulixes, abuah!... Kibirja ezt még a maga szeme... — vélekedett a mosdás vidám csatakiáltásai közben. — Aztán, amit az ember kibír, azt ne szégyelje... Krrehe pfuj!...

Valami ritmust igyekezett adni még a mosakodásnak is, olyan sok rossz hajlam szorult még benne.

Mikorra felöltözött, addigra Ella is elkészült...

Harmadnapon reggel is ilyen ceremónia után találkoztak. De valami nagy, fülledt csend telepedett rájuk s hasztalan igyekeztek lerázni.

András nagy álmadozások felé menekült.

Majd itt lesz az asszonnyal sokáig, hogy meddig, arra nem is felel, feleljen rá az élet, de itt lesz és olyanokat fog tenni, ami mély és szent igazolása lesz ennek a szerelemnek...

Egyelőre rendet teremt itt. Amire kér-

ték, a kutyám körül végzi el dolgát itt a Tilalmason...

— Jöjjön, Ella, keressünk egy karesu akácot, kívágjuk gémnek.

— Megyek. . . Jaj, ez okos. . . Legalább csinálunk is valamit.

András egy kicsit meghökkent. Rosszul esett olyasmit sejtenie az asszonynál, hogy annak számára semmi sem történt itt s örül hogy *csinálhat* is valamit. De nem értette pontosan, mit gondolt Ella, hát elverte gondját.

András ölébe kapta a tanyásné négy éves kis fiát és elindultak az akácson.

Jó volt a csendet a gyerekekkel töretni meg.

— Hány az Isten, Jankó?

— Edd — kapta be hüvelykét a lurkó holdogan, amiért ölbe vették.

— Egy-e? Hát apád miért danássza mindig, hogy már hármat kezd látni belőle...

— Idetapám ojantó' mán pápitta...

— Pápista? Ej, a kutyafáját, olyan hitehagyó az apád?

— Nem — védte apját az apróság, csak a hangról s nem a szóról értve meg, hogy bajba keverte. — Csat amitó' at danója, ojantó' má' jiszed...

- Hát te honnan tudod, hogy részeg?
- Idetanyám monggya neti...
- Neki? Ki az a neki?
- Át ad idetapám...
- Hogy mered azt mondani, hogy »neki«, mikor ő neked édesapád?

Jankó bámult egyet, hogy ugyan mi baja lehet ennek; aztán átdugta hüvelykét a másik szája szegletébe s hallgatott...

András mellre szegte fejét s úgy ment egy darabig ölében a gyerekekkel; oldalán az asszony. Ugy mulatott, mintha valami flekándozó kis eleven gramofont vinne, aki visszaad nekik minden egyszerű gondolatot, amelyben itt körülöttek mérföldekre hisznek... Az élő gondolatokat, amelyek ételről, italról, házról, földről, kenyérről szólnak, mert a többi, a többi mégis csak hiú dísz az életen... Tenni... Tenni... Tenni...

Zuzó sarokkal kereste a minél nagyobb röögöt, úgy boklászott végig az uton.

A gondolat, a tetterejü gondolat — mondta ki hangosan, különös, fájó, nehéz jelentőségét hordva szívében a szónak. — Ki merne ide mással jönni?!... És ki tud? Változtatni mekkora öröm! De jaj, az élet, ki mer azon változ-

tatni? Változik, de változtatni ki meri? Uj gondolat változatlan élet fölött, mi-csoda vak szél vagyok én, Istenem! Hol szedtem én ezt?

Az asszonyra nézett s örült, hogy a szemében meleg várakozást lát fényleni. Hát elfogadja, ó, elfogadja s nem haragszik ezért az életért, ezekért a napokért!

És röppenő gondolattal rugta el magától a talajt . . .

A reggelben pacsirtaszó mellett ébredő földek fölé újfajta ébresztő muzsikát képzelt, csak hogy megmérje: kibírja-e? Dühös vad berregés a pacsirtaszó helyébe . . . A gőz istentelen, vad visongása, amint az ember parancsoló marka s a ráhárított munka ellen tiltakozva, köpködve, prüszkölve rohan a földeken . . . Üvölt és bög, de — minden szolgánál hivebb szolgál — végzi dolgát a hideg érc . . .

— Enhelyettem! — vágott a mellére s idegesen tiltakozott magában apró, csip-csup gondok ellen, melyeket mostanában eszére akasztottak . . .

Jankó, aki mellett ökle elsuhant, riadtan kapta ki dudliját és menekedő rémülettel kuszott arra a vállra, ahova nem

csaptak olyan önérzeteset; édes majomtekintete még onnan is követte a hadakozó ököl utját, hogy jó idején sikithasson. Majd nyiszogva rugdalózott, hogy ő megyen az »idetanyjá«-hoz.

András felkacagott s a gyereket odaadta Ellának.

— Vigye maga... Igaza van a lurkónak, éntőlem van mit félnie... Látja, milyen szép család vagyunk így is?... Elébe szegődöm ennek a kölyöknek szent Jánosúl, esküszöm... Ide új élet jön, mert én jövök ide... Ez majd már készen kapja, hát hadd vacogjon!...

Könnyű helyen volt, hogy valami bibliai kép izgalma fogja el Andrást. Ella olyan mély meghatódással, olyan független szeretettel vitte ölében a gyermeket, aki nem volt az övé, úgy családba zárult vele, hogy önkéntelen áhítatra kénytelenedett, aki nézte őket...

— A vér fogantyui nélkül is, látja, milyen szép anyja lenne maga ennek a gyerekeknek!

Ella szemöldökét komoran vonta össze.

— Erről maga ne beszéljen... Erről férfi sohase beszéljen, mert nem ért hozzá...

És az asszony úgy keresztülnézte a világot, mint aki megütődve befigyel önmagába, nem mozdult-e el ott valami a helyéről? . . . Minden asszonylókben valami ősi rend él, soha napra nem derülendő bálványokkal kirakott frigyszekrény, frigyező a soha fel nem ismerendő hatalmakkal . . . Durva férflujj egy nippet fel nem borithat benne . . .

— Keressük meg a maga kutyáját — utalta szelid eréllyel Andrást a saját dolgára . . .

András aztán pirulva kezdte vizsgálgatni az akácokat.

— Ez jó lesz! — állt meg csendesen egy karesu, fiatal hajtásnál . . .

— Jaj ne! — könyörgött érte Ella riadtan. — Ez olyan csodaszép, hogyan gondolhat éppen erre?

De így, vagy hasonlóképpen jártak még vagy hatszor egymásután.

Akkor meg András kezdett felülkerekedni:

— Végre is az egyiket ki kell végeznem — szólt nyugodt mosollyal — még pedig az egyenesebbjéből, mert a görbéknek semmi hasznát nem veszem.

Mert ehhez viszont ő értett . . .

Végre megállapodtak az egyikben. Leültek alája s eldicsérgették törzsét, ágát, koronáját.

Várták a kaszásokat, akik közeledőben voltak egy feléjük omló soron. Gergely bácsi peckeskedett az élen. Egy-egy szavát már ide lehetett hallani, amint vidáman kötekedett a második kaszással:

— Nekem e' még most is csak tánc, akít úgy járok, hogy oda se nizek, csak neked dolog ez, göthös...

Az utolsó rend hulltán hökkenve bukkant az öreg Andrásékra:

— Nono! Még eekaszálom magukat, mint e' fürjcsaládot — s csöndeset köszöntve nézett Andrássra — így van jól... A gazda szeme hizlalja a jószágot...

De ami pillantása az asszonyra tévedt, az hideg volt és idegenkedő.

András, hogy élet vegye az öreg ki-méletlenségének, gyorsan odaszólt:

— Adja ide az egyik emberét, Gergely bácsi, hadd hozza ki a fejszét; ezt a fát kivágjuk gémnek... Abból a hosszabbik ágából meg kitelik az ostorfa is... Legalább az is uj lesz...

— No ippen ideje mán, hogy rendbe legyik az a kút... Pattanj csak Pista, hozd elő a fejszét, oszt' ájj neki ennek a fának. — És hogy az utolsó legény csak mérgesen maga elé meredt, hát ráripakodott. — Ejnye a teremtisedet! Siket vatte?... Pattanj, de sebesen, mer' kettébe hasitalak...

A legény dühösen csapta földhöz a kaszát s míg elindult, haragosan szájaszkodott:

— Az istenit, sose haggyák az embert dögánál... Mindig szalajtattyák az embert... Ha meg lemarad az ember, akkó' sziggyák...

— Ne szájalj!... De elemlegeted azt az embert, te zöccsig, soká leszel még te ember, te...

Az öreg egészen kijött a sodrából, már mélyen bent járt az uj sorban, mikor még mindig dörmögött...

— A sok semmire se' kellő!... No, adtál, uram ifjakat nékünk, de a' szeresse, aki dícsíri őket... Nékünk még templom vót a tanya, ahova bemenni dícsősí, ott lenni vasárnap vót... E' meg mán mind bordíznak nízi... Ez a sok semmirevaló...

A végét olyan fojtottan mondta már, hogy érzett a hangján, mennyire nem szeretné, ha messzebbre hallatszanék, mint amennyire kell.

De szél kaphatta száranyára a szót, mert oda is elhallatszott, ahova már nem akarták . . .

András lopva, feszülten figyelt Ellára; meghallotta-e? . . . Annak egy idege sem rebkent. Játszadozó ujjai szórakozottan siklottak ide-oda a gyerek kócos fején. Még mosolygott is az állandó, fölényes, finom mosolyával . . .

Csak később vette észre András, hogy az asszony egész napon át a halálra-sebzettek szakadozott lihegésével beszél . . . Szórakozott kapkodással fog minden szavába . . . És hol mélyen elpirul minden okos ok nélkül, hol pedig hirtelen elsápad . . .

Déltájban az apja hangját hallotta csatározni . . . Meglepetten állt fel az ebéd mellől s kiment a tornáczra.

Az öreg kint állt meg a szekérrel a bejáró uton.

Mit jelent ez? Miért nem hajtott be mindjárt az udvarra?

Visszaült az asszony mellé és elhatá-

rozta, hogy most már egy percre sem mozdul el mellőle semerre...

Kint az öreg majd felvetette a tanyát. A szénakazlak körül szitkozódott:

— Hát erre senki se' níz mán?... Isten ellen való viték ijjen görbén faragni ezt a kazlat; mintha püspök lipcsője vóna e'... — s fülöncsípte az egyik bérest. — Ide ájj!... Oszť egykettőre egyenesre vágd, mer' kiebrudalak!... Maj' ha a szénám elrohadt, te veszel nekem másikat, mi?... Mir' nem fúrtok mingyán jukat a tetejibe is, hogy az eső biztosan beázzon a közepibe, he'...

Király Péter inspicirozott... Járt a gazdaságot keresztül-kasul és mindenütt kifogásolt, mérgeskedett... Nem volt megelégedve semmivel... Pedig alig volt ott igazi baj, alig... Ravasz és rejtett ütközet volt ez... Körülbástyázni ezt a szerelmet, aztán óvatosan elszigetelni, hogy beléfulladás a tehetetlenségbe. Amit az asszony odahaza elhibázott, azt ő most itt óvatos, vérre menő praktikával befejezi. A férfi teremő munkája hahogy elbukott, mit ér akkor az ösztönző: az asszony? Mit ér?... Semmit....

Az ösztönök titkos harca volt ez... Elvágja előlük az élet dicsőségét, hogy csak utmenti, kósza szerelemnek tudhasák a magukét, ne érezhessék erős döntetetlen szövetségnek; ne gondolhassák, hogy az eleven, tényező életnek ők ketten együtt csak valamit is érnek...

És ők ketten érezték, mint szorulnak be lassan szerelmük fellegvárába. Mint vágnak el lassan előlük minden éltetőt. Mint fogy pillanatról-pillanatra az önbizalmuk, az önhittségük.

Ella, mint akinek fogytán jut levegő, könnyes riadt rémülettel szorongott a szobában.

— Látja, mondtam. . . Ne törődjék velem. A maga dolgát kellett volna csinálnia!

Isten tudja, mi juthatott eszébe. Odaállt a tükör elé és a haját, ruháját kezdte rendezgetni. A vonásait, az ideges kinban torzolódo vonásait simogatta nyugalomra. Mire gondolt, hol akarta felvenni a harcot? . . .

Idegesen hangoskodott:

— Menjen ki elébe . . . Fogadja legálább. Hiszen ez borzasztó . . .

Az öreg odakint annyira vitte a kettő-

jük semmibebevését, hogy már illetlen káromkodásokat sem átalott.

— Menjen ki hát . . . Hiszen ennek nem lesz vége! — toppantott Ella kétségbeesetten. — Meg kell értetnie vele, hogy én itt vendégnek érzem magam.

Aztán messziből egész életével felsajdulva, majdnem sirásba törve tette hozzá:

— Becsüljenek meg hát . . . Jóságos ég, legalább maguk ne bántsanak.

András hirtelen kigyult arccal karonfogta az asszonyt,

— Jöjjön velem! De ne legyen így kétségbeesve. Büszkén kell velem jönnie . . .

És az asszony ment, de olyan fáradt volt már, hogy meg sem próbált védekezni azzal, amivel még tudott: a szépségével. Bent egy pillanatra eszébe jutott, hogy ezzel támadja meg az apát, és akkor talán nem bántják a fluért. De megutálta ezt a gondolatot! Hiszen akkor itt mindenkinek igaza lenne, csak neki nem . . .

Csak András üzött valami dubaj játékot. Rajongó, nagy szerelemmel nézegette az asszonyt apja előtt. Tulontul kedves volt hozzá, hogy Ella alig győzte ellensúlyozni apró hideg szavakkal, könnyű, futó feleletekkel.

Mintha a fellegrvárba beszorult férfi, akit üldöznek az asszonyáért, a végső roppanás előtt gúnyosan kiállna a bástyafokára és haragos, keserű kacajok közt fitogtatná az üldözött szerelmet... Ilyen volt András... Ellával magával már alig törődött; nem sérti-e meg ezzel vajjon...

— Nem jól gazdálkodol, fiám — jött feléjük Király Péter az istálló felől. — No de nem baj, no... Maj' beletanulsz... Lassan megy ez, no...

Mint a elvágta volna mérgét, olyan szelid lett egyszerre az öreg.

— Lassan megy... — hagyta rá András — ... Eleinte meg nem is szíveltem. Csak most jött meg a kedvem hozzá, három napja.

És jól megnyomta a szót: »Csak most három napja...«

— No ezt majd eleresztem a fülem mellett — gondolta az öreg és az asszonyhoz fordult.

— Hogy van, lelkem? ... No, mondanak-e sok verset esténként? ... Kár ezt kérdezni... Biztosan... Jó az, elboldozni néha, ugyi?

»Mert ide bolondság az, amit te tudsz.«

— Nem volt ez kimondva, óh, dehogy volt! . . . Ez csak visszhangzott a másik szóról.

Ella alig birta már a feje fölött csatogó, fojtott háborút.

Csak késő este hagyta őket magukra Király Péter.

Nyugodtan ment el. Ő itt vélemény volt, számonkérés és ítélet. És ezek nem fogják egykönnyen megemésztetni azt, hogy itt járt.

Az asszony megakarta kérni, hogy vigye be magával a városba; de mert Király Péter egész napon át kint felejtette szekerét a bejáróuton, hát nem kérte meg. Tudta Ella jól, mit jelent ez? Valamitől ez a szekér nem fér be az udvarra . . . Van itt valami, ami miatt a gazda nem fér el a saját tanyájában úgy, ahogy szeretne. Gunyos és csufondáros célzás volt ez . . .

Ella legalább annak vette.

A vacsorához kín volt leülnie. Nem szóltak egy szót sem arról, ami estig történt velük . . . Nem lehetett . . . András érezte, hogy csak dühös káromkodásokra fakadhatna legfeljebb.

Ugy ültek az asztalnál, mintha össze-szólalkozott régi házasok lennének. De

miért? Mi történt hát itten? Kinek van ehhez még köze kettőjükön kívül?

Jaj, hiszen mindenkinek!

Az élet nagyon egyszerű eszközeivel ütötték le őket. Olyan hangulatokkal, amelyek elől nincs menekvés semmi okosságon át. Visszaparancsolták őket a világba... Már a fejük fájdukt a kinos hallgatásban, amikor valaki halkán megkocogtatta az ablakot.

Megkönnyebbülten sóhajtottak s önkéntelenül mind a ketten.

András kinyitotta az ajtót és kifigyelt a sötétbe:

— Ki az? — Kis idő múlva szorongva hökkent csöndeset:

— Szervusz!

Tihamér kecses lengéssel, a fakadó jókedv fölénnyével bokázott be a küszöbön.

— Szervusztok, szerelmeim... Na, jól érzitek magatokat? Olyan pirosak vagytok, hogy majdnem gyanus, hehehe... Nem vártatok, mi? A megzavart téte a téte... Ez stilusos hozzám... Asszonyom?

Elegánsan meghajolt a felesége felé s egyáltalán nem volt tragikus hangulat.

ban. S mert napok óta nem találkozott vele, volt valami felmelegedés is a hangjában és ez valahogy őszintének látszott.

Ella hálás volt érte... Valaki őmiatta is kijött a tanyára tehát... Könnyű futó ellenségeskedést érzett András ellen. Megindultan simult urához és néhány percen át bánat gyötörte. Szeretett volna sikítani fájdalmában...

De nem telt rá ideje... Tihamér rá sem hederítve már, viccelődő, bolond kelepelésbe kezdett:

— Boccs', amért itt vagyok... Ellenben, asszonyom, önnek holnap jutalomjátéka lesz. Jutalomban fogja részesíteni a közönséget, mert az a pár korona, amit kapni fog, semmiesetre sem önt jutalmazza... A közönség mindig jutalomban részesül, csak a színész részesül hátrányban. Megszoktuk, nemdebár?... A mi jutalmunk viszont egy bankett lesz. Búcsúbankett, amelyre van szerencsém a polgármester ur meghívó-levelét tisztelettel átnyújtani... Ő rendezi tudniillik... Nem az anyagi viszonyainkat, hanem a bankettet.

Ellának jó menekvés volt a levélbontás... Mert, ha csak cinizmus eláppan-

gana legalább a férje könnyű szavai mögött! Ha álarc volna legalább ez a mindenáron való elménckedés, akkor, itt halna meg érte... Egy őszinte, meleg szóért itt pusztulna el meakulpázva...

De átvette az ő modorát, mert még jólesett akárhogy is hozzásimulnia most.

Hangosan olvasta a levelet... Szándékos helyesírási hibákat olvasott bele.

»Necesságos művésznő! Van itt a gimnázium mellett egy...«

Elszorult a torka. Nem sikerült. Rendszen olvasta tovább:

»Egy Bárányszálló nevezetű intézmény. Ugyanott izlésesen berendezett hátsó terem. Ugyanott saját rendezésében a művésznő jutalomjátéka alkalmából bankett és tánc kivilágos kivirradtig. Együtt lesznek városunk legkitünőbb gavallérjai és én is. Magával együtt művésznő, ha elfogadja, ott lesz az aranyifjuság minden álma és én is. Előre bocsátván, hogy harmincötéves vénember létemre nem szívesen magázom az olyan kis lányokat, mint maga, tehát brudert is iszunk. Kézcsókkal Vető István dr.«

— Ez beszéd! — kiáltott Tihamér vi-

dáman. — Muri, nagy és gömbölyű... Hohohó!... Van itt élet nálatok, öregem, soha még ilyet nem pipáltam...

Ella megpróbálta valahogy mindenáron magára terelni a férje figyelmét. Már nem törődött vele, hogy fájdalmat okoz-e Andrásnak. Nem az volt a fontos. Csak aggódják érte, törődjék vele valaki, aki őhozzá tartozik!

Végre kedves mosollyal, amely mögött alázatosan kinlódott örök csalódása, maga mondta, kínálta, amit a férjétől várt, de nem kapott:

— Holnap a jutalomjátékom? Akkor hát elviszel magaddal, ugy-e te... te... — és lelkesedve kutatott, hogy valami kedves csúfnevet találjon...

— Inkább maradj itt még ma, flacs-kám, mert én rögtön megyek vissza a városba... Van egy makao-revansom, azt becsületesen végig kell verekednem. Ez nagy kiméletlenség, drágám, érzelmileg; de az egészségednek jobb. Micsoda levegő van itt! Direkt passzió színi... Mit mondjak? Nincs az a havanna... Nahát...

Idégesen feszengtek ezután, ám Tihamér csak a »tót ziher« hangulatokat kedvelte.

Képtelen volt bizonytalan lelkiállapotokra. Tehát felállt, homlokon csókolta az asszonyt és karonfogta »legkedvesebb barátját...«

— Kisérj el, öregem, van néhány érdekes dolog. Pá fiacskám! — hajolt meg a felesége felé és kiment Andrással az ajtón. Odakint elkomolyodott.

— Borzasztó, ha valaki így jár, mint én... Van egy csodálatosan szép feleségem. Na most: nem tudom úgy ellátni, ahogy szeretném, mert elhidd öregem, imádom... Imádom, bár látszólag hidegen kezelem. De ez csak látszat... Ez a hideg kezelés, illetőleg viszony... Na most: nincs elég pénzem és muszáj kártyáznom...

Ezután sokáig némán mentek egymás mellett András óvakodott megzavarni ezt az őszinte vallomást. Nem szólt bele. Nagyon érezte visszáját az egésznek s a maga szerepét is sutának kicsit.

Tihamér szűkölve folytatta:

— Például itt van már most ez a bankett... Illenék egy csokrot vennem az asszonynak. Ennyi föltétlenül megilleti. Végig a szenvedéseken mindenütt velem... Megrázó kitartásban az utolsó...

... »Lehelletéig« ez akart következni, de erről Tihamér maga is érezte, hogy nem lenne elég őszinte ... Pedig a maga módján ő most őszinte volt.

— Az utolsó percig, kérlek alássan ... Van ebben valami. Hiába, öregem, az asszonyokat nem szabad lebecsülni ...

Az előadás egyre drámaibb lett s Andrásnak a végén egy meglehetősen pokoli összeget kellett volna kifizetnie ... Százötven koronát ...

— Nincs, öregem. Hidd el, nagyon szívesen, de a tanyán nem tartok pénzt magamnál ... De majd holnap megveszik a csokrot, ha a feleséged egyáltalán játszani fog.

Tihamér majd lenyelte önmagát hirtelen haragjában:

— Mi? Mit? Ha egyáltalán? Hát hogy a pokolba ne játszana! Kétszáz bükk egy jutalomjáték ... Hogy képzeled? ...

— Csak úgy gondoltam, ha esetleg rosszul lenne ...

— A, poklot! Nem kell egy kis neuraszténiától úgy megijedni ... Előfordul az ilyesmi asszonyoknál ...

Valósággal dühös volt, amint Andrást a faképnél hagyta.

András visszament a házba...

Ella eleinte hideg, okos tekintettel ült az asztalnál

Szívszakasztó csendből aztán hirtelen panaszos, bugó zihálással ugrik fel és mikor András feléje nyújtja karját, vad sirással bujik el az ölelésben.

András vigyázott rá, hogy véletlen csókkal vagy öleléssel meg ne alázza. Mikor egy kicsit elcsitult, akkor erőlyesen jelentette ki:

— Holnap nem megy be a városba...

Az asszony még csak arra volt képes, hogy félig eszméletlenül utána kérdezte dadogva:

— Nem? Nem megyek be?

— És nem fog játszani!

— Nem? Nem fogok?

Látszott, hogy nem érti, miről van szó...

— — — — —
Hideg és gyötrő szél nyögette az éjszakát. Ella egyetlen ájulással kinlódta verejtékes álomba az életét. Álomban lihegése tépett, szakadozott, mintha valami vad birkozásban fuldoklóé...

András tépelődő szívvél aludt el künn a küszöbön.

12.

Másnap András gyanutlanul kelt. Megmosakodott a kutnál, mint rendesen. A tanyásnéval vidám, pergő szavakat váltott, aztán leült a tornácon s várta, míg Ella felébred . . . Rendes kelő órája már rég elmúlt, de András meggondolta, hogy tegnap az asszonynak milyen keserves napja volt! . . . Mennyi izgalom ellen küzködött! . . . Tulajdonképpen nem értette tisztán a helyzetet . . . Érezte, hogy ez azért így nincs egészen rendjén mégsem. Végül is az asszony férje volt itt és ő pocsékul bánt el azzal az emberrel valahogyan . . . Itt valaminek történnie kell.

Készült rá, hogy Ellával részletesen megbeszéli a dolgokat.

— Feleségül veszem! . . .

Ez volt a legtöbbször visszatérő gondolata, de mindannyiszor meghökkent rá.

Nehéz tépelődésében alig vette észre, hogy már délfelé jár. Csak mikor a harangszó megkondult, riadt fel komor álmodozásából.

— Jóságos ég, csak nem történt valami baja az asszonynak?

Izgatottan lépett az ajtóhoz. Óvatosan a kilinesre hajlott . . . Hallgatózott . . .

Belülről semmi nesz... Még alvó lélegzet neszét sem vette.

Borzasztót rémült. Néhány pillanatig még fülelt lélekszakadóan, aztán hevesen kopogott... Semmi válasz...

Már a legrosszabbra gondolt: *Az asszony megölte magát.* — Lerohant a ház előtti kis kertbe, hogy az ablakon keresztül benéz, mi történt... Az ablak tárva-nyitva...

Mint tigris, egyetlen lendülettel a szoba közepére ugrott. A szoba üres volt...

Eszmétlenül meredt maga elé. Később arra gondolt, hogy az asszony talán reggel, míg ő mosdott, kisurrant s most ott jár valahol a tanyák között s ő is gondolataival gyötrődik. De az ágy vetetlenül meredt eléje...

Akkor eszébe jutott a polgármester levele.

Székberoskadt s nagy verejtékeseppek gyöngyöztek homlokán.

— Az asszony hát beszökött a városba... Elment játszani a jutalomjátékán és utána el fog menni a bankettre is!

Trágár, dühös káromlások között hirtelen halálos gyűlölet fogta el, mert érezte ösztönszerűen, hogy így történt:

az asszony visszament a városba egyetlen bucsuszó, egyetlen kézszorítás nélkül.

Egész délután fájo halántékkal -ödöngött . . . Szégyen-e, megalázás-e, vagy ügyetlen feloldozás, a jóságnak egy elhibázott mozdulata-e? Nem tudta elképzelni, mi történhetett itt . . .

Estére lovat nyergeltetett és alkonyatájt belovagolt a városba. A kálvinista templom tornya úgy meredezett elébe, mint tiltó, félelmes ököl.

Oda sem hederített . . . A lóval kegyetlenkedett elkeseredetten. Örült vágatásban négyszer ötször egyetlen térdszorítással megtorpantotta. Aztán újra meghajszolta.

Otthon a házban merelt rémület állt mindenkibe:

— A fiatal gazda hazajött az udvarra . . .

Ez a halálos gondolat szorongatta mindnyájuk torkát . . .

A tornácon úgy ült le szétvetett lábbal, mintha mindenkit felöklelne, aki most elébe mer kerülni. Vagy félóráig ült így mozdulatlan.

— Bort!

Akkorát csapott öklével az asztalra, hogy rengett bele az ámbitus.

A félórai halálos csendbe ez a kiáltás megdöbbszentően, visszhangosan vágott bele, hogy mindenki ben hűledezeni kezdett a vér . . .

Senkisé merrt moccanni sem rá. Csak egymást bámulták tanácstalanul.

— Bort! — csapott ujra és még követelebben az asztalra . . . Nyakán és halántékán kidagadtak az erei.

Csak egy ember merrt elébe kerülni. Ugyanolyan vérbemártott arccal, ugyanugy kiálló állkapocsal, mint az övé.

Pernyészugi Király Péter . . .

Mindenha máskor gyönyörködve hallotta volna fiának első uri, büszke parancsolgatásban felcsattanó hangját, csak most nem . . .

— Kinek parancsolgatsz te itt? — kérdezte fojtott nyugalommal s öklei idegesen rángtak egyet-egyet . . .

. . . Ez a kölyök itt most törni-zuzni készül, ő hát odavitte vén, száraz csontjait elébe, de odavitte halálos elhatározását is, hogy élete utolsó erejével, ha kell, letaglózza ezt a böszült bikát; letaglózza, ha csak egyet szól olyat, amivel megmarja saját házát.

— Bor nincs . . . Ríszegnek nincs bor

még kocsnába se!... És itt most csend legyik!...

András elsiklatta vérbenforgó tekintetét az apja mellett. Jó-ösztone súgta, hogy most ne nézzen szembe az apjával, mert abból Isten ellen való dolog rob-banna ki...

Csak mint egy végvonagló usztatta nedves, vörös tekintetét a kín dühös szomjával végig a kerten, a házon, végig a horizonton...

— Mingyán megüti a guta!

... A kocsis olyan halkán mondta ezt az udvaros fiúnak, hogy két lépésre is alig hallatszott. Csak az András kínon élesztett füle kapta el a szót...

Felpattant. Egyetlen ugrással elsurrant az apja mellett s mellbe vágta a kocsist, hogy az felhencseredett.

— A guta?... Engem üt meg a guta, te naplopó?... Engem?

Még utána is rúgott; de már akkor a szégyen józanító cirógatása átsiklott agyán. Kicsit magához tért.

S mielőtt szólhattak volna egy szót is hozzá, újra nyeregbe ugrott és kivágta a kapun.

Még csak anyjának egy nagy kétségbe-

esett mozdulatát kapta el szeme, aztán újra: se nem látott, se nem hallott...

Késő estig nem tudott megállni, mert rögtön remegett.

Már az egész tejút kiragyogott, mikor önkéntelenül megindult valami muzsika után.

Ezen a muzsikán át érezte meg megint az asszonyt. Volt olyan hang, amelyik óvatosan megcirógatta tüzes halántékát és ő nyugodtabb lett. Volt hang, amely a mellébe futott s mint a friss levegő, kifeszegette összezsugorodott tüdejét. Volt hang, amely a derekát oldotta fel valami kegyetlen nyomás alól, mintha szeges övet csatolt vón' le róla.

Észre sem vette, mint került a Bárány elé...

Ott már javában állt a bankett...

Megállt az ablak alatt és csak úgy lóháton maradva figyelt befelé.

... Mint egy aranycsináló tégelyében: gőzös bolond kavargás a belső teremben... Az asszony az örvény közepén... Idegenfényű kabalagyöngy, akit nem tudnak beolvasztani a körülötte forró, sustorgó matériák.

— Mert asszonyom, — csengett a polgármester éles hangja tósztozás közben,

— én, mint a város polgármestere, kettős tiszteletem helyezem lábai elé. Egyik tiszteletem szól a nagyszerű művésznőnek, akinek csodálatos hangja és szerény városunk igényeit messze meghaladó tehetsége örökre felejthetetlenek maradnak eme falak között... A másik tiszteletem szól a kedves és közvetlen lelkületű szép asszonynak, aki nem átalotta, hogy városunk aranyifjúságának és a művészet rajongóinak baráti meghívását elfogadja...

Tán életében először őszinte lelkesedés csengett a polgármester hangjában, mert magáért beszólt és nem a város nevében. (Némi füttyölések már előfordultak a színházban; hát a város nevében nem igen lelkesedhetett)

Az asszony halálsápadt volt, de mosolygott és úgy kocintgatott, hogy érzett rajta, mennyire szeretné most valami nagy önfeledt mámor karjaiba vetni magát.

— No hát csak mulassatok — gondolta András és cigarettára gyujtott...

Megállt ott lovas strázsának, egyelőre maga sem tudta, hogy mihez...

Bent folyt a bor és a szó végeszaksadatlan. Egy asszony volt ott közöttük; más, mint a maguké... Egy olyan asz-

szony, akinek minden szava mögött messzi, rejtett értelem csillog. Messzi, rejtett, finom hangulat az élet és szerelem kedves csudáiról.

És nincs szavaiban az élet és szerelem sok otromba egyszerű tétele, amelynek megfogalmazásához a legalpárabb fordulatok is elegendők. Teszem azt: »No, te titkos drámairó, már megint leszoptad magad, hogy a nyavalya essen a főhősnődbe, abba a Kalóteába, ott az alvégen«, vagy másrésről: »Oh bizony, ez való polgármesternek. Akármilyen kis vacak szoknya csak egyet libbenjen magasabbat és a polgármester ur úgy hanyatt-vágódik, úgy töri magát, hogy majd az eszét veszti«, avagy ismét másfelől, árvaszéki vizek hajóján: »Nem szégyelli magát, vén trotty! Hajnalig kártyázni... Egyszer majd azon veszem észre, hogy elveri az árvák pénzt, én meg megint eladhatok tiz holdat a magaméból a maga borvirágos orráért«. És így tovább! Kimeríthetetlen kútja az állandó homéroszi fordulatoknak... Óh, milyen más volt ez az asszony! Nem kényelmeskedett, nem sematizált. Az élet minden percéhez tudott más-más hangot találni.

Ez a gondolat duhajgatta tán mindannyiukat.

»A kunzsongári férfikar«, — értendő eme titulus bibendi alatt vagy tizenhat többé-kevésbé zöngétlen gégefő, — rázendített egy üdvözlő himnuszra, amelynek szövege aszerint, amint nőnek vagy férfinak szólott a megtiszteltetés, előre megállapított változásokon ment át . . . Aszerint azonban, hogy az üdvözlő valaha színésznőnek is szólhat, nem igazították el a különös elmeterméket s így furesaságok csusztak a himnuszba. Többek között, hogy önagysága (ez esetben Ella) *gyermekai* »rózsakörben állanak az Ur színe előtt s úgy áhitnak jó anyjukra áldást és erőt.«

Nos, nem helybéli hölgynek szólt a himnusz s nem lett semmi cserfes következménye az ilyen, egész férfikórussal történő gyanusításnak.

Nőtt-nőtt a felelőtlen mámor s András odakünn egyre izgatottabb lett. Lappangó, sunyi vágyak törlesztelkedtek az asszonyhoz, többnyire csak a tekinteteken át; de néha bizony egy-egy eltévedt mozdulatban is. Ilyenkor széles válla heveset villant s már közel volt, hogy bezuzza az ablakot.

De aztán állt tovább a gögös strázsán.

Most már pontosan érezte, miért áll itt künn? . . . Már elmúlt vad haragja az asszony iránt, amint itt vigyázta órákon át szinte kőbedermedten a lova hátán . . . A küszöbön-alvás mozdult tovább egy lépést szívében . . . Ahogy odabent nőtt a mámor és a zürzavar, ő annál józanabbul, annál biztosabb keselyű tekintettel figyelt minden mozdulatra.

Ella arcán — beszorultan ennyi ideges mohó férfitekintet közé — olykor félénk szorongás tükrözött. Önvédelemből ment bele apró izetlenkedésekbe, hogy a nagyobbaknak elébevágjon. . .

András ilyenkor összevonta szemöldökét, de nem mozdult.

Egyszer aztán felállt a zsongári Sekszpir. Körül már minden agyak piros gőzben párlottak s a fejekre kiült az alkohol feszült bárgyusága:

— Uraim! Mi-minekünk mi-minnyájunknak többé ke-kevésbé közünk van a mu-muzsákhoz, uhraim . . . — és Sekszpir lenyelt egy szemtelenül tolakvó csuklást. De, de uraimmő! Mi mi-minnyájan sajnálattal nélkülözzük a múzsa esókját . . . Mi ezt nélkülözzük. Én azt ajánlom, kér-

jük meg á-ámbár te-természetes tisztelettel, önagyságát. . .

Ujjongó, általános éljenzés tört ki erre a félkegyelmű dadogásra. Hogy örültek! A szívük majd megpattant örömükben, hogy el mertek jutni élőszóval is eddig a gondolatig! . . .

Felugráltak helyeikről . . . A józanabbak pajkos szint akartak adni ennek az osztobaságnak, holott évtizednyi fojtogatott, keserű izek csordultak el itt tulajdonképpen. Siró férfizmok remegtek itt, hogy valami különös szenzáció rázná már fel őket a tespedt rendületlenségből. Az a pillanatnyi csönd, amely végre az öntudat fölé gördíti ezt a fásultságot, félvad orgia rikoltásaiban próbál még valami ötlet jóízéig visszamenekülni az általános ötlettelenségben . . .

A lélek megáll s mozdulni sem képes. Izgatott karok nyulnak ki, amelyeket még izgatottabb karok ütnek el. Remegő szájak csuesorodnak s irigy tenyerek csapódnak rájuk a még amugyis messze való csók elé . . .

Az asszony, bár nem fél nagyon, mégis kényszerűen szorong a szoba sarka felé.

Ekkor az ablak esörömpölve röpül ki sarkaiból, egy vad, zuhanó ütés alatt.

— Ella!...

Mindnyájan hülő dermedéssel merednek meg helyükön. Csak az asszony arcán csillan valami csodálatos hála nagy-nagy ragyogó örömmel. Anélkül, hogy odanézne, ki kiáltott rá, ment ki egyenesen a tereméből. A biztos járása mutatta: hogy egyetlen idege ide le nem kötötte.

Kiment ezek közül a máskor oly kedves, de ma, óh ma határtalanul undok férflak közül...

Azok azonban »hóhó, gyerünk csak! Nem úgy megy az!« kiáltással áradtak utána, úgy, hogy valósággal futásnak eredt...

Kint egy áldott, áldott szép, szigorú férflang fogadta:

— Kellett ez magának?

És ő az üldözők elől odasimult a ló nyakához.

Nem akart semmi mást, csak visszajutni mégegyszer valami nagy, nagy tisztaságba!

András egy pillanatig nem tudott mihez fogni. De csak egy pillanatig.

Hirtelen lehajolt, átkapta az asszony derekát s maga elé emelte.

Lova felnyítt, ágaskodott, aztán szikrázó patkóval dübörgött el a kövezeten.

Ki a városból...

Bent a Bárány előtt Török Tihamér átboltott Szirmay bácsin, amihez az kellett, hogy ez viszont jóval előbb elbotlott légyen.

— Pardon, dübnyögte Tihamér, miközben földön ölelkezve cuppanó csókot nyomott Szirmay bácsi homlokára. — Szerintem Ella, né-némileg az én feleségem, nemde, öregem!

— Terrmésszetesen, öregem!

A polgármester a földönültében valami olyasmit sejtett, hogy itt most súlyos csorba esett az ő becsületén... Azaz, hogy a városén... Vagy mégis az övé. Nem tudta pontosan.

— Mi-mit jár a szád, kérlek... Itt az én becsületemen esett csorba. Le-lefőztek! E-e-engemm! Nem téged...

És verte az égnek fordított homlokát. Már alig tudott magáról.

Kívül a városon tajtékos paripán vágatott Pernyészigi Király András és szigorú hangon beszélt az asszonyhoz, aki ott remegett az ölében.

— Én előlem nem kell úgy elfutni, mint valami bőszült fenevad elől. Miért tette ezt?

— Ne vallasson tovább... Nem tudok itt maradni.

— Miért?.. Hát azokkal el tud lenni?.. Inni tud? Csak velem maradni nem?

— Az mindegy!... De ez nem mindegy! Nem érzi rajtam a pusztulást? Én rajtam nincs mit megmenteni... Még ezt a hideg öntudatomat sem, mert ez sem több annál, mint hideg öntudat... Maga nagy mesékbe vágat el velem és én tudom a rengeteg bünt és piszkot magam mögött. Én tudom a piszkos valóságot... Engedjen el...

— Nem!

— Maga úgy visz engem, mintha tiszta zászlaját lengetné az élet felé. Hadd mondjak most én ilyeneket... Vagy úgy tesz, mintha vad kúnlovasmódra asszonyt vinne magának... De én tudom, hogy ez mind nem igaz...

— De az!

— Nos, nyugodjék meg hát... Nem maga miatt lenne hazugság az egész: *énmiattam!* A ló járása meglassudott...

— Őmiatta?

Még egy hosszú tekintet beszélgetett fáradtan, szomoruan . . . Aztán az asszony csöndesen lecsuszott a nyeregből.

A lovas, aki az asszony okos, hideg szavainál ajkába harapott, néhány lépésnyire mégis megállt. Visszafordult komoran . . .

Egy percig némán néztek. Szembe, egyenesen . . . Végül a férfi szólalt meg . . .

— Értsen meg, nem magyarázat kellene ahhoz, ami történt, hanem bátorság, hogy mi történjék ezután! . . . Jöjjön vissza! . . .

Az asszony már ott ült a harmatos fűvön. Szája sirásba törve. Zsibbadt tehetetlenség az egész némben, mint egy eltévedt gyermek:

— Nincs, nincs . . . bátorság . . . semmihez . . . nincs . . . nincs . . .

Kétségbeesett dadogása halk zokogásba fult.

Tenyerébe temette arcát, addig fel sem emelte, míg a ló dobbanó lépteit hallotta.

13.

Andrást heteken át gyötörték álmatlan éjszakák. Vére is — mintha különös méreg futna benne — égette testét. Hol a szive táján, hol a homlokán érzett égő, nagy

kinokat s olyankor az asszony úgy élt benne, hol szívéen, hol eszén elbujva, mint ütközetben elhullott akna, amint ide-odahányódik gyanutlan mezőkön. Ha vére ráakadt, mint riadt parasztok a bomba elől, úgy menekültek gondolatai az asszony közeléből. Sem, hogy merre járhat, sem, hogy mit élhet, mire gondolhat, semmiről sem akart tudni . . . Ezer idegen életre figyelt, hogy a magátét zsibbadttá felejtse. Néha kamasz szellők ölen virágporzó felhőzött fel a tanyai kertből és egy-felhőben maradva úszott a légben csillogó aranypor. András még az izgalmat is érezte, milyen léttelenül úszik itt most a teremteni vágyó férfifálm, férfivirágok vágyó pora mint száll termős virágok: álmodó, gyanutlan asszonyvirágok felé. S ha a nagy aranyporfelhőt valami lombra vagy kertre leborulni látta, szinte hanggal hallatón sejtette meg a vágy rohamán felriadt anyavirágok kacchanó sikolyát, mint szerelemmel meglepott Danaékét s érezte ájult tárakozásukon az elfogadott anyaságot.

— Így kellett volna, Ella, így . . .

De még magának is alighogy kimondta, már menekült a szemével másfelé . . . A

tanyában a nyári munka izgalma kavargott. A cséplőgépet kivontatták az udvar közepére és ott sürgött-forgott öt-hat ember a szikár masina körül, amelynek belsőjében nagy fogak meredeztek egy sötét nyíláson át s olyan volt, mint valami kiéhezett diluviális szörnyeteg, amint vigyorogva örvendezik eljövendő falatozásnak. Mint vén kutya a vakarást, úgy állta ez a szörny a rajta esett kopácsolást; hahozó, kurjantó serénykedést. Messzebb a ringó vetés egyhangu hullámzásban mit sem sejtve susogott, hajladozott; szár a szárhoz, kalász a kalászhoz, mint egy édes, szünhetetlen bálnak ifjai, leányai, akik halálra zuzva, kifosztottan, ronggyá tépve hullnak ki nemsokára majd a vigyorgó szörny torlán, amelyik részeg öklendezéssel nyeli be és adja ki majd őket hajnaltól napestig.

András kinjait háritgatva nézte, nézte ezt a képet s valami kegyetlen nyugalommal gondolt arra, hogy mind-mind a kalász, a millió és millió vőlegény és menyasszony csak zuzassék, tiportassék, mert magasabb célban hullandók mind: a kenyérben...

A kenyér, a kenyér nem enged!

Ismét ütés érte szivét...

«Attól olyan a művészetem amilyen, mert kenyeret keresek vele...» Ella szavaiból, amelyek most, hogy elment, mind ott zsongtak-bongtak a füle körül, a sors mérges kezétől izelített szavak jutottak eszébe napok óta. Egy pillanatra olyannak érezte magát, mint az az otromba, piros gép, az a falánk szörnyeteg az udvaron...

Keserűség szorongatta torkát...

Bocsánatot kérő, esdeklő, könyörgő szavakat szeretett volna az asszony után küldeni a légen át; át mindenén, ami elállta kettejük útját.

A kenyér!

Neki itt csak *lennie* kell; csak neki-feszítenie a két izmos vállát a makacs rögnék: csak kaszával, ekével, cséppel parancsoló, sulyos ütésekkel mérnie a földre és a föld megad mindent, amit követelnek tőle. Ez az ő uri külön rangja: a biztos és csalhatatlan rang, amely elől még elfutnia is lehetetlen. De azoknak? És neki is. Annak az asszonynak, annak is, mást kell tenniök!... Futniök kell a kenyér után... Kenyerük olyan, mint-ha valami rejtelmes varázsló darabokra

törte volna és ezer városban, ezer helyen rejtette volna el. És ők elmennek a városokba és táncolnak és énekelnek, biztosan, ahogy ezt a nagy varázsló akarja . . . »Széám nyilj meg« mottójára színes, szép tarka varázsszavakat mondanak, míg az az egyetlen darab kenyér előkerül, amely ott van elrejtve számukra . . . Ő, András, ő a test, amelynek csodálatosan mély és színes, de csak egyetlen egy élete van; azt nem lehet elvinni sehova; sem föld alá, sem víz alá, sem tűz mögé, mert mindenütt másutt elpusztul, csak itt nem: az ősrögön. Azok pedig a lélek, amelynek ezer élete van s azt nem lehet másképpen élni, csak föld alatt, víz alatt, tűz mögött ezeregyéjszakán, ezeregy helyen, mert egyetlen egy helyre szegve elszáradna, beivódnék a földbe s csak szín lenne, de soha többé maga az élet . . . Ő, az ősföld, ő a test, amin a lélek meglátszik s ami nélkül a lélek sohasem látszanék. De azok és az az asszony a lélek, aminek meg kell látszania. Ő, a test, csak egészségesen élhet; de azok akárhogy, ahogyan akarnak, csak neki éljenek!

Az az asszony itt volt s ahogyan el-

ment, ő most már nagyon becsületeseket tud gondolni a nőről. Ő most ittmarad a rögnél majd valami másik asszonnyal, akit nagyon szeretni fog őmiatta... Minden asszonyt meg fog becsülni az asszonyában, hogy őt is megbecsülhesse...

— Kisebb falakra fogom festeni a magam képeit, mert az egész mennyországot az Isten sem tudja telefesteni...

Idegein képek és szimbólumok táncoltak s ebben a táncban az az asszony úgy vett részt, olyan bálkirálynői fölénnel, hogy volt pillanat, amikor kedve lett volna egész életét újra visszalankasztani a rágondolásba:

— Hadd vigyen ő... Ó, milyen jó volna ilyen fáradtnak lenni...

... De megdöbrent. Jaj, nyitott ajtaju ház... Betelvén, életének ilyenül maradnia, micsoda szomorúsága lenne meddőség bűnének!... Csak üres viharok, csak beteges álmokisértetek fognak járhatni a nyitvafelejtett életet...

Ilyet pedig itt a Tilalmason nem szabad... Mert a kutgém dolga; apja, anyja ráhárított sok baja és más ezer apró szerelem sikongott körülötte életért... Ezer apró más szerelem, amely nem köz-

vetlenül az asszonytól való. És ilyenkor elszégyelte magát testében . . .

Egy napon a szekerük fordult be a bejáró utra s a már kókkadó akácok alatt lassú döcögéssel baktatott a tanya felé. Három öregember ült rajta . . . Három végefelé baktató élet . . . Elöl az ülésen apja, anyja, hátul meg a szekérderekben — Te jószágos Isten! — András majd eldült a csodálkozástól, mikor a harmadik öreget megismerte: Szirmay bácsi volt, »sajnos, a világ legnagyobb jellemkómikusa.«

Hát ez hogy kerül ide?

Az öreg ott ágált, hadonászott a szülei hátamögött, azok meg jobbra-balra dültek a kacagástól.

Amikor Szirmay bácsi Andrást megpillantotta, akkor kezdte még csak igazán teletüdővel a hahoózást, a hatásos ujjékat s rikoltozott, mint egy izgatott papagály.

— Hahaó! Ecsém uram! E' mán beszid! Igy van jól a haza dóga! Hahó! E' mán felsíges! Az ifu munkaerők, eszt mán szeretem, ha igy beállnak az igába . . .

Mikor az öreg leugrott a szekérderekből, akkor került még csak Andrásra az

igazi ámulat sora. Az elagott Coquelin lábán csizma, de nem ám valami szinpadí csoda lakkos, rámás valamicsoda, hanem istenszentuccse, igazi, helybéli csizma, amolyan vastagbőrű, páncélcsizma; felálló, a kopástól kiveresedett orral, ilyen csizma! és a kezében!... Nohát az egyik kezében hosszú meggyfaszáru pipa, igazi Fenákeltül való cseréppipa; a másikban meg akkora ormóttan somfa-bot, hogy akár orószlánvadászni is elindulhatott vón' vele az öreg. Mindezek tetejébe egy zsiros feketekalap a fején... De legeslegtetejébe mindennek az a kifogástalan zsongári tájszólás; olyan tősgyökeres, amilyet csak a legöregebb nagykúnok tudnak a földön...

— Hát ez mi? Mi ütött magába, hogy így jön vissza, Sándor bácsi? Hol hagyta a társulatot? — bámult András egyre nagyobbakat...

— Nem jöttem én vissza, ides öcsém, a társulatnak meg színit se láttam két hete — harsogott az öreg vidáman s agyarára nyomta a csutorát; így nézett hegyeseket Andrásra.

— Hogy értsem ezt, hogy nem jött vissza?...

— Ugy, ides öcsém, hogy el se mentem . . .

— Hogyan? Itthagyták valami komissióval?

Az öregből már úgy kellett harapófogóval kihuzgálni a szavakat, mint minden igazi kúnparasztból; úgy tempózta, úgy rágta a szót, mielőtt kiköpte; még majd jobban, mint azok . . .

— Nem hattak itt . . . Itt fogtak, ides öcsém!

— Itt fogták?! Kicsoda?

— Az asszony!

— Miféle asszony?

— Há' a feleségem . . .

És az öreg jobbra sercentett egyet a foga közül, mert hogy az »asszony«-ról volt szó.

András csak hüledezett.

— A felesége fogta itt? Ne bolondozók már, Sándor bácsi, micsoda felesége van magának?

— Hát Birizló Mari. . . A' fogott itt negyven pengő tartozásba. . . Hogy asszongya: »Addig ugyan el nem micsinnejt vín taknyos, míg a negyven pengőt ki nem fizeted« . . . Én hát oszt' itt marattam. . .

— Negyven pengőbe?

— Az! . . . Itt fogtak. . . Most asztán gazdálkodok már. . . Van tíz nyilasom az asszonyról, aki sajnos még jó egissígnék örvend . . . e' kis babom termett rajta ez időtt, — már hogy a földön, nem az asszonyon — de maj' már jövőre egyebet is termelek . . . e' még az asszony ültetése vót, annak meg nincs fantáziája, csak a pletykához' . . . Annyi bajt csinál a nyelvvel, hogy az Isten győzi elgagzatni. . . No, ide jutottam.

És módosan, tempósan sercentett az öreg egyet a másik oldalra is, mert hogy megint az »asszony«-ról volt szó.

András az oldalát fogta, úgy kacagott . . . Szirmay bácsi nem tud kifizetni negyven pengő tartozást, erre Birizló Mari itt fogta férjnek. Hát ilyet sem ért még . . .

És a kacagásban valami nagy, nagy felszabadulás is lappangott.

— Hát jöjjön, Sándor bácsi, ha már így pórúl járt . . . Vacsorázzék nálam . . .

Nálam! . . .

Király Péter és a felesége összenéztek . . . Négy szemben olyan örömtülzek gyultak, olyan nagy, lobogó pünkösdi tü-

zek, hogy a két ember szinte világított, mint esti oltárgyertya maradéka . . .
 »Nálam!« A fiuk így mondta ki: Nálam! . . .

— Mán vállajja! Hála legyen a magas égnek, vállajja mán — sugta oda az ember titokban az asszonynak és a szeme könnybelábadt . . .

. . . Oh, drága, kövér, tilalmasi föld! Ezek az őrző, aggódó szemek — bocsáss meg érte — terád is úgy néznek, olyan élő szentséget őrző tekintettel, akárha gyenge, egynapos kis borjura, mikor anyjához kapatják . . . Kétségek között, remegve, fájva lesik, aggódják, ha vajjon az anyja vállalja-e? Nem neheztel-e érte . . .

Az öröm nagy csendje után az asszony tért előbb magához.

— Mi is nálad vacsoráznánk, fiám, ha szívesen látnál . . .

Ezzel a szóval csókolta homlokon fiát . . .

És az öreg megtoldta és újra csak ezzel az áldott, kieneses szóval:

— *Nálad*, fiám, ha nem átallod . . .

András előbb zavartan ütötte fel fejét orreimpája megrebbent valami rejtett fáj-

dalommal, de aztán elfogadott mindent úgy, amint van . . .

Nagy-nagy nehéz sóhajtással . . .

Az esti asztal hangulata urvacsoravételnek érzett. Áhitattal, keveset, de nagy-nagy szeretettel beszéltek . . .

A bornál a megváltott öröm izgatott kiáltásai szerettek volna már világgá röppenni, de Isten tudja, mi aggodalmuk lehetett még . . .

Mikor aztán Szirmay bácsi óvatos szót vétett Elláról és András meg sem rebent belé, akkor előálltak az öregek. Egy fényképet vettek elő.

— Ezt neked küldte, flam, hogy el ne felejtsd . . .

Aztán valami szalaggal átkötött csomag is előkerült . . . A versei voltak benne és egy pici levél: »Szerettem őket, csó-koltam őket és sohasem felejem el őket« . . . Ennyi az egész . . .

Aztán, Isten tudja, — szalagot, virágot, rengeteg apró bolondságokat raktak elébe, ami még mind az idegen asszonytól való volt. Rakták elébe a szeretet nagy kegyetlenségével mindazt, amit az asszony otffelejtett náluk . . .

— Mert ez is még mind az övé, mind

az ő gazdaságához tartozik még. Mind, mind! . . .

Tudták ők jól, hogy Tilalmas nem az egyetlen gazdagsága senkinek . . .

Éjszakára is ottmaradtak nála, mintha a szeretet róluk elvont sugariért most kárpótlást akarnának.

— Itt jó hely't vagyunk nála. Most már majd ű vigyáz . . .

S mint két gyermek, úgy aludtak el, puha párnák között, összebujva, öregén.

Szabad lett elfáradniok . . .

VÉGE.

MAGYARSÁG

POLITIKAI NAPILAP

FELELŐS SZERKESZTŐ

MILOTAY ISTVÁN

*Ingyen kaphatja a **MAGYARSÁG**-ot,*

ha öt olyan új előfizetőt jelent be, aki legalább negyed-
évre előfizet a MAGYARSÁG-ra; ha az öt új elő-
fizető félévre fizet elő, félévig küldjük ingyen a
lapot a bejelentőnek.

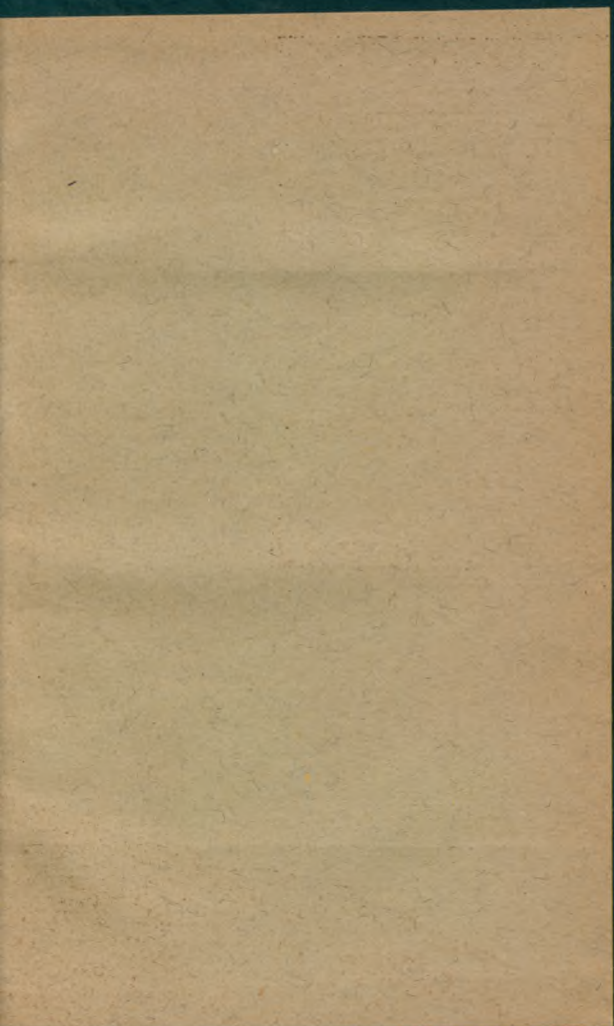
Minden negyedéves új előfizető tetszése szerint
teljesen díjtalanul kapja vagy KOMÁROMI János:
Jegyenék a szélben, vagy MIKLÓS Jenő: A piros
mókus című regényét színes borítékú szép könyv-
ben. A féléves előfizetők mind a két regényt meg-
kapják ingyen.

A MAGYARSÁG célja, hogy minden sorában jó,
megbízható, magyar és keresztény lapot adjon
olvasója kezébe. Rövid pályája alatt is meggyőződé-
sének erejével, gazdag tartalmával, eredeti regény
közlésével és kiváló újságanyagának változatos bő-
ségével az olvasók kedvelt napilapjává vált.

Őn ingyen kaphatja a MAGYARSÁG-ot, ha előfize-
tési ívet kér a kiadóhivataltól és új előfizetőket jelent
be. Azonnal küldjük Önnek a MAGYARSÁG-ot.

A Magyar-ság
kiadóhivatala

Budapest,
VII., Miksa-u. 8.

572

